

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Familien Frandsen fra Gammelgaard i Vesterø

En udvandrers historie fra Læsø

Arnt Jerup Wiis

Familien Frandsen fra Gammelgaard i Vesterø

En udvandrerhistorie fra Læsø

Samlet og nedskrevet af Arnt Jerup Wiis 2024

Forsidebillede

Foto af Niels Christian Frandsen og hans kone Ane Marie Christensdatter.

Foto fra før marts 1906. Billedet er med stor sandsynlighed taget hos købmand Theodor Zeuthen i Vesterø, som også virkede som fotograf. Der var kun godt et par kilometer for Ane Marie og Niels Christian at gå. Ane Maries kjole og hovedtøj er ganske typisk for en læsødragt, men har ikke noget af det sølvstøj, der normalt ville høre til. Det manglende sølvstøj kan så afspejle familiens position i læsøsamfundet.

Billedet er muligvis blevet til på foranledning af Ane Maries og Niels Christian Frandsens ældste søn, Jens Christian Nielsen, der slog sig ned i San Diego området i 1881. I hvert fald har det befundet sig i USA i langt over hundrede år, hvor det er gået i arv til Jens Christians datter, Helen Sands (1898 – 1987) og igen til Helens datter Dorothy Courser, som igen har stillet det til rådighed for Cheryl Diefenbach. Det er her kopieret fra Cheryl Diefenbachs bog "Life at Potrero... Helen's Story.." Mountain Empire Historical Society, Campo, CA, 2024.

Bagsidebillede

Gammelgaard i Vesterø på Læsø. Ejendommen er fotograferet ca. 40 år efter, at Ane Marie var rejst til Amerika i 1909. En slags skæbnens ironi var det vel, at Ane Maries morfar – den gamle Peder Jerup – havde ejet stedet i en årrække frem til 1824, hvor han havde måttet lade det gå på tvangsauktion og i stedet med sin familie flytte ind i et lille lejet hus. Det var i dette lille hus, der lå allernordligst i sognet, Ane Marie tilbragte sin barndom med sine to søskende, sine forældre og de to gamle, Maren og Peder Jerup.

Fotograferet af Aalborg Luftfoto, 1948-1953. Det Kongelige Bibliotek, København, Danmark set fra Luften, www.kb.dk

FAMILIEN

Familien Frandsen: Niels Christian Frandsen og Ane Marie Christensdatter samt deres børn og svigerbørn

Niels Christian Frandsen
f. 20 feb. 1837 i Tårs sogn, Børglum herred, Hjørring amt, Danmark
d. 11 mar. 1909 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
Alder: 69

Ane Marie Christensdatter
f. 05 sep. 1826 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 29 feb. 1912 i Monett, Lawrence, MO, USA
Alder: 76

Note:
I virkeligheden var det kun faren, Niels Christian, der hed Frandsen. I 1905 ændrede Jens Peter – som den eneste – sit efternavn fra Nielsen til Frandsen. På Læsø blev familien dog kaldt "Frandsen". Peter Valdemar hed derfor i hele sit liv aldrig andet end "Valdemar Frandsen", skønt hans rigtige navn var Peter Valdemar Nielsen.

Jens Christian Nielsen
f. 05 dec. 1856 i Tårs sogn, Børglum herred, Hjørring amt, Danmark
d. 12 dec. 1939 i San Diego, CA, USA
Alder: 81

Josephine Elisabeth Gray
f. 18 sep. 1863 i Vicofia, Tielara, CA, USA
d. 18 jun. 1903 i San Diego, CA, USA
Alder: 39

Laura Frances Lauterbach
f. 1870 i Alsace Lorraine, Tyskland
d. 24 nov. 1923 i San Diego, CA, USA
Alder: ~52

Johanne Marie Nielsen
f. 12 apr. 1861 i Tårs sogn, Børglum herred, Hjørring amt, Danmark
d. 15 jun. 1935 i Bakensfield, Kern, CA, USA
Alder: 74

Hans Madsen
f. 23 okt. 1858 i Jordløse, Svendborg Amt, Danmark
d. 28 nov. 1948 i Bakensfield, Kern, CA, USA
Alder: 90

Caroline Amalia Nielsen
f. 11 apr. 1863 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 29 jul. 1910 i Kansas City, Wyandotte, KS, USA
Alder: 47

Bertel Christian Thomsen
f. 08 mar. 1859 i Slavis sogn, Høns herred, Hjørring amt, Danmark
d. 12 maj. 1928 i Kansas city, Jackson, MO, USA
Alder: 70

Frederik Anthon Nielsen
f. 03 nov. 1865 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 24 jul. 1918 i San Louis Obispo, CA, USA
Alder: 50

Charlotte Kuhs
f. 01 apr. 1873 i Oberbacherhof, Ruppertsrieden, Germany
d. 10 jan. 1965 i Bakensfield, CA, USA
Alder: 91

Kirstine Christiane Nielsen
f. 29 apr. 1868 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 06 jan. 1941 i Bakensfield, Kern, CA, USA
Alder: 73

Carl Anton Larsen
f. 25 okt. 1863 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 11 apr. 1908 i 85 "Krogger" i Lapege Haven, Luleå
Alder: 42

George Jasper Nason
f. 03 sep. 1861 i Denmark, Oxford County, MA, USA
d. 28 jan. 1913 i Bakensfield, Kern, CA, USA
Alder: 76

Niels Carl Nielsen
f. 01 apr. 1870 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 02 aug. 1900 i Atlanthavet
Alder: 30

Joanna Maria Robert
f. 12 maj. 1874 i Ankerpopen, Belgien
d. 08 mar. 1908 i Ankerpopen, Belgien
Alder: 31

Peter Valdemar Nielsen
f. 10 jul. 1872 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 14 dec. 1952 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
Alder: 80

Ane Kirstine Nielsen
f. 18 jan. 1872 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 25 jul. 1956 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
Alder: 84

Anette Thomine Nielsen
f. 13 sep. 1875 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 07 dec. 1920 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
Alder: 0

Jens Peter Nielsen
f. 05 nov. 1877 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. okt. 1955 i Monett, Barry, MO, USA
Alder: ~77

Anna Caroline Kirstine Christiansen
f. 06 jan. 1881 i Vestere sogn, Læsø birk, Hjørring amt, Danmark
d. 31 maj. 1935 i Monett, Barry, MO, USA
Alder: 54

Thomas Kristian Bertel Nielsen
f. 05 sep. 1881 i Slavis sogn, Dronninghøjs herred, Hjørring amt, Danmark
d. 16 jan. 1926 i Kansas City, Wyandotte, KS, USA
Alder: 37

Mary Ellen Edmonson
f. 28 maj. 1881 i Aldrinham, Lancashire, England
d. 21 jun. 1921 i Kansas City, KS, USA
Alder: 40

KORTOVERSIGT

LÆSØ

Læsø På Læsø havde alle Frandsenbørnene haft deres opvækst og skolegang. Vesterø sogn er hele den vestlige del af øen. De tre røde vignetter viser fra venstre den omtrentlige placering af kirken, Gammelgaard og skolen. Moren, Ane Marie, var – under særdeles fattige vilkår - vokset op i et lille, lejet hus nordligst i sognet, omtrent ved "V'et" i Vesterø.

DANMARK

Danmark med Læsø placeret midt imellem Danmark og Sverige i det nordlige Kattegat. For Læsøboerne var København oftest første møde med en større by, hvis man ikke lige betragter Frederikshavn som en storby. Fra København gik udvandrerskibene til Amerika. Og herfra kunne man få hyre ud i den store verden. Og gav København ikke muligheder nok, var der endnu større byer ude i Europa.

NORDEUROPA

Nordeuropa Der gik udvandrerskibe fra alle store nordeuropæiske havne, og for de tidlige danske udvandrere var København ikke nødvendigvis det første valg. Hamborg og Bremen, Antwerpen og engelske havnebyer, bl.a. Liverpool, blev også benyttet af mange danskere. Kvinderne i Frandsenfamilien – og formentlig svigersønnerne - rejste med udvandrerskibene. Det samme gjorde Jens Peter. De ældre sønner, Jens Christian og Frederik Anthon, var sømænd og hoppede i land i Amerika, da muligheden bød sig. Niels Carl var også sømand, men kom ikke længere end til Antwerpen. Peter Valdemar forliste med sit skib på en af Amerikas kyster. Det var Amerika nok for ham. Han opgav alle tanker om Amerika, og foretrak de hjemlige farvande resten af livet.

USA/AMERIKA

USA/Amerika For de fleste på Læsø var USA og Amerika en og samme sag. For de af Frandsenbørnene, der rejste med et udvandrerskib, var ankomsthavnen New York. Og derfra begyndte den lange og spændende togrejse tværs over kontinentet til bestemmelsesstedet. Seks af Niels Christians og Ane Maries børn slog sig ned i USA samt Ane Marie selv og plejebarnet, Thomas Christian, i alt otte personer.

Bakersfield Her boede tre af Frandsenudvandrerne: Johanne Marie, Frederik Anthon, og Kirstine Christiane.

San Diego Det ældste af børnene, Jens Christian, slog sig ned i San Diego så tidligt som 1882.

Kansas City I Kansas City boede Caroline Amalie og i perioder også hendes søn, Thomas Kristian.

Monett Jens Peter bosatte sig i Monett. Så fjernt fra havet som næsten muligt. Og i en årrække boede Thomas Kristian, som Jens Peter var vokset op sammen med på Læsø, også i Monett. Det var ligeledes i Monett, at Ane Maries rejse sluttede i 1912.

Indhold	Side
Forord	1
1. Ane Marie Christensdatter/Frandsen (1835 – 1912)	2
Ane Maries fødsel og barndom.....	2
Ane Maries konfirmation, første to fødsler og ægteskab.....	2
Den udlagte barnefader: Niels Christian Frandsen.....	3
Giftermål.....	4
Flytning til Læsø.....	5
Hændelserne 1906.....	7
Udvandring.....	8
Californien.....	9
Stationsbyen Monett: Sidste station.....	11
2. Jens Christian Nielsen (1858 – 1939)	14
Tårs	14
Læsø.....	15
Til søs.....	16
Potrero.....	18
Valhalla.....	19
Familien.....	23
Thomas Carlisle myrdet.....	25
Kontakt til søskende.....	27
De sidste år.....	28
3. Johanne Marie Nielsen (1861 – 1935)	31
Hans Madsen	31
Bakersfield, Kern County, Californien	32
Livet i Rosedale, Bakersfield	33
De sidste år	37
4. Caroline Amalie Nielsen (1863 – 1910)	39
Læsø	39
På fastlandet	39
Besøg fra Amerika og udvandring	40
Kansas City, Kansas	41
Bert Thompson	43
Thomas Kristian Bertel Nielsen (Chris Nelson) (1882-1920).....	46
5. Frederik Anton Nielsen (1865 – 1916)	50
Californien	50
Bakersfield	51
Ulykken.....	53
Charlotte Kuhs/Lottie Nelson	54

6. Kirstine Christiane Nielsen (1868 – 1941)	58
Ulykken	58
Udvandring	59
Californien	62
George Jasper Nason	63
Familien	65
7. Niels Carl Nielsen (1870 – 1900)	70
Sømand	70
Bryllup: Joanna Maria Roberts	71
Drukneulykken.....	71
Eugenia Francisca Nielsen.....	71
Carl Camel.....	73
Børnehjem.....	73
8. Peter Valdemar Nielsen/Valdemar Frandsen (1872 – 1952)	75
Sømandsliv fra 14-årsalderen	75
Marinen	75
Skuderne	77
FN 118 "Petra"	77
Skipperskolen i Frederikshavn	77
FN 50 "Pernille"	78
Galeasen "Erna"	79
Skonnerten "Cora"	79
Kvasen "Maria"	83
Kvasen "P. Jerup"	84
Furremosen	86
Marinus Jensen (1899 – 1980)	87
9. Jens Peter Nielsen/Frandsen (1877 – 1955)	89
FN 118 "Petra"	90
Branden	91
Frederikshavn Fiskeskipperskole	94
FN 50 "Pernile"	94
"Haabet"	95
Gammelgaard, familien og fremtiden	98
Amerika	98
Monett og rejsen	100
Monett jernbanestation	102
Stueuret	103
Frisco Railways og friscoemandens erklæring	104
Tiden i Monett	107
Den perfekte indvandrer	109
Efterord	112

Forord

At fuske med slægtsforskning kan føre en vidt omkring i verden. Det var slet ikke meningen, at jeg skulle have været på denne "rejse". Men det er prisen for at være nysgerrig og altid lige skulle have undersøgt, hvad der gemmer sig bag den næste bakketop. Der var så nogle bakker, der kun lod sig undersøge med stort møje eller på meget lang afstand. Nogle af dem har jeg med nogen beklagelse måttet lade ligge til bedre tider eller nok især til andre og dygtigere slægtsforskere. For eksempel:

- Hvor og hvordan traf Johanne Marie og Hans Madsen hinanden?
- Hvor i Amerika og i hvilken anledning var det, at Peter Valdemar blev forfulgt af kannibaler så han svor, at han aldrig ville til Amerika igen?
- Hvad skete der med Niels Carls lille datter, Eugenie Francisca, i Antwerpen?

Det startede med min oldefar, Peder Christian Christensen (1838 – 1918), på Læsø kaldet Christian Jerup. Han havde to søskende, to søstre. Alle tre søskende var gifte og boede på Læsø, indtil hans storesøster, Ane Marie i en alder af 73 år emigrerede fra Læsø til USA. Det var en høj alder at rejse fra øen i, så det måtte undersøges nærmere. Forklaringen var – måske naturligt nok – børnene, som hun havde ni af. Et af børnene var en plejesøn, et barnebarn. Fem af dem havde bosat sig i Amerika. En var druknet. Og der var tre tilbage på Læsø. I 1906 indtraf der en række omstændigheder, der gjorde det relevant for de tilbageblevne på Læsø også at rykke teltpælene op. Det skete i 1909 og 1910. Kun Peter Valdemar (på Læsø kaldet Valdemar Frandsen) skulle ikke nyde noget af kannibalerne i Amerika, så han blev, som den eneste af Ane Maries børn, tilbage på Læsø.

Det er Ane Marie, hendes børn - samt i enkelte tilfælde børnebørn - og deres skæbne, det følgende handler om. Ane Marie og børnene har alle hver fået sit kapitel, som er selvstændige beretninger om Ane Marie og om hvert enkelt af børnene og hvad der skete med dem. De enkelte kapitler, ni i alt, har i løbet af året 2024 været bragt som månedens historie på Læsø Museumsforenings hjemmeside. Da kapitlerne har skullet kunne "stå alene", har gentagelser ikke helt kunne undgås. Det er dog forsøgt begrænset mest muligt. Ved enkelte kapitler er der i ved kapitlets slutning bragt et lille antal noter. Jeg har også valgt at knytte en kildeoversigt til hvert kapitel.

I en periode var der også den ambition knyttet til projektet, at det kunne være morsomt at se, hvor langt man kunne komme alene med en computer og uden at abonnere på diverse specialprogrammer. Det viste sig, at man kunne komme rigtigt langt. Men naturligvis, kunne man måske sige sig selv, kunne projektet ikke holdes inden for disse rammer. Jeg fik kontakt til to af Ane Maries oldebørn, som begge interesserede sig for slægtsforskning, og som begge lå inde med maskinskrevne erindringer fra deres familier: Henholdsvis Ane Maries ældste søns barnebarn, Sally Rasmussen i Missouri, og hendes yngste søns barnebarn, Kenneth Watson i North Carolina.

Og naturligvis har jeg da så i løbet af processen ikke kunnet lade være med at køre nogle ture til Rigsarkivets læsesal i Viborg.

Min helt store forundring har dog været – og som jeg ikke helt er kommet til nogen afklaring af, udover hvad der vel kan kaldes gætterier – hvorfor alle Ane Maries og Niels Christian Frandsens ni børn bortset fra Valdemar rejste fra øen, når nu Ane Maries bror og søsters børn – i alt 12 børn - alle forblev på Læsø, bortset fra en enkelt, der rejste helt til Sæby, hvor hun blev gift, og hvorfra hun kunne kigge hjem til øen, når vejret var godt. Den mulighed havde hendes fætre og kusiner i USA ikke, og ingen af dem kom til at gense deres fødeø.

AJW

1. Ane Marie Christensdatter (Frandsen) 1835 – 1912

Ane Maries fødsel og barndom

Ane Marie Christensdatter blev født den 5. september 1835, og blev døbt i Vesterø kirke et par uger senere. Hendes mor var Johanne Kjerstine Pedersdatter (Jerup), som tjente hos købmand Hjort på Stenbjerggård i Byrum. Udlagt barnefader var Christen Christiansen fra fastlandet, nærmere betegnet Dronninglund sogn i Vendsyssel. Christen tjente også på Stenbjerggård. Knap et halvt år senere, den 21. februar 1836, kom der orden i sagerne. Da blev Johanne og Christen nemlig gift i Vesterø kirke.

Mon ikke vi kan gå ud fra, at Ane Marie blev født hjemme hos Johannes forældre i Vesterø. På et tidligt tidspunkt er den unge familie flyttet ind hos Johannes mor og far, Maren og Peder Jerup i Vesterø, i huset - i dag Flarumvej 23 – hvor de gamle sad til leje. Christen opgav landbruget og drog til søs for at skaffe lidt skillinger til huse. Sømandslivet betød dog - som for de fleste andre læsømænd – at vinteren blev tilbragt hjemme på øen. Så der var mulighed for, at Ane Marie kunne få to mindre søskende i løbet af de næste år.

I 1846 havde Christen skaffet så mange penge, at han kunne købe huset, som Peder Jerup aldrig havde ejet, men siddet til leje i. Det kostede 32 rigsdaler, så det var bestemt ikke hverken stort eller prangende.

For Ane Maries far, Christen, blev tilværelsen som husejer kort. Han druknede ved Island i maj, 1847, hvor han som så mange andre læsøboere var på fiskeri efter havkal. Tilbage i huset var Ane Marie med sine to mindre søskende, sin mor, og sin gamle bedstefar. Der var ikke meget at rutte med, men det havde der nu aldrig været hos Peder Jerups.

Ane Maries konfirmation, første to fødsler og ægteskab

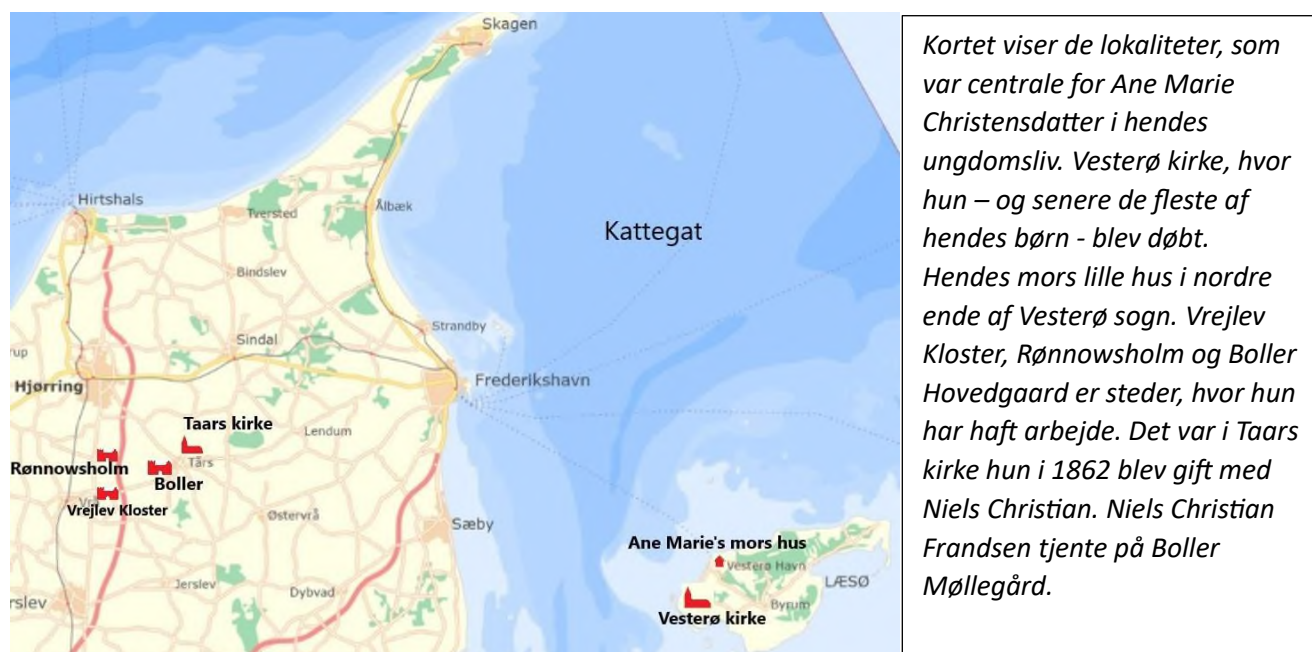
Af en eller anden grund blev børnene fra Vesterø konfirmeret i Byrum kirke i foråret 1850, det skete søndag den 7. april den første søndag efter påske, hvor i alt 18 børn fra Vesterø sogn blev konfirmeret. Ane Marie fik "g" - dvs. "god" for både opførsel og kundskaber. Allerede i maj måned skulle hun ud at tjene. Kirkebogens afgangsliste har anført hendes bestemmelsessted som Aalborg. Men hun kom nu ikke af sted fordi, som der står, "*hun forandrede sin Bestemmelse*". Måske havde hendes mor, Johanne haft brug for hende hjemme, eller hun havde fundet en plads på Læsø. Så måske har hun også kunnet hjælpe sin mor en gang imellem. På et tidspunkt kom hun alligevel til fastlandet og kom til at tjene blandt andet på Vrejlev Kloster 1855.

*Vrejlev Kloster, hvor Ane Marie tjente fra den 1. november 1855. Senere tjente hun på Rønnowsholm, som er en anden stor gård i Vrejlev sogn. Senere igen var hun på Boller Hovedgaard, som ligger i Tårs sogn. Det var i Vrejlev Klosters kirke, til højre i billedet, at Niels Christian Frandsen blev konfirmeret i 1851, mens han tjente på gården Aabenterp ikke langt derfra.
Foto fra 2008 af Gunnar Bach:
<https://commons.wikimedia.org>*

Et par år senere gik det hende, som det var gået hendes mor i sin tid på Stenbjerggård i Byrum på Læsø - hun blev gravid. Formentlig tjente hun på dette tidspunkt på Rønnowsholm. Den 10.

november 1858, har præsten i Vrejlev sogns afgangsliste noteret, at hun er flyttet fra Vrejlev til Tårs sogn. Det var lige efter skiftedag, som var den 1. november. På dette tidspunkt var Ane Marie højgravid.

Den 8. december 1858 fødte hun så sit første barn, Jens Christian Nielsen. Jens Christian blev døbt i Tårs kirke den 2. januar 1859, og præsten har noteret, at Ane Marie er ugift indsidder i Houstrup, som er området i mellem Tårs og Boller. Det fremgår desuden af kirkebogen, at den udlagte barnefader, Niels Christian Frandsen, tjente samme sted. Det har ganske givet været på Boller Møllegård, som netop ligger i Houstrup. Det er værd at bemærke, at den lille Jens Christian fik efternavnet Nielsen, efter sin far. Det kunne tyde på, at forholdet mellem Ane Marie og Niels Christian har været ret stabilt, selv om de endnu ikke var gift.

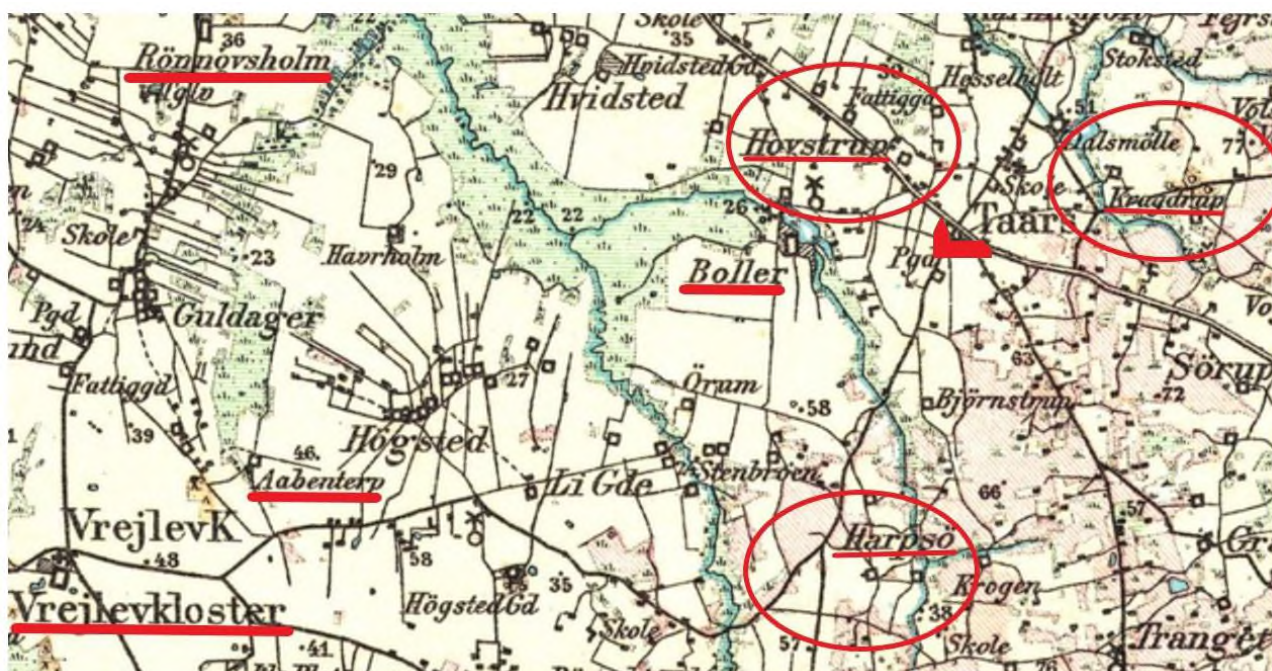
Alligevel var det ikke let at være ugift ung kvinde med et lille barn. Det var sikkert grunden til, at Ane Marie drog hjem til sin mor på Læsø, som boede alene i huset i Vesterø, eftersom lillesøsteren, Christenze, også var kommet ud at tjene og lillebroren, Peder Christian, var kommet til søs. I folketællingen for 1860, som er opgjort i februar, kaldes Ane Marie for væverske, og det fremgår, at hun og den lille Jens Christian boede hos Johanne Jerup hjemme på Læsø. Det er i samme folketælling, at det oplyses, at Niels Christian Frandsen er tjenestekarl på Boller Mølle.

Den udlagte barnefader: Niels Christian Frandsen

Niels Christian blev født den 20. februar 1837 på Harpsø Mark, der ligger knap et par kilometer syd for Boller Hovedgård. Hans forældre var Maren Andersdatter og Frands Carlsen, som sad til leje i et hus. Ane Marie kom også fra et lille hus yderst i det fattige Vesterø sogn. Hendes mor var enke med tre børn, men ejede i det mindste huset. Alligevel var det yderst små kår. Og vilkårene for Niels Christians familie var slet ikke spor bedre. Faren, Frands har muligvis været syg og betegnes i folketællingerne som almisselem. Det fremgår også, at familien blev forsørget af det offentlige. Det var ikke storslået, og åbenbart har familien været nødt til at flytte rundt. I 1840 boede de stadig på Harpsø Mark, og der var fire børn i familien. I 1845 var de flyttet til Kragdrup Mark, og nu var der seks børn i familien. I 1850 var de rykket til Tårs Kær lidt øst for byen, og der var nu igen fire hjemmeboende børn, hvoraf den 13-årige Niels Christian var den ældste. Kort tid efter kom han ud

at tjene på gården Aabenterp ved Vrejlev Kloster. I 1851 døde Frands Carlsen og Maren Andersdatter blev alene med Niels Christians tre mindste søskende.

De fattige vilkår i hjemmet blev i større eller mindre omfang arvet af Frandsenbørnene. I hvert fald et af dem kom til sidst ud af den onde cirkel ved et af de få midler, der på den tid var i Vendsyssel: Lise, Niels Christians lillesøster, og hendes mand tilsluttede sig mormonerne og emigrerede til Utah i 1890 med deres syv børn. Indtil da havde hele familien levet af fattigdomsunderstøttelse

Kortudsnit, der viser dele af Vrejlev sogn mod vest og Tårs sogn mod øst. Niels Christian Frandsen blev født i et hus på Harpsø Mark syd for Tårs. Få år senere flyttede familien til et hus ved Kragdrup øst for Tårs, og derfra til et hus i Tårs Kær. Niels Christian og hans søskende blev døbt i Tårs kirke, og her blev han gift med Ane Marie i 1862. Han blev dog konfirmeret i Vrejlev Klosters kirke, fordi han som 13-årig var kommet ud at tjene på gården Åbenterp. Som voksen kom han til at arbejde på Boller og på Boller Møllegård. - Ane Marie tjente på Vrejlev Kloster og på Rønnowsholm, og senere på Boller. Da hendes første barn, Jens Christian blev døbt, sad hun til leje i et hus i Houstrup.

Udsnit af Generalstabskort: Hjørring, 1:100000, 1891. Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur, 2024.

Giftermål

Sandsynligvis har Ane Marie boet hos sin mor på Læsø, mens Jens Christian var ganske spæd i 1859, og i hvert fald i vinteren 1859 – 60, hvor der var folketælling i februar måned. Hun kan så være draget til fastlandet igen for at tjene for sommerhalvåret i april 1860. I hvert fald skete der det, at hun blev gravid igen. Og det var med Jens Christians far, Niels Christian Frandsen. Det var nemlig igen ham, der blev udlagt som barnefader. Den lille pige, der blev født allerede den 12. april 1861, blev døbt i Tårs kirke den 9. maj, og blev opkaldt efter sin mormor. Hun kom til at hedde Johanne Marie Nielsen. Men det blev først det følgende år, der kom orden på sagerne, da Ane Marie Christensdatter og Niels Christian Frandsen blev gift i Tårs kirke. Det skete den 29. august 1862, mere end et år efter, at den lille Johanne var blevet født.

Ane Maries færden i årene omkring 1860 er i det hele taget lidt svært at få hold på. Og kirkebogens til- og afgangslister er ikke fyldestgørende. Da Jens Christian blev døbt i januar 1859 blev Ane Marie benævnt "ugift indsidder af Houstrup" og det samme, da Johanne blev døbt i 1861. Hun har altså åbenbart siddet til leje et sted i Houstrup, når hun ikke har været hjemme hos sin mor på Læsø. Fra Houstrup har hun formentligt gået på arbejde, hvor der var arbejde at få. Da hun og Niels Christian blev gift i 1862 oplyses det, at hun havde "hjem på Boller".

Boller Hovedgaard 1955. Kirkebogen for Tårs sogn nævner ved Ane Maries og Niels Kristians giftermål i 1862 at "hun har hjem paa Boller". Muligvis har hun haft en tjenestepuds dér om sommeren, men det er næppe sandsynligt, at hun har "haft sit hjem" i hovedbygningen, som ses på billedet. Tidligere havde hun boet til leje i et hus i Houstrup.

Foto: Danmark ses fra luften. www.kb.dk

Det kan meget vel tænkes, at hun har været tjenestepige på Boller Hovedgård, og har boet til leje i Houstrup. Der var ikke længere mellem de to steder, end at hun har kunnet gå. Det kan også være, at hun var ansat på Boller om sommeren, og så boede hos sin mor på Læsø i vinterhalvåret. Det kan forklare, at hun i folketællingen for 1860 er opført under Vesterø sogn.

Flytning til Læsø

Tilværelsen kan ikke have været helt let for den lille familie. I hvert fald må de have ment, at vilkårene på Læsø ville være bedre end i Tårs. Så allerede et par måneder efter, at de var blevet gift i 1862 drog de til Læsø. Man kan forestille sig, at de har været ansat for sommeren, og at det til skiftedagen den 1. november var slut. De kom så til Læsø den 12. november 1862. Da var den lille Johanne 1½ år gammel. Drengen, Jens Christian, der næsten var fire år, er ikke nævnt i kirkebogens tilgangsliste. Det er sandsynligt, at han var blevet hos bedstemoren, Johanne på Flarum i Vesterø, da Ane Marie sidst var hjemme. På det tidspunkt var der endnu ikke nogen havn på Læsø. Så de er gået i land direkte på stranden, og har ikke kunnet undgå at få våde fødder. Flyttegodset har næppe fyldt særligt meget.

Gammelgaard i Vesterø sogn. I 1872 fik Niels Kristian Frandsen et lån fra Læsøs Kommune på 70 rigsdaler til at bygge et hus på en lille stump jord, han havde lejet for 50 år fra Gammelgaard. Det kan tænkes, at det er huset, hvor man ser tang på taget, som Niels Kristian byggede. Staldlængen kan være en senere tilbygning. Foto 1948-52. Danmark set fra luften. www.kb.dk

Halvandet år senere måtte Niels Christian Frandsen dog forlade Læsø igen. Heldigvis, som det skulle vise sig, kun midlertidigt. Han blev indkaldt til militærtjeneste, og da Danmark var i krig med Preussen og Østrig, var det skam en alvorlig sag. Niels Christian var indkaldt til 22. regiment, hvor han gjorde tjeneste fra den 21. marts til den 4. oktober, 1864. 22.regiment var en af de enheder, der led det største tab ved angrebet på Dybbøl, den 18. april. Men Niels Christian slap fra det hele

med livet i behold, og uden at blive hverken såret eller taget til fange. I løbet af efteråret var han tilbage på Læsø igen.

Ved folketællingen i 1870 boede familien i Vesterø, og Niels Kristian Frandsen, der nu var 33 år gammel, benævnes indsidder og daglejer. Der er kommet tre børn til, to piger og en dreng, så nu havde de fem børn, to drenge og tre piger.

Ti år senere, ved folketællingen i 1880, var der ikke ændret meget, bortset fra at der var kommet tre yderligere børn til. Alle tre drenge, så nu var der otte børn, fem drenge og tre piger. Egentlig kunne der have været fire piger, men Anette Thomine, der blev født i september 1875 levede kun i 2½ måned. Kun de fem yngste boede dog hjemme. De tre ældste var enten til søs eller ude at tjene hos fremmede. Niels Christian var i 1880 "Dagleier ved Agerbruget", som bestemt ikke kan have været særligt velbetalt på Læsø. Ikke desto mindre boede familien nu i et hus, som oveni købet var deres eget. Niels Christian havde i 1872 lejet et lille stykke jord ved Gammelgaard og kommunen havde lånt ham 70 rigsdaler, så han kunne bygge et hus på det. Det blev rammen om familiens liv i næsten 40 år frem til 1911.

Niels Christian havde også nogen indkomst som bjerger, når der indtraf strandinger ved Læsø. Han var blandt andet med ombord på den norske brig "Flora" ved det mislykkede bjergningsforsøg og "Floras" efterfølgende katastrofale stranding ved Store Dal på Læsøs nordkyst om eftermiddagen, den 30. december 1882. Der var 30 læsøbjergere ombord på "Flora", syv af dem omkom.

Ane Marie og Niels Christian Frandsens børn

Jens Christian Nielsen (1858 – 1939)	Niels Carl Nielsen (1870 – 1900)
Johanne Marie Nielsen (1861 – 1935)	Peter Valdemar Nielsen (1872 – 1952)
Karoline Amalie Nielsen (1863 – 1910)	Anette Thomine Nielsen (1875 – 1875)
Frederik Anton Nielsen (1865 – 1916)	Jens Peter Nielsen (1877 – 1955)
Kirstine Christiane Nielsen (1868 – 1941)	Plejesøn Thomas Kristian Bertel Nielsen (1882 – 1920)

Ved folketællingen i 1890 var Ane Marie blevet 54 år gammel, og der var ikke kommet flere børn i ægteskabet. Og dog. Der var kommet en plejesøn til, nemlig den 7-årige Thomas Kristian Bertel Nielsen. Folketællingen er så venlig at oplyse, at Thomas Kristian er et barnebarn.

Det var den næstældste datter, Karoline Amalie, der tjente på Roslund i Hellevad sogn, som var kommet i ulykke. Fødslen er noteret i Hellevads kirkebog, men uden barnets navn og uden døbsdato. Om moderen, den 19-årige ugifte Karoline Amalie Nielsen står der, at hun er bortrejst. Men fødselsdatoen – den 5. september 1882, - er korrekt anført. Og heldigvis blev Thomas Christian lovformelig døbt allerede den 24. september. Det skete dog i Skæve kirke. Det var ikke så langt, Karoline Amalie var rejst bort. I kirkebogen står, at hun boede i Tubakken, Skæve sogn. Den udlagte barnefader, Bertel Kristian Thomsen, var rejst til Amerika. Så der er vel ikke noget at sige til, at Karoline Amalie fik sin mor og far på Læsø til at tage sig af drengen. Karoline Amalie blev i øvrigt siden forenet med drengens far i Kansas i Missouri, USA. Og det gjorde drengen Thomas Kristian også mange år senere.

I 1890 var Niels Christian arbejdsmand og arbejdede for Læsø Kommune. I 1897 skiftede han for nogle år erhverv og blev fisker. To af hans sønner Valdemar og Jens Peter havde nemlig købt fiskekutteren "Petra" i 1897. Niels Christian fiskede med dem, indtil "Petra" brændte og forliste i oktober 1900. Alle fire ombord reddede sig dog i land.

I folketællingen for 1901 er der kun de to gamle tilbage på Gammelgaard, Niels Christian Frandsen, som benævnes stenslager og daglejer og så Ane Marie Christensdatter. At være stenslager på Læsø var ikke noget, man blev rig af. Faktisk var det omtrent sidste station før fattighuset. Og så nævnes Thomas Kristian Bertel også. Han var nu beskæftiget i søfarten, det vil sige, at han er kommet ud at sejle.

I 1906 var der igen kommet liv i huset. Det fremgår nemlig af folketællingen fra det år, at deres yngste søn, Jens Peter og hans kone, Caroline Kristine samt deres to børn, Georg og Richard, var flyttet ind hos de to gamle på Gammelgaard. Desuden boede Caroline Kirstines søster, Marie Julie der også. Derimod var deres barnebarn og plejesøn Thomas Kristian flyttet hjemmefra. Han udvandrede til Amerika i 1902 efter at have været sømand i nogle få år.

Niels Christian Frandsen og Ane Marie Christensdatter. Billedet må være taget på Læsø og med stor sandsynlighed hos fotograf Zeuthen i Vesterø få år før Niels Christians død i 1906. Billedet har været gemt hos familien Nelson i Californien i mere end hundrede år. Man kan forestille sig, at deres ældste søn, Jens Christian, har skrevet hjem og bedt om at få sendt et billede, så han kunne vise sine børn, hvordan deres bedsteforældre så ud. Måske har han endda sendt penge til fotograferingen. Niels Christian og Ane Marie kom begge fra ekstremt fattige vilkår. De har utvivlsomt deres bedste tøj på. Det er højst usandsynligt, at Ane Marie havde en egentlig læsødragt. Den ville have været alt for kostbar i anskaffelse for hende. Men hovedtørklædet er et læsøtørklæde og er bundet korrekt.

Foto fra: Cheryl Diefenbach: Life at Potrero... Helens Story

Folketællingen i 1906 var den sidste som Ane Marie og Niels Christian Frandsen kom til at optræde i. Niels Christian af den gode grund, at han døde måneden efter at tællingen havde fundet sted. Dødsattesten nævner "alderdomssvaghed" som dødsårsag. Han blev begravet på den nærliggende Vesterø kirkegård. Ane Marie ligeledes af den gode grund, at hun - tre år senere i 1909 - i en alder af 73 år udvandrede til Amerika.

Hændelserne 1906

I begyndelsen af 1906 var der af familien følgende tilbage i Vesterø på Læsø:

- De gamle, Ane Marie og Niels Christian Frandsen, som boede på Gammelgaard.
- Datteren Kirstine Christiane og svigersønnen Carl Anton Olsen, og deres børn, som boede i deres hus ved Svinehaven.
- Peter Valdemar Nielsen og svigerdatteren Ane Kirstine Nielsen, som boede i Furremosen og som ingen børn havde.
- Jens Peter Nielsen, der var gift med Caroline Kirstine Christiansen og deres to børn. De boede i huset på Gammelgaard hos Jens Peters mor og far, Ane Marie og Niels Christian. Desuden boede Anna Carolines søster, Marie Julie, hos dem. Marie Julie var 21 år gammel i 1906. Hun blev i 1910 gift med fyrskipsmatros Edvard Nielsen, og blev hele sit liv boende

ved havnen i Vesterø. Dermed kom hun ind i familien på en anden led. Edvard Nielsen var nemlig bror til Ane Maries nevø, Peder Jerups kone, Julia.

Så skete der i 1906 følgende:

- Den gamle far Niels Christian Frandsen døde i marts måned.
- Kirstine Christianes mand, Carl Anton Olsen døde i april i Liepaja (Libau) i Letland. Han var uheldig og faldt ned i lasten på skibet "Ansgar", som han var forhyret med. Han blev begravet på den gamle kirkegård ved havnen i Liepaja.
- I begyndelsen af juli døde Jens Peters lille søn, Rikard, syv måneder gammel.
- I slutningen af juli overtog Jens Peter huset fra Ane Marie.
- Samtidig – i slutningen af juli 1906 - lavede han en aftægtskontrakt med sin mor, Ane Marie.
- I august forliste Jens Peter med sit skib "Haabet" i Limfjorden. "Haabet" var en lille og gammel jagt, der var bygget på Thurø i 1825. Han var på vej op i Limfjorden med et læs kul til Hostrup Teglværk for købmand Strøberg i Aalborg. Niels Peter og hans medhjælper reddede sig i land. Men skibet stod ikke til at redde. Og da "Haabet" ikke var forsikret, var det et meget føleligt tab for familien.

1906 var bestemt ikke noget godt år for familien. Der kan ikke være tvivl om, at der er gået breve frem og tilbage mellem de søskende, der var i Amerika og de tilbageblevne hjemme i Vesterø. Måske endda nogle af brevene, der kom til Læsø, rummede en beskrivelse af Amerikas lyksaligheder og de gode muligheder, der var for at få arbejde for dem, der ville arbejde. Det sidste var nok ikke et problem, for arbejde havde man i familien altid været vant til simpelthen for at kunne overleve. Opfordringer til at komme over har der sikkert været. Måske endda med anvisninger på rejserute og andre praktiske ting. Der var noget at tænke over for de tilbageblevne.

Udvandring

Det endte altså med – efter nogen korrespondance frem og tilbage over Atlanten, må vi formode, og sikkert også efter nogen overvejelse og spekulationer om, hvordan rejsen overhovedet kunne finansieres – at beslutningen blev taget. Den første til at tage af sted var Kristine Christiane som rejste i april 1909. Med sig havde hun sine fem børn i alderen fire til elleve år, og sin gamle mor, Ane Marie, som på afrejsetidspunktet er 73 år gammel.

Det lille selskab rejste med udvandrerskibet "Hellig Olav", der var ejet af Skandinavien-Amerika Linjen. Det var et forholdsvis nyt skib i 1909, og har været moderne for sin tid. Selvom der var trængsel med op til 900 passagerne på 3. klasse, så var forholdene ombord velordnede, og ikke mindst de sanitære forhold bedre, end det man kom fra på Læsø. For børnene må det hele have været meget fremmedartet, men vel også spændende. Desværre ved vi ikke noget om, hvordan afskeden med kammerater, venner og familie, ja fra Læsø i det hele taget, har været.

*Til venstre "Hellig Olav" ved kaj i København.
Til højre spisesalen på 3. klasse.
Billeder fra: "Hellig Olav"
www.commonswikimedia.org*

Det er mest sandsynligt, at gruppen har taget Læsødamperen til Frederikshavn, og derfra ruteskibet til København, hvor de så kunne gå ombord på Hellig Olav. Men der gik også ruteskib fra Frederikshavn til Kristiansand i Norge, hvor Hellig Olav lagde til på rejsen og afsejlede lørdag den 24. april. Dette kunne også være en mulighed. Billigste løsning, men måske mindre sandsynligt, ville have været at sejle med en fiskekvasse fra Læsø direkte til København. Eller med en af den håndfuld små jagter og galeaser, der var hjemmehørende i Vesterø, og som transporterede varer rundt mellem havnene i Kattegat, Øresund og Bælterne.

Til Amerika.
Det Forenede Dampskibs-Selskab.

Fra Kjøbenhavn | **Fra New York**
 »Hellig Olav» 22. April. | »United States» 29. April.
 »Oscar II» 6. Maj. | »C. F. Tietgen» 6. Maj.

Tradløs Telegrafstation installeret ombord, og Telegrafist ansat i hvert Skib.

Store, hurtiggaende Dobbeltskruedampskibe. — Elegant og smagfuldt indrettede 1ste og 2den Kahytter til billige Overfartspriser. — Smaa Separat-kamre for 2, 4 og 6 Personer i 3. Klasse.

— Elektrisk Lys overalt.

Gennemgaende Billetter til alle Punkter i Forenede Stater og Canada.

NB. Passagerer til Christiania og Christianssand medtages.

Indtægning ved **Passager-Afdelingen, Kongens Nytorv 8.** (Telef. 4700).

Gods-Ekspeditionen er Kvæsthus-gade 9. (Telef. 6291).

Announce for overfarten til Amerika med "Hellig Olav" i Berlingske Tidende den 17. april 1909. I forhold til tidligere tiders overfart med sejlskibe, var overfarten med de nye 10000 tons store skibe i Skandinavien-Amerika Linjen, der var ejet af DFDS, den rene luksus. Blandt andet var der elektrisk lys ombord.

Det er lidt usikkert, hvad de har betalt for billetterne på 3. klasse. Men da der var tale om "gennemgaende Billetter" må prisen også have været afhængig af den endelige destination. Med "Hellig Olav" kostede en plads i en 2.klasses kahyt i april 1909 220 kroner til New York. En 3. classes billet kan vel have kostet i underkanten af 200 kroner for en voksen og det halve for et barn. Så mon ikke et bud kan være, at de tilsammen har skullet have haft mindst 1000 kroner for at kunne gennemføre rejsen.

Helt uden midler var de ikke, for Kirstine Christiane havde solgt sit hus ved Svinehaven for 1600 kr. Selv om der har været noget gæld, der måtte afvikles var det et godt bidrag. Det er også meget tænkeligt, at andre i familien har bidraget med hjælp til rejsen.

*Kilde: Berlingske Politiske og Advertisements-Tidende
 Den 17. april 1909. www.mediastream.dk/avis*

Under alle omstændigheder ankom udvandrerskibet Hellig Olav til Ellis Island i New York, den 5. maj 1909. Det må have været spændende og overvældende at komme til New York, men også nogle dage fyldt med trængsler og nervøsitet. Først og fremmest var der den usikkerhed, om myndighederne i det hele taget ville lukke dem alle ind i USA. Men det blev de allerede den 6. maj. Læsøgruppen er i immigrationsprotokollerne noteret for to måltider, nemlig morgenmad og aftensmad, til i alt syv personer. Middagsmaden har de åbenbart følt, at de kunne springe over. Men den 6. maj blev de altså lukket ind i Amerika, og herefter fulgte den næsten uendelige togrejse hele vejen tværs over kontinentet til endemålet, som var Bakersfield i det sydlige Californien. Desværre vides slet ingen ting om den tur, men turen tværs over USA med jernbanen må have taget det meste af en ugestid. De har formentligt været fremme i Bakersfield midt i maj.

Californien

Bakersfield ligger i Kern county, lidt nord for Los Angeles i Californien. Immigrationsmyndigheder anførte et kontaktnavn i USA, Hans Madsen. Han var landmand og havde en ejendom i Kern county og var gift med Ane Maries ældste datter, Johanne Marie. Så gruppen var på vej til Johanne og Hans, der boede i udkanten af Bakersfield. De havde tre børn, men kun de to yngste boede hjemme. Her flyttede Ane Marie ind. I folketællingen året efter i 1910, boede hun på stedet, og er anført som Hans Madsens svigermor. Det er også anført i folketællingen, at hun kun talte dansk. Og det kan man vel godt forstå.

Hvad der skete med resten af rejseselskabet, Kirstine Christiane og hendes fem børn, er lidt mere usikkert. Det er til gengæld sikkert, at amerikanerne ikke brød sig om de besværlige danske navne, så hun kom til at hedde Christina Larson.

Ane Marie omgivet af børn, svigerbørn og børnebørn. Billedet må være taget i Bakersfield i efteråret 1909 eller vinteren 1910. Christina blev gift med George Nason den 3. marts 1910, og han er ikke med på billedet. Mærkeligt nok er Ane Maries næstældste søn, Fred (Frederik Anton) og hans kone Lottie (Charlotte), heller ikke med på billedet. De boede endda i Bakersfield.

Stående, bageste række fra venstre: Nettie (Antonie Marie, født på Læsø) Larsen, Lizzie (Elisabeth Marie, født i Potrero) Nelson, Christina (Kirstine Christiane, Ane Maries datter, født på Læsø), Mary (Johanne Marie, Ane Maries ældste datter født i Tårs sogn), Clara (Klara Elsine, født på Læsø) Larsen, Gertie (Gertrud Marie, født i Bakersfield) Madson.

Siddende i midten: Frank Morrison (Johanne Marie og Hans Madsens svigersøn) med datteren Emily på skødet, Christian Nelson (Ane Maries ældste barn, født i Tårs sogn, med sønnen Bernard på skødet), Ane Marie Frandsen, Hans Madson (gift med Johanne Marie, født i Jordløse sogn, Fyn), Charles Madson (født i Bakersfield, Johanne Marie og Hans Madsens søn).

Siddende på gulvet forrest: Edward Morrison (født i Bakersfield, søn af Anne Christine Madsen der døde i 1908 og Frank Morrison), Chris Larsen (Kristian Artur, født på Læsø, Christinas barn), Carl Larsen (Carl Peter, Christinas barn, født på Læsø), Pete Larsen (Niels Peter Marinus, Christinas barn, født på Læsø).

Ane Marie har sin ældste søn, Christian på sin højre side og sin ældste svigersøn Hans, på sin venstre side. Både Christian og Hans voksede op (henholdsvis på Læsø og på Fyn) under meget fattige omstændigheder, men begge formåede at komme til Amerika og skabe sig en absolut tålelig tilværelse for sig selv og deres familier. Det er næsten som om, man kan se det på fotoet.

Foto fra: Cherry Diefenbach: Life at Potrero... Helens Story

Vi må formode, at de i starten har boet hos Johanne og Hans, og at Christina har søgt arbejde i Bakersfield. Hvordan det nu gik til, er ikke til at vide, men allerede året efter i marts 1910, blev hun gift med George Jasper Nason. Det var ikke engang et år efter, at den lille gruppe var ankommet til Bakersfield. Man kunne tænke sig, at hun først var blevet husbestyrerinde hos George Nason. Og måske var det hele allerede arrangeret hjemmefra. Der er vel ikke noget at sige til, at Ane Marie skulle bo hos Johanne og Hans, der kun havde to hjemmeboende børn.

George Nason havde ikke været gift før. At Kristine Christiane og hendes fem børn rykkede ind, må have været lidt af en omvæltning – for alle parter. I ægteskabet med George fik Christina yderligere to børn, begge piger. George og Christina (som Kristine Christiane var kommet til at hedde på amerikansk) boede også i udkanten af Bakersfield, ikke så forfærdeligt langt fra Johanne Marie og Hans Madsen. Af alle steder var George Nason født i Danmark. Hans fødested var Denmark, som er en lille flække i Oxford county i staten Maine på USA østkyst. I Bakersfield var han ansat ved vejvæsnet som ”foreman”.

Rejsen med tog fra New York til Bakersfield tog i 1909 det meste af en uges tid. Ane Marie rejste sammen med sin datter, Kirstine Christiane og hendes fem børn. Kirstine Christiane giftede sig i 1910 med George Nason, der kom fra byen Denmark i Oxford County i Staten Maine, helt oppe i det nordøstre hjørne af USA. I december 1911 rejste Ane Marie til Monett i Missouri, formentligt for at holde jul sammen med sin yngste søn, Jens Peter og hans kone, Caroline Kirstine, og ganske givet for at høre nyt hjemme fra Læsø. Her døde hun den 29. februar 1912, mens hun sad i en stol og arbejdede med noget sytøj.

Kort fra: <https://commons.wikimedia.org>

Stationsbyen Monett: Sidste station

Ane Maries tid i USA blev ikke lang, og det er tvivlsomt, om hun fik lært at tale en hel masse engelsk. Hun døde i byen Monett i Missouri, som ligger midt i USA, og altså langt fra Californien. Der var opstået en tilknytning til byen på den måde, at Ane Maries plejesøn, Thomas Christian

Bertel Nielsen (Chris Nelson) var rejst til USA i 1902. Han rejste til Kansas i Missouri, hvor hans forældre boede. Chris' far, Bertel Thomsen (Bert Thompson,) var ansat ved jernbanen, så der blev Chris også ansat. Chris endte imidlertid i Monett, som er et jernbaneknudepunkt ca. 250 kilometer syd for Kansas, hvor samme jernbaneselskab havde nogle af sine værksteder. Her blev Chris værkstedsleder. Og det var især Chris, der tilskyndede Ane Maries yngste søn, Jens Peter, til at komme til Monett, fordi Jens Peter kunne få ansættelse på værkstederne.

Jens Peter kom så til USA i april 1910, og bosatte sig i Monett, hvor han straks fik job ved jernbanen. Hans kone og børn var blevet tilbage på Læsø, men kom over til ham i sensommeren 1911. Ane Marie rejste til Monett i julen 1911. Man kan tænke sig, at hun har været interesseret i at høre Jens Peters kone Christina fortælle nyt fra Læsø. Hendes opholdt i Monett varede kun et par måneder. Hun døde uden nogen forudgående sygdom i en stol i stuen, hvor hun sad med noget sytøj, hun var ved at ordne.

Ane Maries liv havde ikke været let, og hun døde langt fra, hvor det var begyndt for hende. Men det er vel alligevel et spørgsmål, om livsvilkårene for hende og hendes familie har været så meget anderledes, end de har været for de fleste andre familier på Læsø. Man kan for eksempel godt undre sig lidt over, at af Ane Maries otte levende børn, udvandrede de syv til Amerika.

Ser man på Ane Maries to søskende, ser det helt anderledes ud:

- Af de seks børn som hendes lillebror, Christian Jerup, blev far til, rejste kun den ældste datter fra øen, og det endda ikke længere end til Sæby, hvorfra hun stadig – i hvert fald i godt vejr - kunne kigge hjem til øen.
- Hendes yngste søster Christenze, blev gift med Anders Hansen Vistrup, og mor til seks børn, heraf fem drenge. Alle seks blev boende på Læsø.

Ane Marie Frandsen døde i Monett i Missouri den 29. februar 1912, og blev begravet på byens kirkegård, hvor man stadig kan se hendes gravsten.

Kilder

Ancestry.com

- I særlig grad folketællingen 1910
- Diverse slægtstræer

Arkivalier-on-line.dk

- Kirkebøger (Tårs, Vesterø og Vrejlev sogne)
- Folketællinger (Tårs og Vesterø sogne)
- Ansøgninger om Erindringsmedalje 1864. Forsvarets arkiver, originale medaljesager, Hjørring Amt, Læsø Birk
- Læsø Birkedommer, Justitsprotokol 1878-1901 ("Petras" brand og forlis)
- Læsø Birkedommer, skøde- og panteprotokol (1768-1927) (skøde og aftægtskontrakt)
- Sallinglands Herredsfogeds Justitsprotokol 1905-1907 ("Haabets" stranding og forlis)

Boller Hovedgård: www.bollerhovedgaard.dk

Det danske Udvandrerarkiv: www.udvandrerarkivet.dk/udvandrerprotokoller

Det kongelige Bibliotek: www.kb.dk/danmarksetfraluftten

Diefenbach, Cheryl: "Life at Potrero..Helen's Story". Mountain Empire Historical Society, Campo, CA 91906, USA, 2024. Upubliceret manuskript.

FamilySearch.com

- Diverse oplysninger om de forskellige familiemedlemmer

Find a Grave: www.findagrave.com

Mediastream.dk:

- Annoncer for Det Forenede Dampskibsselskab
- Notitser om "Haabets" forlis i Limfjorden

Newspaper.com

- The Monett Times

Rigsarkivet: Læsø Birkedommer. Sager til Politiprotokollen 1864-1885 (Briggen "Floras" stranding).

Statue of Liberty – Ellis Island Foundation: www.statueofliberty.org/passengersearch

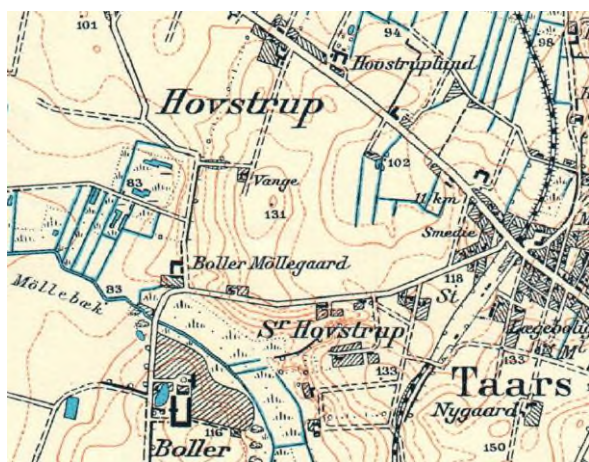
Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur: <https://historiskekort.dk>

Wikimedia: <https://commons.wikimedia.com>

2. Jens Christian Nielsen (1858 – 1939)

Tårs

Jens Christian Nielsen blev født i Tårs sogn, den 8. december 1858. Hans mor Ane Marie, der var fra Læsø, var godt 23 år gammel, da han blev født. Hun benævnes i kirkebogen for Tårs sogn "ugift Indsieder af Houstrup", hvor også den udlagte barnefader, Niels Christian Frandsen tjente. Houstrup kan også have været Houstruplund, som var en større gård ikke langt fra Tårs på vejen mod Hjørring. Houstruplund blev i 1868 omdannet til fattiggård.

Kortudsnit, der viser området Houstrup, Houstruplund og Søndre Houstrup i udkanten af Taars by. Præcist hvor Ane Marie har boet og hvor Jens Christian blev født er ikke klart, men med ret stor sikkerhed et af de nævnte steder. Ane Marie havde tjent på Rønnowsholm, der ligger noget vest for Boller. Det var muligvis, mens hun tjente her, at hun mødte Niels Christian Frandsen, Jens Christians far. Senere kom Ane Marie til Boller, inden hun og Niels Christian i november 1862 flyttede til Læsø.

www.hkpn.gst.dk – historiske kort på nettet - Geodætisk Institut 1939. Opmålt 1886.

Ved folketællingen i 1860 var Ane Marie flyttet hjem til sin mor i Vesterø på Læsø med Jens Christian. Ane Maries mor var Johanne Pedersdatter (Jerup), der var blevet enke helt tilbage i 1847 og dermed alene med tre børn, hvoraf Ane Marie, der var født i 1835, var den ældste. Johanne giftede sig ikke igen og blev boende i sit lille tangtængede hus yderst i det nordvestre hjørne af Vesterø sogn.

Kattegat er havet mellem Danmark og Sverige. Læsø i den nordlige del af Kattegat er ca. 115 kvadratkilometer stor. Øen har været beboet siden middelalderen, eller i mere end tusinde år. Øen er ganske flad, og jorden sandet og bestemt ikke særlig frugtbar. Så det blev - på forskellig måde gennem tiderne - havet, der bestemte livsvilkårene for øens beboere. Mændene drog til søs, mens kvinderne måtte dyrke den karrige jord hjemme. Dette førte til en fast arbejdsdeling, hvor det var kvindernes opgave og ansvar at tage vare på hjemmet, børnene, dyrene og jorden, mens alt, hvad der havde med havet at gøre, hørte under mændene. De fleste læsø mænd var hjemme 3 - 4 måneder om vinteren. Deres største forhåbning var, at et skib skulle strande ved øen. Det gav beskæftigelse og det gav penge og somme tider spændende og eksotiske produkter til øen. Men det var stadigvæk kvinderne, der måtte køre hestevognene til og fra stranden, når strandingsgodset skulle bringes i land.

Kort: Bearbejdet fra <https://commons-wikipedia.org/Denmark>

Her på Læsø, hos bedstemoren, var Jens Christian nu anbragt, da Ane Marie senere på året igen rejste til fastlandet for at finde beskæftigelse. Højst sandsynligt for at tjene på Boller Hovedgård og sikkert også for at træffe Jens Christians far.

Flarumvej 23, 9940 Læsø, hvor Ane Marie var vokset op og hvor Jens Christian som ganske lille var i pleje hos sin mormor, enken Johanne Jerup. Det store hvide hus forrest er bygget i 1912. Johannes hus var huset i cirklen, som i Johannes tid må have været tænet med tang. Tang blev på Læsø brugt til tag, fordi strå var alt for dyrt og måtte bruges til at fodre dyrene med. Der hørte et par tønder land til stedet, så Johanne kunne holde nogle får og dyrke lidt kartofler. Desuden har hun måttet hjælpe sig ved forskelligt håndarbejde og ved at tage daglejerarbejde, hvor det var muligt. Det var et hus præget af armod.
 Foto fra 1958, Danmark set fra luften. www.kb.dk

Ane Marie nåede at få et barn mere med Niels Christian, inden de blev gift i Tårs kirke i august 1862. Den lille pige, Jens Christians lillesøster, blev døbt i Tårs kirke i maj måned 1861. Hun fik navnet Johanne Marie. Navnet "Johanne" var sikkert efter mormoren hjemme på Læsø.

Læsø

I november 1862 rejste den lille familie til Læsø, og flyttede med stor sandsynlighed i første omgang ind hos Ane Maries mor, Johanne. Det er ikke givet, at de har kunnet blive der særligt længe, for Ane Maries lillebror, Peder Christian Christensen, havde købt huset af moren i juli 1862. En del af betalingen for huset var en meget beskeden aftægtskontrakt med Johanne. Peder Christian blev gift den 9. november 1862, med Karen Nielsdatter fra Byrum. Og Ane Marie og Niels Christian Frandsen var ankommet til øen den 7. november, lige akkurat tidsnok til at de kunne komme med til brylluppet.

Læsø. I 1871 blev der bygget en lille havn ved Vesterø. Johanne Jerups hus lå omtrent ved V'et i Vesterø. Det nordvestre hjørne af øen, hvor havnen blev bygget, var meget øde med kun ganske få huse. Der var ca. tre kilometer sydpå til kirken og det samme til skolen.
Niels Christian Frandsens hus, hvor Jens Christian må have kunnet fejre sin konfirmation, blev bygget i 1872 næsten lige midt imellem kirken og skolen, med kun få hundrede meter til hvert af stederne.

Jens Christian er ikke nævnt i tilgangslisten for Vesterø sogn i november 1862, ganske givet fordi han allerede boede hos sin mormor, Johanne på Læsø. I november var den lille familie så forenet på øen, og den var ikke alene kommet til Læsø for at deltage i Peder Christians bryllup. Dertil var rejsen for kostbar og for besværlig. Der var endnu ikke nogen jernbane i Vendsyssel for ikke at tale om en havn på Læsø. Desuden var Ane Marie i højeste grad gravid igen, så indtil Caroline Amalia blev født i januar 1863 har de muligvis boet i huset hos Johanne. Det kan være en del af forklaringen på, at de flyttede til Læsø, det har været nødvendigt at have tag over hovedet med to små børn og en tredje ny på vej.

Ane Marie og Niels Christian Frandsen måtte altså forsøge at skaffe sig en levevej på øen for sig selv og en stadig voksende børneflokk. Helt let blev det ikke.

*Vesterø kirke, hvor Jens Christian blev konfirmeret den 20. april 1873. Kirken lå kun få hundrede meter vest for det hus, som det var lykkedes Jens Christians far, Niels Christian Frandsen at få bygget i 1872, takket være et lån fra Læsø kommune. Huset blev rammen om familien Frandsens liv de næste 40 år. – I 1872 var den nybyggede havn på Læsø også taget i brug. Den lå ca. tre km nord for kirken. Det er muligt, at Jens Christian sejlede ud fra Læsø havn, da han drog til søs i 1873. Men det er også muligt, at han er sejlet ud fra udhavnen, syd for Vesterø kirke, Alsdybet, som man – i lighed med udhavnen Krogen i Østerby – ikke straks holdt op med at bruge, selvom Læsø havn var blevet bygget.
Foto fra 1952, Danmark set fra luften. www.kb.dk*

Da Jens Christian blev konfirmeret i Vesterø kirke den 20 april 1873, havde han fået yderligere fem søskende, som alle var født på Læsø. Familien bestod nu af 9 personer og boede i de første 10 år på øen til leje forskellige steder i sognet. Først i 1872 fik den et mere blivende sted, da Læsø kommune lånte Niels Christian Frandsen 70 rigsdaler til at bygge et hus for. Huset blev bygget på en grund lejet ved Gammelgaard I Vesterø. Stedet blev familiens bopæl og holdepunkt de næste 40 år. Om huset var færdigt, da Jens Christian blev konfirmeret, vides ikke. Men under alle omstændigheder kan han ikke have boet i det længe, for han kom ud at sejle ganske kort tid efter, at han var blevet konfirmeret.

At barndomslivet ikke altid havde været så let for Jens Christian og hans søskende, kan man få et indtryk af, når han mange år senere fortalte sine egne børn, at han forlod Læsø og Danmark i 14-årsalderen, fordi han altid frøs, altid var sulten og at de hjemme ofte ikke havde andet end kartofler at leve af¹⁾.

Til søs²⁾

Jens Christian måtte altså efter konfirmationen følge samme vej som alle andre læsødrengene, nemlig at komme til søs, og han var kun 14 år, da han i 1873 forlod Læsø. Sædvanligvis begyndte sømandslivet i de mindre skibe, der gik i nordeuropæisk fart, hvad der betød, at mange sømænd var hjemme på Læsø i et par vintermåneder. Som næsten alle læsødrengene måtte Jens Christian begynde sit sømandsliv som kok ombord. Kokken var den yngste og den lavest rangerende på et skib. Det var en hård bestilling. I Jens Christians tilfælde udstrakte kendskabet til madlavning sig i hovedsagen til kartofler, og når det gik lidt højere til tørret fisk, sjældent flæsk. Tørt brød var også en del af standardmenuen i et læsøhjem på de tider. Dertil kaffe og brændevin, når der var råd. Det var ikke de bedste forudsætninger for en kokkekarriere. Dertil kom at kokken måtte deltage i de øvrige sømandsopgaver ombord. Hvis han ovenikøbet i starten havde døjet med søsyge, havde det været en barsk omgang at komme igennem. De drenge, der stod det første år som kok igennem, var hærdet for livet. En sådan dreng var Jens Christian, og han fik da også hurtigt arbejdet sig videre op i hierarkiet til jungmand, letmatros og senere fuldbefaren matros. Men da var han for længst begyndt at sejle på langfart med store skibe, som gik på Fjernøsten og til Amerika.

Af folketællingen for Vesterø sogn 1880 fremgår det, at han sejlede i "coffardifart fra Amerika". I de første år som sømand har Jens Christian muligvis været hjemme på Læsø om vinteren, derefter sjældnere, hvis overhovedet, og da han sluttede med sømandslivet, var det også slut med at besøge Læsø. Jens Christian havde hyrer på flere forskellige skibe, indtil han i begyndelsen af 1880'erne gik i land i Californien. Hans sømandsliv havde da varet i otte år.

Jens Christian Nielsen (1858 – 1939), i en forholdsvis ung alder. Tidspunktet og stedet for optagelsen er ikke kendt. Han virker lidt yngre end på billedet med Laura Lauterbach (se nedenfor). Desuden virker han velklædt med slips og kæde i vesten – måske en urkæde.

Foto: Sally Ramussen.

Flere af hyrerne udgik fra Antwerpen, hvor hans yngre bror Niels Carl senere giftede og bosatte sig. En gang var Jens Christian af en eller anden årsag kommet på hospitalet i Antwerpen. Han var da lige ved at blive agterudsejlet. Hans skib skulle sejle, men hospitalet ville ikke udskrive ham. Han var dog ikke mere svagelig, end at han kunne snige sig ud fra hospitalet, ned til havnen og ombord på skibet, hvor han havde hyre. Han nåede lige akkurat at komme ombord, inden skibet stod ud af havnen. Måske har Antwerpen haft en dragende virkning på de tre ældste Nielsen-brødre. Den ældste af Jens Christians yngre brødre, Frederik Anton, deserterede fra sit skib i maj 1885, mens det lå i Dunkerque. Der er ikke så langt fra Dunkerque til Antwerpen.

I et års tid sejlede Jens Christian med et hvalfangerskib, og kunne senere fortælle sine børn, hvordan blodet fra en harpuneret hval farvede havet omkring skibet helt rødt. Tre gange var han med rundt Kap Horn. Den sidste gang havde rejsen taget 118 dage fra Antwerpen til San Diego, uden at rejsen dog havde været særligt begivenhedsrig. Skibets mål var San Diego i Californien, og lasten var jernbaneskiner til Santa Fe (New Mexico) jernbanen, som man var begyndt at anlægge i starten af 1880'erne. Rejsen var med skibet "Trafalgar", som havde en størrelse, der gjorde det muligt at sejle rundt Kap Horn.

Oprindeligt havde Jens Christian forestillet sig, at han ville slå sig ned i Portland i Oregon længere nord på, og hvor klimaet i højere grad kunne minde om det, han kendte hjemme fra Læsø. Men "Trafalgar's" rejse gik altså kun til San Diego, så her valgte Jens Christian at gå i land. Det skete den 6. august 1881.

"Trafalgar" var et firmastet stålskib, bygget i Glasgow i 1877, på 1765 bruttoregister tons. Det skal være forlist ved Brasilien på en rejse til Australien i 1904. Her fotograferet i San Diego bugten i 1881. Det var med stor sandsynlighed dette skib, som Jens Christian Nielsen var forhyret på, og som han gik i land fra den 6. august 1881. For at sejle rundt Kap Horn måtte skibet have en vis størrelse, hvad den firmastede "Trafalgar" så absolut havde. At det også anløb San Diego taler for, at det var dette skib, som Jens Christian kom til San Diego med.

Foto: Trafalgar. www.commons.wikimedia.org

Givetvis har han sat pris på San Diego og måske især på temperaturen og klimaet, for her blev han, og her fandt han arbejde og stiftede efterhånden familie.

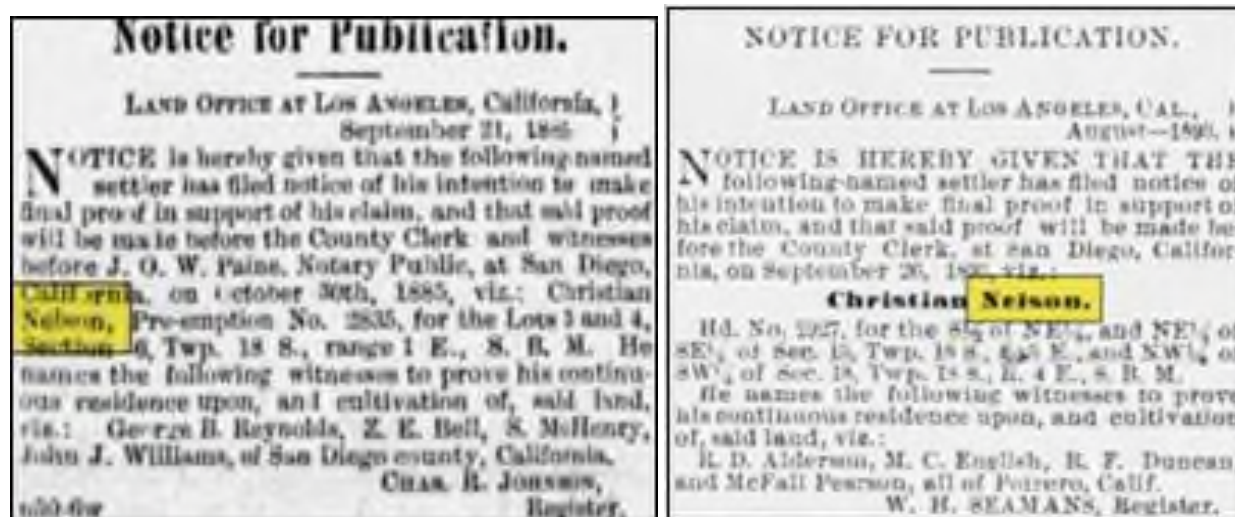
I løbet af de otte års sømandsliv fra 1873 til 1881 havde Jens Christian arbejdet sig op gennem alle graderne fra dreng og kok til jungmand, til letmatros og til helbefaren matros. Han var altid interesseret i at lære nyt, og i første omgang var det sproget i skibene, det gjaldt. Her fik han i sagens natur lært en hel del skibsenjelsk, men han supplerede sine engelskkundskaber ved at sammenligne en dansk bibel med en engelsk bibel. På den måde kunne han sammenligne de forskellige udtryk, og efterhånden kom han til at tale et fuldstændigt perfekt engelsk.

Potrero³⁾

Om Jens Christian ligefrem rømte fra "Trafalgar", som han var forhyret på, er ikke helt klart. Men det lykkedes ham at finde arbejde som medhjælper på en gård i Jamul lidt uden for San Diego. Specielt storslået var lønnen i starten nu ikke, 12,50 dollars om måneden. Gården tilhørte en landmand, George Reynolds. Det var her Jens Christian traf Josephine Gray, som han senere blev gift med. Her mødte han også Ella McCain, som senere skrev en bog om de første bosættere i Potrero. Ella McCain, der var født i 1878 og som boede med sine forældre i Campo, har som stort barn truffet Jens Christian hos familien Reynolds på et tidspunkt, da han var først i tyverne, og hun beskriver ham som "en stor barfodet dreng med et vidunderligt smil til alle."⁴⁾

Mens Jens Christian arbejdede for George Reynolds blev han en dag angrebet af en stor vildkat. Katten bed og rev ham så voldsomt, at han havde ar efter det resten af sit liv. Det lykkedes ham først at befri sig fra katten, da George Reynolds kom til hjælp, og de kunne slå katten ihjel.

Senere kom Jens Christian til at arbejde for James Currier, som havde en appelsintræsplantage. Det kan være her, Jens Christian har lært om plantagedrift, som unægteligt var en hel anden slags landbrug, end det han havde kunnet se på Læsø.

To næsten enslydende annoncer indrykket i avisen "The Record" af Landfordelingskontoret i Los Angeles. Annoncen til venstre er fra den 24. september 1885, og drejer sig om jorden i Jamul. Man kan se at George Reynolds, som havde været Jens Christians arbejdsgiver, siger god for ham. Annoncen blev bragt i avisen adskillige gange i oktober 1885. – Den næsten enslydende annonce til højre er fra samme avis, den 10 august 1893. Denne gang var det jordstykket i Potrero, som Jens Christian ønskede sig – og fik.
 "The Record", 24. september 1885, og 10. august 1893. Newspaper.com

Jens Christian tog selv et stykke land på 32 acres⁵⁾ i Jamul. Dette stykke solgte han i 1887 og tog i stedet et større stykke på 160 acres lidt længere fra San Diego i området Potrero, som på spansk i

øvrigt betyder græsgang eller fold. Potrero hørte til Campo kommune (Campo township). Jens Christian var en af de første nybyggere i Potrero.

Oversigtskort, der viser det nederste sydvestlige hjørne af Californien med San Diego på grænsen til Mexico. Hovedvej 94 fører til Potrero og videre østpå. Fra San Diego til Potrero er der 40-50 km, afhængig af hvor man regner fra. Man kan også se Jamul på kortet, ligeledes ved vej 94. I 1887 flyttede Jens Christian Nielsen fra Jamul til Potrero, hvor han boede og virkede i 52 år, til sin død i 1939.

Kort fra www.ontheworldmap.com

Valhalla

Jens Christian havde taget land i og var flyttet til Potrero i 1887. I 1900 flyttede familien igen, men blev dog i Potrero. Jens Christian havde nemlig købt en anden gård på 240 acres (96 hektar). Han måtte dog låne pengene - 1500 USD – til købet af den nye ejendom. Imidlertid klarede han sig godt og købte efterhånden mere og mere jord op i Potrero. Ejendommen havde Jens Christian kaldt "Valhalla". Da han døde i 1939 hørte der omkring 1000 acres (400 hektar) til.

Huset, der fulgte med ejendommen i Potrero i 1900, havde fire værelser og var bygget af ubrændte soltørrede mursten, lavet af ler, mudder og strå. I 1910 byggede Jens Christian et nyt og større hus til familien, og i 1918 blev der indlagt rindende vand i huset. Huset var det første i Potrero med en sådan luksus.

Fotoet skulle vise beboelsen på Valhalla, som det så ud på et tidspunkt. Desværre er der ikke mange informationer om billedet, heller ikke hvornår det er fra, men det er fra før første verdenskrig. Det er sandsynligt, at det er det hus, som Jens Christian byggede i 1910 og hvor der blev lagt rindende vand ind i 1918.

Foto fra: Cherry Diefenbach "Life at Potrero ...Helen's Story"

I Potrero var Jens Christian en energisk og alsidig landbruger, som drev sit landbrug med succes. Det var ikke noget, han kunne have lært hjemmefra Læsø, men noget han havde tillært sig ved flid, interesse og gode evner. For eksempel dyrkede han ferskner, som var noget, han umuligt kunnet have smagt i sin barndom på Læsø. Det gjorde han med så stor succes, at han på San Diegos landbrugsudstilling i 1920 fik udstillingens blå bånd for de fineste ferskner. Hans speciale var ferskenarten "Elberta". Typen kræver rigtigt meget sol og rigeligt med vand.

Men Jens Christian havde gang i meget andet end ferskedyrkning. Han dyrkede også mange æbler, hvor han lagde vægt på sorten "Northern Spy", som er et madæble, som kan gemmes og opbevares

i lang tid. Men også ganske almindeligt hø avlede han, slog og tørrede det og solgte den del af det, som han ikke selv skulle bruge. Således kan man i avisen National City Star fra den 26. september 1903 læse, at han havde kørt hø til Campo.

Jens Christian plantede mange frugttræer. Og efterhånden havde en del af hans landbrug karakter af havebrug og frugtavl. Med alle de frugttræer måtte Jens Christian have bier til at hjælpe med bestøvningen, så han var også biavler, og på det højeste havde han 90 bifamilier. Også i organiseringen af biavl i området involverede Jens Christian sig. Det skete blandt andet i 1920, hvor flere hundrede biavlere i San Diego området gik sammen for at få udpeget en inspektør for biavl i San Diego området. Jens Christian var med i biavlerforeningens bestyrelse. Den havde det mundrette navn "The San Diego County Honey Producers Cooperative Exchange" som måske kan antyde, at det i højere grad var en honningsalgsforening. Alene det foregående år, havde foreningen fået 48 nye medlemmer og over 90 procent af alle biavlere i San Diego County var med i den. Medlemskabet gav medlemmerne ret til at sælge deres honning under foreningens mærke "SUNNI-HUNNI".

"SUNNI HUNNI" omfattede biavlerforeninger fra hele Californien i et forsøg på markedsføring under et fælles mærke. San Diego County Biavlerforening havde brug for en "inspektør", formentlig for at kunne leve op til kravene til fælles markedsføring. I begyndelsen af 1920-erne kunne man finde annoncer for SUNNI HUNNI fra Californien i flere stater i USA. Her udsnit af en stor annonce i "The Evening Public Ledger", Philadelphia, den 12. januar 1921.

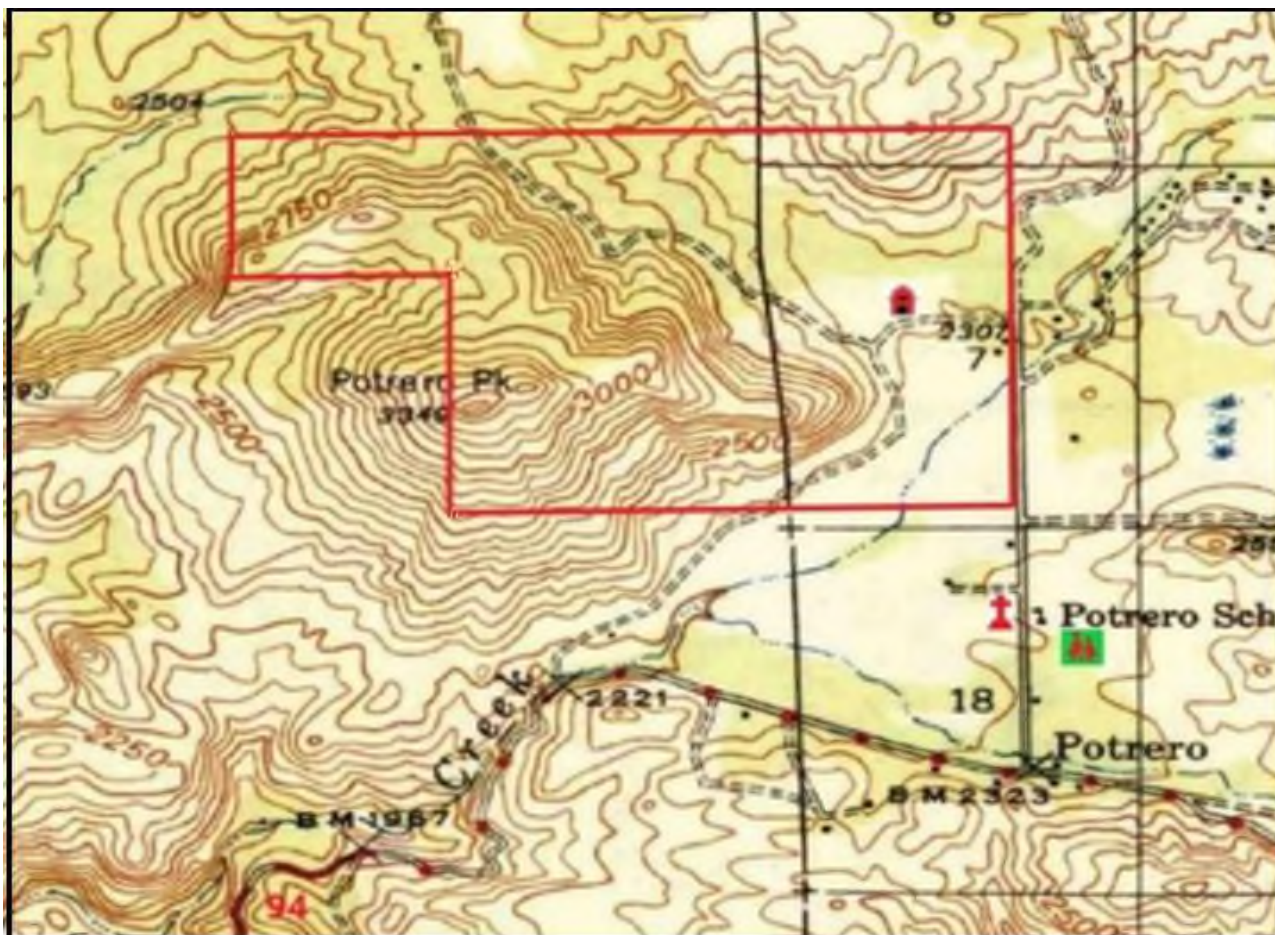
Kilde: Pennsylvania Newspaper Archive www.panewsarchive.com

Frugtplantagen og biavl kunne dog hverken fylde Jens Christians tid eller de mange tønder land, som han havde. Det byder næsten sig selv, at han også havde kvæg på den jord, der omgav farmen. Her havde han kødkvæg til at græsse, og de kalve, der ikke skulle bruges i bedriften blev solgt. Med kvægbruget og frugtavlen havde Jens Christian fået etableret en virksomhed, som en familie kunne leve af.

Landbruget gav også overskud til at afprøve nye ting. På et tidspunkt havde han således 20 gode jerseykøer. Men det var naturligvis problematisk, at det nærmeste mejeri lå i San Diego, så man skummede selv fløden af mælken på Valhalla. Fløden blev så bragt til San Diego to gange om ugen. Transporten frem og tilbage dertil med hestevogn var et fuldt dagsværk. Da der kom biltransport, gik det naturligvis hurtigere. Det hjalp naturligvis, at Jens Christians ældste børn efterhånden var så store, at de kunne hjælpe til. Under første verdenskrig byggede han en butik med et postkontor, som hans ældste døtre passede. Her blev der solgt dagligvarer, benzin og olie. I 1919 blev butikken overtaget af Jens Christians kones bror, Dick Lauterbach.

Jens Christian havde flere tillidshverv i Potrero. En overgang bestyrede han det lokale postkontor. Da han selv fik bygget butik, hvor postkontoret blev indrettet, blev det hans næstældste datter, Helen, der kom til at bestyre det. Han sad desuden i Potrero skolekommission i 35 år, og havde også andre offentlige tillidshverv, blandt andet som valgtilforordnet ved offentlige valghandlinger.

I det hele taget var han en betydende mand for området. I flere år sad han i bestyrelsen for San Diego county landboforening, valgt til at repræsentere potreroområdet. Især lagde han sig i selen for at få forbedret brandtilsynet med områdets skove. Også her var han valgt til at repræsentere Potrero. Han var også aktiv i bestræbelserne for at få distriktets veje udbygget og forbedret.

Christian Nelsons ejendom, Valhalla, som han havde kaldt sit sted, er markeret med lade-piktogrammet. Ejendommens omtrentlige udtrækning ved Christian Nelsons død i 1939 er markeret ved de røde streger. I alt 1030 acres, hvoraf en del var erhvervet ved at nogle af Jens Christians ældste børn også havde taget land under Homestead-programmet. Der krævedes blot, at der blev opført en bygning på jorden, og at den blev dyrket eller forbedret på en eller anden måde. Potrero kirkegård, hvor Christian Nielsen ligger begravet er markeret med det røde kors. Placeringen af Valhalla og ejendommens udstrækning er omtrentlige og ikke målfaste. Skolen lå – og ligger – lige overfor kirkegården. Fra Valhalla til skolen har Christian Niensens børn haft ca. 2,5 km. at gå. Mexico ligger godt tre km syd for Potrero.

Baseret på kortskitse af Sally Rasmussen.

I Amerika var Jens Christian kommet til at hedde Christian Nelson. I det daglige og af gode venner er han muligvis blevet kaldt Chris. Hans amerikanske statsborgerskab var noget han var stolt af og tog på sig. Han var optaget af at udvide sin horisont, og satte stor pris på at læse. Han læste gerne til klokken elleve hver aften. Han abonnerede på flere aviser og blade, og der blev lånt bøger på biblioteket. Der blev også tid til at læse højt for børnene.

Jens Christian var lidt af en altnuligmand, og beherskede mange håndværk. For eksempel var han en habil smed, og skoede selv sine heste. Snedker- og tømrerarbejdet på huset klarede han også,

ligesom han reparerede børnenes sko, når det var nødvendigt. Der var dog et enkelt område, som han ikke fik lært sig at mestre.

Foto til venstre: Skolen i Potrero ca. 1910. I 35 år var Jens Christian medlem af skolekommissionen i Potrero. Jens Christians børn havde godt et par kilometer at gå til skolen.

Foto til højre: Butik og posthus i Potrero omkring 1917. Familien Nelson samlet på perronen, Jens Christian siddende med de mindste børn omkring sig. Hvem der har kørt bilen vides ikke.

Fotos fra: Cherry Diefenbach "Life at Potrero ...Helen's Story"

Han havde i 1917 købt en bil, en Ford. Det var sønnen, Carl, der måtte køre den. Men en dag skulle Jens Christian så også lære at køre Forden. Det gik ikke så godt. Ned ad vejen fra ejendommens østre indkørsel gik det galt, Jens Christian kørte af vejen, og havnede nede i bunden af Potrero Creeks tørre leje, hvor bilen kørte ud i noget sand og tippede rundt, så bilens tag blev rykket af. Jens Christian overlevede, men havde fået sig en forskrækkelse for livet. Han kørte ikke selv bil siden, og indtil han døde i 1939, havde han altid en af sine drenge til at køre for sig.

I en lang årrække havde familien en god nabo. Det var tidligere kommandør i den amerikanske flåde, Abner Brush Clements, som var jævnaldrende med Jens Christian. Abner Clements var med sin hustru, Esther, der var 20 år yngre end ham, flyttet fra Montana i 1910 og havde slået sig ned i Potrero. Han var også jurist, og arbejdede i San Diego for U.S. Shipping Board, som var en organisation oprettet under første verdenskrig, og som havde til formål at støtte amerikansk søfart. Han havde tilbragt adskillige år med aktiv tjeneste i den amerikanske flåde og havde besøgt mange steder i verden. Så ham og Jens Christian havde også en hel del til fælles, som de kunne tale om, selv om deres baggrund var vidt forskellige. Jens Christian satte stor pris på at tale med Abner Clements. De to kunne snakke til ud på natten, og Jens Christian gik ofte over til Clements for en snak. Clements havde kusk og chauffør, husholderske og kokkepige. En af kokkepigerne var Katie Thing, som hjalp Jens Christian med at tage sig af hans børn, da hans anden kone, Laura Lauterbach, døde i 1923.

Abner Brush Clements (1857 – 1927) havde været kommandør i den amerikanske flåde, og siden virket som jurist i Montana, da han og hustruen, Esther, omkring 1910 flyttede til Potrero, og blev naboer til Jens Christian Nielsen. Abner B. Clements var tilknyttet U.S. Shipping Board i San Diego. Jens Christian gik ofte over til Abner Clements for en snak, og de to kunne tale om søfart, steder de havde besøgt og ting, der var oppe i tiden, til langt ud på natten. A.B. Clements døde i Portland, Oregon i 1927, 70 år gammel.

Foto fra Family Search, www.familysearch.org

Da Jens Christian døde i 1939 blev Valhalla drevet videre af hans to yngste sønner, Valdemar og Thorvald.

Udsigt mod øst fra Potrero Peak. I midten til venstre bygningerne, der hørte til Christian Nelsons landbrug, "Valhalla", som han kaldte det. Billedet omslutter en stor del af den jord, der hørte til ejendommen. Imellem gården og udsigtspunktet ses lunden med store gamle egetræer, på skråningen er der små stakke med hø til tørring. Længere nede, over høstakkene, ses nyplantede frugttræer. Længere østpå er der flere huse og gårde, der hører til Potrero. Til højre i midten, men udenfor billedet, ligger skolen og kirkegården.

Foto: Sally Rasmussen

Valdemar ville gerne være elektriker, så det endte med, at Thorvald købte Valdemar ud. Året 1950 var ualmindeligt tørt. Jens Christian havde i sin tid været meget aktiv for at få forbedret brandtilsynet med skovene i området. Det forhindrede imidlertid ikke, at der i forbindelse med tørken udbrød omfattende skovbrande flere steder i området. Heldigvis uden at brandene ramte Valhalla direkte. Men det gjorde tørken naturligvis, og det var svært at skaffe afgrøder til foder til kvæget. Thorvald omlagde derfor driften til de mere nøjsomme får. På markerne omkring Valhalla og langt op ad bakken vest for blev der så dyrket havrehø. Det var hø, der var lavet af de grønne havreplanter, som blev slået nogen tid før havren var modnet. Når høet var korrekt tørret og presset i baller var det et fremragende foder til kvæg og heste.

Valhalla først i 1950-erne: Fra venstre bagest Thorvald Nelson (med hat) og Valdemar Nelson. Forrest fra venstre Thorvalds tre piger, Susan (Susie) født 1950, Laura (født 1948) og Sally (født 1945). Desuden hunden Prince.

Sally drev siden kvægbrug sammen med sin mand, Kenneth Rasmussen. De havde kvægbrug i Oregon og senere i Missouri.

Foto: Sally Rasmussen

Det var ikke længere et så intensivt landbrug, som det tidligere havde været, så Thorvald fik også tid til at arbejde for andre. Bl.a. var han beskæftiget som maskinfører i byggeriet af veje. Thorvald døde i 1967, kun 52 år gammel. Året forinden var Valhalla blevet solgt og Thorvald og hans kone, Violet Vilcone, var flyttet nordpå i Californien, helt op til Sacramento. De slog sig ned i Loomis i nærheden af Auburn. Det var her Thorvald døde.

Familien

Som nævnt var Jens Christian i 1890 blevet gift med Josephine Elisabeth Gray, som også var fra San Diego County. Her havde Jens Christian i en periode arbejdet for hendes far. Det er ikke til at vide om, det har været de sproglige studier i højere grad end egentlige bibelstudier, eller måske snarere hans smilende væsen, der gjorde ham i stand til at gøre indtryk på stedets datter.

Foto fra omkring 1897 Billedet er taget foran Jens Christians første gård i i Potrero og også før Josephine blev syg. Fra venstre er det Jens Christian, så den ældste datter Lizzie (Elisabeth Marie), siddende er det drengen Carl (Thomas Carlisle) og stående børnenes mor, Josephine Gray.

*Foto fra:
Cherry Diefenbach "Life at Potrero ...Helen's Story"*

Josephine var født i 1863, og var altså fem år yngre end Jens Christian. De fik fire børn sammen:

Elisabeth (Lizzie) Marie ((1894 – 1986)
Thomas Carlisle (Carl) (1896 – 1922)
Helen Louise (1899 – 1987)
Georgia Margaret (1901 – 1978)

På et tidspunkt begyndte Josephine at få problemer med maven. Det viste sig, at det var galdeblæren, det var galt med. Til sidst blev hun indlagt på St. Joseph' Hospital i San Diego. Problemerne løste sig dog ikke, og det blev nødvendigt at foretage en operation, muligvis for at fjerne galdeblæren. Der må være tilstået komplikationer, og da der dengang ikke var noget, der hed penicillin til bekæmpelse af infektioner, blev det alvorligt, og Josephines liv stod ikke til at redde. Hun døde på hospitalet i San Diego den 16. juni 1903 og blev også begravet i San Diego. Josephine blev kun 39 år gammel. Da havde hun været gift med Jens Christian i 13 år, og de havde nået at få fire børn. Hendes død må have været et hårdt slag for Jens Christian, og selvom han var flittig og dygtig, har det ikke været let at stå alene tilbage med fire små børn.

Hvordan Jens Christian klarede tilværelsen med fire små børn, ejendommen og andre gøremål, der også skulle passes, er ikke klart. Tiden som enkemand blev da heller ikke voldsomt lang.

St. Joseph's Hospital i San Diego, hvor Josephine var indlagt og hvor hun døde i 1903. Hospitalet blev i 1890 grundlagt af ordenen "De Katolske Søstre af Barmhertighed". – I taknemmelighed over den behandling, som hospitalets søstre havde givet Josephine - og måske som en del af betalingen for opholdet der – stykkede Jens Christian en grund fra sin jord. På grunden byggede han et sommerhus, og hus og grund blev foræret til St. Joseph's Hospital. Huset blev brugt af De barmhjertige Søstre, når de havde fri fra hospitalet, eller havde brug for nogle dages rekreation. Foto fra 1921, San Diego History Center, www.sandiegohistory.org

I 1905, et par år efter Josephines død, giftede Jens Christian sig igen. Bruden var den 34-årige Laura Frances Lauterbach, hvis familie oprindeligt stammede fra Tyskland. Laura var egentlig nonne, men var blevet løst fra sit ordensløfte, fordi hun skulle tage sig af sine gamle forældre. En del af Lauras

familie slog sig ned i og omkring Potrero. Laura skulle have været dygtig til at lave mad, og var desuden en god mor for alle Jens Christians børn.

Laura Frances Lauterbach og Jens Christian Nielsen. De har absolut deres pæne tøj på og med god grund, for billedet er med meget stor sandsynlighed fra deres bryllup i 1905. Laura var født i Tyskland i 1870.

Foto: Sally Rasmussen

Laura og Jens Christian fik fire børn sammen:

Berhard Christian (1907 - 1987)
Valdemar Harold (1910 – 1999)
Thorvald Aloysius (1913 – 1967)
Dagmar Otilly (1915 – 2003)

Desuden adopterede de en lille pige i 1919, Mary Cathrine (1919 - 2000). Mary Cathrine var kun få måneder gammel, da hun kom i pleje hos familien på "Valhalla" i Potrero. Hun var født i San Diego, og efter folketællingen i 1920 var hendes forældre fra Canada, men i øvrigt ikke kendte.

Måske har det har været Laura, der har tænkt, at det var en opgave, som familien kunne tage på sig, nu da de ældste børn var begyndt at flytte hjemmefra. Måske har de også tænkt, at det var passende, at Dagmar fik en lillesøster. Under alle omstændigheder tyder det på hjerterum og også et vist overskud, at man har taget sådan en lille størrelse til sig.

Det blev nu ikke mange år, den lille Mary Cathrine fik sammen med sin plejemor Laura, før tragedien ramte familien. En dag i november i 1923, sad storesøsteren, den syvårige Dagmar og legede med sin dukke. Hun havde netop fået "lært" dukken at holde på en lille kop. Dagmar ville naturligvis vise sin mor, hvor dygtig dukken var blevet. Men moren, Laura, reagerede ikke. Hun lå på gulvet, død, ramt af et hjertetilfælde. Laura Lauterbach blev 52 år gammel.

Det var igen et hårdt slag for Jens Christian og på ny stod han alene med små børn. Han havde mistet sin anden kone og moren til sine fire yngste børn. Det var alt, alt for tidligt. De ældste børn fra ægteskabet med Josephine Grey var nu voksne og kunne klare sig selv. Og i et vist omfang også hjælpe til hjemme. Da Laura døde var der fem hjemmeboende børn. Det var Laura's fire børn: Bernhard på 15, Valdemar på 13, Thorvald på 10, Dagmar på syv, samt den lille adoptivdatter, Mary Cathrine, på fire år. Selv om de store børn kunne hjælpe, og Helen, der var født i 1899, også vendte hjem igen, må der have været meget at se til, når ejendommen, frugtplantagen og dyrene også skulle passes. Katie Thing, der var kokkepige hos naboen A.B. Clements var flink til at komme og hjælpe med at tage sig af børnene – og givetvis har hun ind imellem også lavet mad til dem.

Thomas Carlisle myrdet

Men allerede året forinden i 1922, var familien blevet ramt af en anden tragedie. På det tidspunkt boede Thomas Carlisle (Carl) også hjemme på "Valhalla". Det var ham, der i 1917 havde forsøgt at

lære Jens Christian at køre bil. Det var ikke gået så godt, så Carl havde derefter måttet være chauffør for sin far – udover, naturligvis, at hjælpe med alle andre gøremål på ejendommen. Desuden virkede Carl, der i april 1922 var blevet 26 år gammel, som vicesherif i potreroområdet.

Carl (Thomas Carlisle Nelson (1896 – 1922) til hest. Carl havde sin egen hest, der blev kaldt Tommy. Børnene fra Valhalla var vant til at håndtere heste og red ofte. Selvfølgelig var de af og til faldet af, og selvfølgelig havde det givet lidt knubs en gang i mellem. Carl havde således brækket sin arm en gang, han var faldet af en hest. Jens Christians første kone, Josephine Gray, havde også været en yderst habil rytter. Hun brugte damesaddel eller sidesaddel, som det også kaldtes. Helen, Carls lillesøster, skrev i sine erindringer, at børnene også af og til brugte hestene som transportmiddel til skolen. Særligt når børnene var lidt sent på den, var hestene praktiske. Da bilerne blev almindelige i løbet af første verdenskrig, blev hestenes betydning mindre. Carl fik så den ekstra opgave at agere bilchauffør for sin far. Men der vedblev at være heste på Valhalla mange år fremover.

Foto fra: Cherry Diefenbach "Life at Potrero...Helen's Story".

En anden landmand i området var den 45-årige Donald McAlmond. Normalt ville Donald være blevet kaldt "Don", men i Potrero blev han altså kaldt "Dondo".

Dondo var gift med Ada, der var nogle få år yngre end ham, og de havde også en del børn sammen. Imidlertid havde der været nogle skærmydsler mellem Dondo og en mexicansk indianer, som blev

Den 21. juni, 1922, bragte avisen "Times Advocate" en notits med Golsh's version af sagen. Teksten kan oversættes omtrent således:

"Siger han skød den forkerte person. - Manden der er arresteret i drabssagen kommer her med et overraskende udsagn

"Jeg skød den forkerte mand!" - Frank Brown Golsh, 45, landbrugsmedhjælper, kom i dag med denne tragiske tilståelse i landsdelsarresten, da han blev udspurgt om drabet i tirsdags i Potrero på den 24-årige medhjælper Carl Nelson. - Golsch indrømmer, at han havde problemer med Redondo McAlmond, en gårdejer, som han tidligere havde arbejdet for, og at McAlmond havde beskyldt ham for at have været for nærgående overfor Fru McAlmond. - Åbent fjendskab begyndte imellem dem i maj, sidste måned, ved et bal. - I tirsdags var McAlmond så - ifølge Golsh's erklæring til betjentene - kommet til hans nye arbejdsplads og havde overfused ham.

"Jeg hævdede geværet, og sagde til Redondo, at han skulle stige af hesten" sagde Golsh i dag. " Nelson stod foran Redondo. Geværet gik af - jeg ved ikke hvordan det gik til - og Redondo faldt. - Golsh har kone og 8 børn i Brawley, Imperial county. Han forlod dem sidste år. Han hævdede, at han var tvunget til det på grund af solstik".

At avisen skriver, at Dondo faldt, må være en fejl, eftersom det var Carl, der blev skudt og døde.

Kilde: "Times Advocate", den 21. juni, 1922. Newspaper.com

kaldt "Golsh". Dondo havde følt sig truet. Han fik så Carl til at tage med sig til den mexicanske grænse for at træffe Golsh og få ham til at holde op med at genere Dondo og familien. Forehavende lykkedes for så vidt, men desværre med fatale konsekvenser for Carl.

Dondo og Carl traf rigtignok Golsh, som var trådt frem med et gevær i hånden. Carl havde da trådt nogle skridt frem og ind foran Dondo. I samme øjeblik trykkede Golsh af, og skuddet ramte Carl lige i hjerteregionen. Han var naturligvis dræbt på stedet. Golsh blev arresteret og idømt livstidsstraf. Det kom så frem, at Golsh havde haft et godt øje til Dondo's kone, Ada, som han stræbte efter. Men det var slut nu, da han sad i fængslet. I de mange efterfølgende år søgte Golsh flere gange om benådning, men hver gang det skete, protesterede Carls brødre imod det. Så Golsh kom til at sidde sin fulde straf ud.

På dette tidspunkt var Carls lillebror Bernhard, 15 år gammel, så mon ikke det er rimeligt at antage, at han har overtaget chaufførjobbet for Jens Christian fra Carl.

Carl's fulde navn var Thomas Carlisle Nelson. Hans mor var Josephine Gray, og han var Josephines og Jens Christians næstældste barn, og blev ikke gift. Han blev begravet på kirkegården i Potrero, hvor hans grav og gravsten stadig findes.

Foto fra : www.findagrave.com

Kontakt til søskende

I de første år i San Diego havde Jens Christian arbejdet som løsarbejder på forskellige gårde i udkanten af San Diego. Det var under et sådant arbejde, at Jens Christian havde et voldsomt møde med en vildkat, der gav ham ar, som han havde resten af sit liv. Det var naturligvis ingenting mod de tab, som han senere skulle stå overfor, og som er nævnt foran. I det store og hele havde Jens Christian dog klaret sig rigtigt godt. Så godt, at han kunne opfordre sine søskende til at flytte til Amerika. Og oveni tilbød han at betale rejsen derover for dem. Det gjorde det unægtelig en hel del lettere at udvandre, når rejsen var betalt, og der var en pålidelig kontaktperson i den anden ende af rejsen. Der er ikke bevaret nogen korrespondance, men der kan ikke herske tvivl om, at der har været brevveksling mellem Jens Christian og forældrene på Læsø, og også mellem Jens Christian og hans søskende. Der er næppe heller tvivl om, at Jens Christian i sine breve har opfordret sine søskende til komme til Amerika. Ganske givet har han berettet om appelsiner, ferskner og vindruer, der så at sige groede lige uden for døren. Eksotisk og dragende må de have virket på hans søskende, der var vokset op på Gammelgaards tørre sandjord, hvor kartofler havde været den vigtigste afgrøde.

Om Jens Christian har betalt rejseomkostningerne for *alle* sine søskende er ikke helt klart, men givetvis for pigerne, og ganske sikkert for de to første, Johanne Marie (1861 – 1935), som var tre år yngre end Jens Christian samt Caroline Amalie (1863 – 1910). Johanne Marie slog sig ned i Bakersfield lidt nord for Los Angeles. Hun blev gift med Hans Madsen, der var fra Fyn, mens Caroline Amalia rejste til Kansas City i Missouri. Caroline Amalia blev gift med Bertel Thomsen, der arbejdede ved jernbanen i Kansas. Bertel var far til hendes første barn, drengen Christian, som var i pleje hjemme på Læsø hos Caroline Amalias forældre på Gammelgaard i Vesterø. Han flyttede senere over til sine forældre i Kansas.

Jens Christians geografisk nærmeste familie var Johanne Marie og Hans Madsen i Bakersfield. De var kommet til Bakersfield i slutningen af 1880-erne, nogenlunde samtidigt med, at Jens Christian havde taget land i Potrero. Det kan ikke have været svært at holde forbindelsen vedlige mellem Bakersfield og San Diego. Der var oprettet jernbanelinjer til begge byer nogle år før. De to familier må have besøgt hinanden. Og fra 1909 blev der endnu mere grund til gensidige besøg. Da var Kirstine Christiane og hendes fem børn kommet til Bakersfield. Med sig havde de Jens Christians gamle mor, Ane Marie på 73. Kirstine Christiane slog sig ned i Bakersfield og blev året efter gift med George Nason. Så Jens Christian og hans familie har haft god anledning til at tage toget fra San Diego til Bakersfield for at besøge sin gamle mor og se sine søstre og i hvert fald for Kirstine Christiane vedkommende se sine nevøer og niecer for første gang. Jens Christian selv savnede næppe Danmark eller Læsø. Alligevel må han have være interesseret i at høre nyt, specielt om resten af familien.

Forbindelsen mellem Potrero og Bakersfield kom også konkret til udtryk derved, at Jens Christians ældste datter, Elisabeth Marie, kaldet Lizzie, i september 1914 blev gift med Charles Christian Madsen, der var søn af Johanne Marie og Hans Madsen. Altså et fætter-kusine-ægteskab. Lizzi var 20 år og Charles Christian 24 år gammel. De slog sig ned i Bakersfield, og deres første barn var en pige, født i 1916. Hun kom til at hedde Josephine, efter Lizzi's mor, Josephine Gray. Fotoet viser Lizzie i 1912 som 18-årig.

Foto: Sally Rasmussen

Christians yngste bror var Jens Peter, som var født i 1877. Selv var Jens Christian rejst hjemmefra som 14-årig i 1873, så han havde aldrig set Jens Peter. Det var først mange år senere, da Jens Peter for længst havde etableret sig med sin familie i Monett, Missouri, at han sammen med to af sine sønner, rejste til Californien og til Potrero for at besøge sin storebror, Jens Christian. Det var første gang de to mødtes. Desværre er der ikke nogen oplysninger om selve besøget, men at de to brødre har talt sammen om Læsø er hævet over al tvivl. Om de har talt dansk sammen er nok mere tvivlsomt. Og ganske givet har de kunnet bekræfte hinanden i, at det havde været det rigtige for dem at forlade Læsø og slå sig ned i Amerika.

De sidste år

Jens Christian var tæt på 65 år gammel, da Laura døde. Han ældste og eneste søn fra ægteskabet med Josephine Gray, Carl var blevet skudt, da Carl var på en politiopgave i 1922. De tre ældste piger var for længst flyttet hjemmefra. Helen vendte dog tilbage og overtog postkontoret og butikken i Potrero. De tre drenge, som Laura var mor til, kunne efterhånden også hjælpe til. Den ældste af drengene, Bernhard var 15 år, da hans mor døde. Valdemar var 13 og Thorvald ti. De blev hurtigt vant til hårdt arbejde, og livet på Valhalla kunne fortsætte, mens børnene voksede til.

Jens Christian giftede sig faktisk en tredje gang i en høj alder. Dette tredje ægteskab havde vistnok mest karakter af at være en praktisk foranstaltning. Bruden, Alvina Roberts var en slags hjemmehjælper for Jens Christian i hans seneste år. Alvina var født i Minnesota 1869 og dermed ti år yngre end Jens Christian. Hun var blevet gift som 16-årig med en William Fountain i 1885 og i årene derefter fået otte børn. William var død allerede i 1912. På et tidspunkt i 1920-erne da børnene var blevet voksne, flyttede hun fra Minnesota til Californien, og blev altså så at sige fastansat hjemmehjælper for Jens Christian. Hun døde i 1946.

Avisudklip, der viser Jens Christian Nielsen, som ældre distingveret herre. Jens Christian var en respekteret person og landbruger med flere tillidshverv i og omkring Potrero.

Desværre vides ikke hvornår billedet er fra, hvilken avis, det har været bragt i eller hvad anledningen kunne have været. Muligvis i reportage om Jens Christian i anledning af hans 75 års eller 80 års dag, eller måske i forbindelse med en dødsannonce. Givetvis fra en lokalavis.

Udklip: Sally Rasmussen

På et tidspunkt kunne helbredet dog ikke mere, og Jens Christian begyndte at få problemer med hjertet. Han havde i efteråret 1939 i længere tid været indlagt på samme hospital i San Diego, hvor han første kone, Josephine mange år tidligere også havde været indlagt. Han kom hjem til Potrero igen og følte sig egentlig godt tilpas. En dag efter frokost ville han gå ud og beskære vinstokke. Men han kom aldrig så langt. Da Thorvald senere på eftermiddagen kom hjem fra marken, hvor han havde været ude og pløje, fandt han sin far liggende død blandt roserne. Vinstokkene var ikke blevet beskåret. Det var den 12. december 1939.

Jens Christian Nielsens – Christian Nelson - gravsten på kirkegården i Potrero, hvor han havde levet hovedparten af sit voksenliv.

Billede fra www.findagrave.com

Jens Christian nåede lige akkurat at blive 81 år. Han havde haft sin opvækst på Læsø, øen i Kattegat mellem Sverige og Danmark. Efter at han var gået i land i San Diego i 1881 kom han hverken til Danmark eller Læsø igen. Til gengæld kom Læsø til ham i form af hans mange søskende, hvoraf de fleste slog sig ned i Californien, med meget stor sandsynlig på Jens Christians opfordring og i et vist omfang med hans økonomiske støtte.

Savnet af Læsø havde ikke været stort, og det var ikke noget, der blev talt om i familien. Han var ikke mere end 14 år, da han forlod øen, og fik sin første hyre. En altid halvsulten, stor dreng var han på det tidspunkt. Kulden og de evige kartofler, som var det eneste, der var til at dæmpe den stadige rumlen i maven, var de erindringer, han tog med sig hjemmefra og bragte videre til sine børn.

Men det havde ikke formået at dæmpe hans livsmod, hans energi eller hans vidunderlige smil⁴⁾ til alle og enhver.

Noter:

- 1) *Sally Rasmussen (født 1945) har fortalt, at hendes far, Thorvald Aloysius Nelson (1913 – 1967) fortalte om sin far, altså Sally's bedstefar, Jens Christian, at han forlod Danmark i 14-årsalderen, fordi han altid frøs, altid var sulten, og de hjemme ofte ikke havde andet end kartofler at leve af.*
- 2) *En stor del af afsnittet "Til søs" er baseret på Helen Louise Nelsons (1899 – 1987) skriftlige beretning om sin fars liv. Se også Sally Rasmussen i kildeoversigten nedenfor.*
- 3) *Potrero er et lille område ved den mexicanske grænse lidt øst for San Diego. På spansk betyder Potrero græsgang, altså et stykke land med græs, velegnet til at holde kvæg eller får på. Området er på knap 10 kvadratkilometer og i 2020 boede der ca. 650 personer i området. Det var i dette område Jens Christian Nielsen endte med at slå sig ned og kom til at bo resten af sit liv.*
- 4) *"a big barefoot boy with a genial smile for everyone" Ella McCain i "Memories of the Early Settlements..."*
- 5) *Acre (samme ord som dansk "ager"): Amerikansk flademål: 4047 kvadratmeter eller 0,4 hektar. 160 acres – ca. 64 hektar - var standardstørrelsen på de stykker land, som den amerikanske regering overlod til nybyggerne.*

Kilder:

Ancestry.com (særligt USAs folketællinger og persondate)

FamilySearch.com (særligt USAs folketællinger og persondata).

Arkivalier-on-line.dk

- Kirkebøger

- Folketællinger

Newspaper.com (informationer fra forskellige artikler)

Sally Rasmussen (født i 1945) er Jens Christian Nielsens barnebarn, og datter af Thorvald Aloysius Nelson (1913 – 1967). Sally har stillet et komplet familietræ til rådighed, sammen med en mængde anden information om familien. I særlig grad har det, som Sallys tanter, Helen Louise Nelson (1899-1987) og Georgia Margaret Nelson (1901-1978) har skrevet om Jens Christian Nelson, givet værdifuld viden om Jens Christian Nelson og hans liv i Potrero.

Cherry Diefenbach "Life at Potrero ... Helen's Story". Mountain Empire Historical Society, Campo, Ca., 2024. Dette er Helen Nelson's erindringer, som hun i 1976 dikterede til sin datter Dorothy Courser, der omhyggeligt skrev dem ned på maskine. Erindringerne er nu uddybet med kommentar og yderligere informationer om personerne, tiden og stederne af Cherry Diefenbach. Desuden er bogen udstyret med et væld af gamle fotos, som Dorothy har stillet til rådighed. Stor tak til Dorothy Courser for tilladelsen til at bruge de gamle fotos.

Ella McCain: *Memories of the Early Settlements of Dulzura, Potrero, and Campo*. 1955.

2. udgave, 2014, Mountain Empire Historical Society, Campo, CA 91906, USA.

Shirley Bowman Reider: *Potrero Roots I & II: A Back County Heritage of the Land of Potrero. Potrero Friends of the Library, San Diego, CA, USA 1955.*

3. Johanne Marie Nielsen (1861 – 1935)

Ved folketællingen i 1860 opholdt Ane Marie Christensdatter sig med sin lille dreng, Jens Christian, hjemme i huset hos sin mor Johanne Jerup på Flarum i Vesterø. Formentlig tog hun til Vendsyssel igen i løbet af foråret for at arbejde, og måske for at møde Jens Christians far, Niels Christian Frandsen. Jens Christian derimod blev hos Johanne på Læsø. Sidst på sommeren 1860 blev Ane Marie gravid igen og den 12. april 1861 blev Johanne Marie født, og hun er ganske givet blevet opkaldt efter sin bedstemor på Læsø. Hun blev døbt i Tårs kirke den 9. maj.

Det er meget sandsynligt, at Ane Marie havde efterladt den lille Jens Christian hos sin mor på Læsø: Da Ane Marie og Niels Christian Frandsen, der i mellemtiden var blevet gift, flyttede til Læsø den 12. november 1862, havde de den 1½ år gamle Johanne Marie med, men ikke Jens Christian. Det har givetvis ikke været let for hende at få arbejde noget sted som tjenestepige, når hun har haft et lille barn, som har skullet passes, og med to små størrelser helt umuligt.

Ti år senere, da der var folketælling i 1870, var familien samlet, den sad til leje i et hus i Vesterø, og Niels Christian Frandsen kaldtes daglejer. At være daglejer på Læsø var ikke storslået, men Niels Christian og Ane Marie må jo have vurderet, at det var bedre at være det på Læsø end på Tårsejnen. Den nu otteårige Johanne Marie havde i mellemtiden fået tre mindre søskende, så med storebroren, Jens Christian, var familien nu på syv personer.

Da Johanne Marie blev konfirmeret i 1875 gav præsten hende et "g" for kundskaber. Det lå i den lave ende, for hovedparten af de øvrige konfirmander fik mg. Imidlertid har præsten sat et stort et stort spørgsmålstegn ud for Johanne Maries "g". Så pastoren har været i tvivl om, hvorvidt "g-et" nu var for meget eller for lidt. Hvad angik opførsel fik Johanne Marie "mg" som de fleste andre.

Da der igen var folketælling i 1880 boede den nu 18-årige Johanne Marie stadig i Vesterø på Læsø. Hun er benævnt som tjenestepige i huset hos Peter Søren Nielsen. I folketællingen for Vesterø i 1890 er Johanne Marie rykket over i tillægslisten og det fremgår, at hun opholdt sig i Californien og må "antages at være gift".

Hans Madsen

Den person, som Johanne Marie måtte antages at være gift med, var Hans Madsen. Hans Madsens gravsten oplyser, at han blev født i Danmark, den 23. oktober 1856. Det var der kun en Hans Madsen, der gjorde, nemlig den Hans Madsen, der blev døbt i Jordløse kirke i Svendborg amt, den 30. november 1856. Af kirkebogen fremgår det, at Hans Madsens sociale omstændigheder ikke har været spor bedre end Johanne Maries på trods af, at han var født på det fede Fyn og ikke på det magre og forblæste Læsø. Hans mor var ugift fruentimmer, Gertrud Marie Hansen, 25 år gammel. Faren var tjenestekarl Mads Madsen. Når en kvinde på den måde kaldes et "fruentimmer", er det fordi hun tidligere har "trådt ved siden af" og fået et barn udenfor ægteskab. Den dreng, hun nogle år forinden havde fået, var imidlertid død, da han var få måneder gammel. Faren var den samme, Mads Madsen.

I 1870 boede Hans Madsen i Odense, Vindegade 61, sammen med sin mor og sin stedfar, arbejdsmand Jeppe Pedersen, som moren Gertrud Marie, var blevet gift med. Hans havde også i mellemtiden fået tre mindre søskende, som Jeppe Pedersen var far til.

Der har givetvis ikke været meget at rutte med i den lille lejlighed, og fremtidsudsigterne for Hans har sikkert ikke virket særligt attraktive. I hvert fald kan man i lægdsrullen læse, at han den 17. oktober 1878 var rejst til udlandet. Da var han 19 år gammel.

Bakersfield, Kern County, Californien

Hvor og hvornår Johanne Marie har truffet Hans Madsen, hvordan de er kommet til Amerika, og hvor de er blevet gift, har det ikke været muligt at finde ud af. Det er sandsynligt, at Johanne Maries storebror, Jens Christian Nielsen, der var kommet til San Diego i 1881, havde hjulpet.

Prospekt af Bakersfield fra 1901, da udviklingen for alvor var begyndt at tage fart. Bakersfield ligger i Kern County i den sydlige del af den lange og brede San Joaquin Valley, der mod øst afgrænses af Sierra Nevada ikke langt fra Bakersfield. Ca. 65 kilometer vest for Bakersfield afgrænses dalen af bjergene Templor Range. Bebyggelsen i øverste højre hjørne er Kern City, som efterhånden helt blev opslugt af Bakersfield. Der kom jernbane til området i 1874, men først i 1889 kom der en linje med station i selve Bakersfield by. På illustrationerne der omkranser billedet af byen, kan man se minedrift, olieindustri, og landbrug, som på dette tidspunkt var de væsentligste industrigrene. Bakersfield er fortsat en meget vigtig olieby. Desuden er der illustrationer af nogle af byens fremtrædende bygninger: Øverste højre hjørne: Jernbanehotellet, nederste højre hjørne: Sygehuset, nederste venstre hjørne: Retsbygningen (med fængslet, den røde bygning til højre for retten), i øverste venstre hjørne ses Bakersfield Oil and Stock Exchange Building, hvor der blev grundlagt formuer og sikkert også tabt nogle.

Billede fra: Bakersfield. www.commons.wikimedia.org

Johanne Marie med billetten. Folketællingerne i USA for 1890 er gået tabt, men ved folketællingen i 1900 boede Johanne Marie og Hans Madsen i Bakersfield i Kern County i Californien.

Bakersfield er hovedbyen i Kern County. I udstrækning er Kern County omtrent halv så stor som Danmark. I året 1900 var der knap 5000 indbyggere i Bakersfield og lidt mere end det dobbelte i hele Kern County. 20 år tidligere havde der ikke en gang boet 1000 personer i Bakersfield. Udviklingen var gået stærkt i de sidste 25 år af det 1800 århundrede, og det fortsatte i de kommende årtier. Det hele var begyndt med, at man havde fundet guld og andre mineraler i

området. De første nybyggere, der slog sig ned, beskæftigede sig hovedsageligt med minedrift. Snart begyndte landbruget også at udvikle sig. Der blev arbejdet med jorden, drænet, gravet kanaler, anlagt pumpestationer, så der efterhånden blev rigtig godt landbrugsland omkring Bakersfield. Men det var først hen i mod århundredskiftet, da der blev fundet olie i området, at udviklingen for alvor tog fart. Kern County er fortsat et af de største olieproducerende områder i USA. I 1910 havde indbyggertallet i Bakersfield nået næste 13000, som igen var fordoblet 20 år senere i 1930. I 2020 var indbyggertallet en lille halv million og i hele Kern County knap en million.

Det var i denne by, tre af Ane Marie og Niels Christian Frandsens børn endte med at slå sig ned. Og hvor deres mor tilbragte sine to sidste leveår i 1910 og 1911.

Det vil sige, Johanne Marie og Hans Madsen boede ikke i selve Bakersfield, men i Rosedale, som var en lille landsby få kilometer vest for den egentlige by, men som efterhånden endte med at blive en forstad til Bakersfield.

Hans Madsen skulle være kommet til Bakersfield i 1888. Året efter i februar 1889 købte han 160 acres land for 10 dollars umiddelbart vest for byen. Det svarer til 65 hektar, og var standardstørrelsen for en amerikansk nybygger. Og prisen, de 10 dollars, var også standard på den tid, når der blev købt land af forbundsstaten. Det var i Rosedale, Hans Madsen havde købt jord, og hvor han kom til at drive sit landbrug. De 160 acres jord for 10 dollars var ikke uden betingelser. Køberen skulle for eksempel inden for en given periode være i gang med at bosætte sig på stedet og i det hele taget vist, at han kunne og ville forbedre ejendommen og jorden. Så Hans Madsen startede i begyndelsen af 1890-erne med "dry-land-farming", dvs. uden nogen form kunstvanding og med fokus på afgrøder, der kunne tåle tørke. Han var ikke alene om det. Der var flere andre i samme situation og som i mange år forblev familiens gode naboer.

Livet i Rosedale, Bakersfield

Der findes en oversigt i Family Search, California Great Registers, voter's registration, for årene 1891, 1894 og 1896. Heri kan man finde nogle oplysninger om Hans Madsen, for eksempel at han var 175 cm høj, havde lyst hår og blågrå øjne og at han var almindelig af bygning. I 1891 benævnes hans bopæl "adobe". Adobe er en betegnelse for soltørrede mursten, lavet af mudder og strå. Det var bestemt ikke usædvanligt at bygge huse af den slags materiale. Måske har Johanne Maries og Hans Madsens første bolig være lavet af soltørrede muddersten. I 1894 benævnes han minearbejder ("miner"), som ikke var nogen usædvanlig beskæftigelse i Kern County på dette tidspunkt. Det kan være, at han ind imellem har taget arbejde i mineindustrien. Men både i 1891 og 1896 er han dog benævnt som landmand ("farmer"). Desuden fremgår det, at han har fået amerikansk statsborgerskab ved retten i Butte den 18. januar 1889. Om ægteskab, hustru og børn fremgår der desværre ikke noget.

I folketællingen 1900 kan man læse, at Johanne Marie og Hans Madsen havde været gift siden 1889. Johanne Marie skulle have født fire børn hvoraf de tre fortsat levede:

Anne Christine Madson (1888 – 1908)
Charles Christian Madson (1890 – 1970)
Gertrud Marie Madson (1892 – 1972)

Hvis det er korrekt, at de er blevet gift i 1889, muligvis i oktober, så må Anne Christine være blevet født, før de blev gift. Det ser ikke ud til, at de har fået flere børn efter Gertrud Marie, som i øvrigt var opkaldt efter Hans' mor hjemme i Odense.

Oplysningerne om familien er sparsomme, men i de lokale aviser "The Bakersfield Morning Echo", og "The Bakersfield Californian", støder man af og til på Mr. and Mrs. Hans Madson, særligt i århundredets to første årtier. Avisnotitserne giver et tydelig indtryk af, at familien klarede sig godt, og havde en vis position i lokalsamfundet. Hans Madsen optræder ganske ofte som valgtilforordnet og som nævning ved retten. Der købes og handles stykker af jord. Og der er sociale arrangementer, som omtales.

Den 10. januar 1903, blev deres ældste datter Anne Christine gift med Frank Elhenan Morrison. Det omtales i avisen dagen efter. Brylluppet blev holdt hjemme hos Johanne Marie og Hans Madsen. Kun den nærmeste familie deltog. Det ser dog ud som om, det var et lidt specielt bryllup. Bruden var virkelig meget ung. Der var endnu tre måneder til, at hun blev seksten. Frank, der var født i 1863, var dermed 25 år ældre end Anne Christine, og næsten jævnaldrende med Johanne Marie, Anne Christines mor. Det var lidt usædvanligt, og det fremgår da også af "The Bakersfield Morning Echo", den 10. januar 1903, at "...fru Madson har givet tilladelse til ægteskabet.". Anne Christines og Franks første barn, Edward, blev dog først født 18 måneder efter brylluppet.

Enkemanden Frank Elhenan Morrison (1863 – 1938), her fotograferet som 46-årig med datteren Emily Marie Morrison (1906 -1993) på skødet. Billedet er taget omtrent halvandet år efter Anne Christines død. Det er en del af et større gruppebillede med Ane Marie Frandsen (Emilys oldemor) i centrum. – Frank havde været gift før, men hans første kone, Stella Anderson, og deres lille barn døde, da Stella og Frank havde været gift i cirka toethalvt år. Frank var ansat på mølleriet Kern River Mills. I en periode havde han også ejet en hel del jord omkring Bakersfield. – Det har ikke været muligt at finde et billede af hans unge og alt for tidligt afdøde hustru, Anne Christine Madsen.

Foto: Dorothy Courser/Sally Rasmussen

Året 1905 synes at have været et ret så festligt år for familien, hvor man har fejret hinanden. Den 2. marts holdtes der fødselsdagsfest for deres yngste datter, Gertrud Marie, som i sin tid var blevet navngivet efter sin farmor. Det var ikke lige på dagen, men det kan måske forklares med, at Gertrud Marie var født den 24. december. Festen, der måske også har været en slags konfirmationsfest, blev holdt hos en Mrs. F.D. Lowe. Der er ca. 35 navne på gæster, som er nævnt i avisen. Det store antal gæster kan måske forklare, at festen ikke blev holdt hjemme.

Godt en måned senere, nemlig søndag den 9. april, var der igen fest, denne gang var det Anne Christine og Frank, der holdt fest i anledning af Johanne Maries 44-års fødselsdag, den 12. april. Gæsterne var familier Morrison og Madsen, samt Johanne Maries lillebror, Frederik Anton og hans kone Charlotte (Lottie), som også havde bosat sig i Bakersfield.

Om efteråret blev der holdt endnu en fest, nemlig søndag den 22. oktober. Her var der tale om et surprise party for Hans Madsen. Det var naboerne og familien, der pludselig dukkede op for at fejre Hans Madsen. Muligvis har de tænkt, at det var hans 50-års fødselsdag, men det kan ikke helt passe, for han er født den 23. oktober 1856.

Hans og Johanne Marie Madsen fotograferet i slutningen af 1909 eller i begyndelsen af 1910, da Johanne Maries 73-årige mor, Ane Marie, var kommet fra Læsø til Californien og var flyttet ind hos dem. Udsnit af større familiefoto med Ane Marie i centrum.

Foto: Dorothy Courser/Sally Rasmussen

Johanne Marie havde haft særligt travlt i køkkenet den dag. Det havde Hans Madsen godt nok bemærket, men Johanne Marie havde ikke fortalt ham, hvorfor hun havde så travlt. Det gik først op for ham, da alle naboer og familien pludselig dukkede op. Det blev et fint arrangement med masser af god mad og masser af snak om, hvordan de var begyndt at dyrke jorden i starten af 1890-erne.

Avisen bragte ikke flere af den slags reportager fra familien Madsens familiefester. Men den 30. august, 1906, kan man læse, at Hans Madsen - med familie - dagen i forvejen havde forladt Rosedale for at tage på et ferieophold ved Long Beach. Long Beach ligger lidt syd for Los Angeles, og var i begyndelsen af 1900-tallet en meget besøgt og berømt badeby. At Johanne Marie og Hans Madsen har kunnet holde ferie i Long Beach på et tidspunkt, hvor "ferie" for almindelige mennesker på Læsø, som Johanne Marie kom fra, fortsat var et helt ukendt begreb, tyder absolut på, at de har klaret sig godt.

Halvandet år senere indtraf katastrofen. Deres ældste datter, Anne Christine, der - som nævnt - i en meget ung alder i 1903 var blevet gift med den 25 år ældre Frank Morrison, døde natten til den 1. april 1908. Hun var kun 19 år gammel, men havde i sit ægteskab med Frank nået at føde to børn, som begge levede. Hun havde været syg i lang tid, men hvad hun havde fejlet fremgår desværre ikke. Hun blev begravet dagen før, hun ville være fyldt 20 år.

Anne Christines lillesøster, Gertrud Marie, der var fire år yngre, kom i en periode til at virke som husholderske – eller i det mindste som børnepasser - for Frank Morrison. Morrisons boede i Bakersfield by, hvor Frank arbejdede på et mølleri, og Madsens havde deres ejendom i Rosedale. Der er ca. 10 kilometer mellem de to adresser. Hvorfor Gertrud Marie i folketællingen for 1910 er talt med både hos Hans Madsen og hos Frank Morrison er ikke til at vide. Hun har muligvis overnattet hjemme hos sine forældre.

Gertrud Marie Madsen (1892 – 1972). Hun var Johanne Marie og Hans Madsens anden og yngste datter. På fotoet er hun 17 – måske 18 - år gammel. På det tidspunkt hjalp hun sin svoger, Frank Morrison, med husholdning og børnepasning. I oktober 1912 blev hun gift med Frederik Nordling, der var fra Sverige. Udsnit af større familiefoto med Gertruds mormor, Ane Marie, i centrum.

Foto: Dorothy Courser/Sally Rasmussen

Gertruds mor, Johanne Marie har da ganske givet også hjulpet til med pasningen af sine første børnebørn, Anne Christines og Frank Morrisons to børn, Edward født 1904 og Emily født 1906.

The Bakersfield Californian - Apr 1, 1908

MRS. MORRISON SUCCUMBS TO LONG ILLNESS.

Mrs. Anna Christina Morrison, wife of Frank E. Morrison, head miller at the Kern River Mills, died last night at the family residence, 302 Truxtun avenue after an illness of several months. The funeral will be held tomorrow afternoon at 2:30 from the family home, and will be conducted by Rev. Edgar R. Fuller of the Congregational Church.

Mrs. Morrison was a young woman, not yet having attained her twenty-first birthday. She was the daughter of Mr. and Mrs. H. Madsen of Rose Dale and is also survived by her husband, two young children, and a younger brother and sister.

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text] .not yet having attained her twenty-first birthday.. . må skulde forstås på den måde, at hun endnu ikke havde nået at holde sin første fødselsdag som tyveårig. Hun døde, som det fremgår af hendes gravsten, fire dage før hun blev 20 år gammel.

I maj 1909, året efter Anne Christines død, indtraf en anden stor omvæltning i familiens liv. Johanne Marie lillesøster, Kirstine Christiane, der var blevet enke i 1906, ankom til Bakersfield med sine fem børn og deres gamle mor, Ane Marie Frandsen på 73 år. Ane Marie rykkede ind hos Johanne Marie og Hans Madsen. Det gjorde Kirstine Christiane og hendes fem børn sikkert også, i hvert fald i første omgang. Men allerede 10 måneder senere blev Kirstine Christiane gift med George Nason - også i Bakersfield - så hun og børnene flyttede ind hos ham. Det vides ikke med nogen sikkerhed, men det er svært ikke at forestille sig, at det ikke mere eller mindre skulle have været arrangeret på forhånd, og at Johanne Marie og Hans Madsen har haft en finger med i spillet. Man må tro, at Johanne Marie har sat pris på at have sin yngste lillesøster til at bo så tæt ved sig. Den gamle Ane Marie blev boende hos Johanne Marie og Hans Madsen i et par år. Sidst på året 1911 rejste hun til Monett i Missouri, hvor hendes yngste søn Jens Peter havde slået sig ned året før. I sommeren 1911 var Jens Peters kone og børn kommet over til ham. Ane Marie har givetvis været interesseret i at høre nyt fra Læsø, så hun tog toget til Monett for at fejre jul sammen med Jens Peter og hans familie. Få måneder senere døde hun pludselig uden forudgående sygdom i deres hjem i Monett.

I juli 1910 døde Johanne Maries anden lillesøster, Caroline Amalia, der var kommet til Amerika med Bertel Thomsen i foråret 1888. De havde slået sig ned i Kansas City. Caroline Amalies helbred havde ikke været det bedste i længere tid. Hun rejste derfor til Californien, hvor hun opholdt sig i april og maj måned i 1910. Dels for at træffe familien, nu hvor hendes mor og søster var kommet den lange vej fra Læsø, og måske endda også for at høre nyt hjemme fra øen. Men i høj grad også i et håb om, at det milde og varme klima i det sydlige Californien ville hjælpe på hendes helbred. Det gjorde det

så ikke, og Caroline Amalie døde en måneds tid efter, at hun var kommet hjem til sin egen familie i Kansas City.

Gertrud Marie blev søndag den 28. oktober 1912 gift med Frederik Nordling fra Sverige. Da var hun 19 år gammel og Frederik var lige blevet 26 år. Begivenheden fik en lidt længere omtale i "Bakersfield Morning Echo". Der var et stort arrangement hos Johanne Marie og Hans Madsen søndag eftermiddag, på dagen hvor de unge mennesker var blevet gift. En uges tid før var Klara Elsiné Larsen, som var Gertrud Maries kusine, blevet gift med Ben Bedinger. De to nygifte unge piger optrådte begge i deres hvide brudekjoler, og blev behørigt beundret og lykønsket af alle gæsterne. Kl. 14.30 blev en overdådighed af mad med både kalkun, and og kylling serveret.

I september 1914 blev Johanne Marie og Hans Madsens søn Charles gift med sin kusine Elizabeth Marie (Lizzie) Nelson. Lizzie var datter af Jens Christian Nielsen, Johanne Maries storebror, der havde slået sig ned i Potrero noget udenfor San Diego. Jens Christian havde også klaret sig godt og havde endda hjulpet sine yngre søskende med at komme til Amerika. I hvert fald må der have været en nogenlunde regelmæssig kontakt mellem Potrero og Rosedale ved Bakersfield. Lizzie og Charles blev boende i Kern county. De kom til at bo i Taft, ca. 50 kilometer syd for Bakersfield, hvor Charles havde en god stilling ved Standard Oil.

I 1916 blev familien Madsen ramt af endnu et tab. Johanne Maries lillebror Frederik Anton (Fred), der også boede i Bakersfield og var gift med Charlotte Kuhs (Lottie), omkom i en bilulykke ved San Luis Obispo sent søndag eftermiddag den 23. juli. Her blev Johanne Marie direkte involveret som den, der hurtigst kunne være fremme og bidrage med den triste opgave at identificere liget. Lottie var i Salt Lake City og kunne først være fremme et par dage senere. Så om mandagen blev tingene arrangeret og kufferterne pakket, og Johanne Marie og hendes søn Charles kunne begive sig på køreturen til San Luis Obispo. Med moderne biler og motorveje ville turen tage omkring 2½ time, men i 1916 gik det ikke så stærkt. Johanne Marie og Charles var først fremme i San Luis Obispo kl. et natten til tirsdag. Lottie ankom om torsdagen. Da formaliteterne i San Luis Obispo var overstået, måtte kisten med liget af Frederik Anton bringes tilbage til Bakersfield. Ifølge "San Luis Obispo Tribune" fredag den 28. juli, blev kisten sendt med nr. 76 sidst på dagen om torsdagen. Jernbaneselskabet Southern Pacific havde et sydgående tog "Lærken" (The Lark), som havde nr. 76 og som kørte igennem San Luis Obispo. Det har muligvis været dette tog, som har bragt kisten med Fred fra San Luis Obispo. Johanne Marie og Lottie fulgtes med kisten i toget, mens Charles måtte køre alene hjem i bilen.

De sidste år

Som i alle familier havde der således været glæder og sorger i familien Madsen's liv. Blandt glæderne kan vel også betragtes børnebørnene, som Johanne Marie og Hans Madsen kunne se vokse op omkring sig. Dette i modsætning til Johanne Maries egen mor, Ane Marie, der måtte rejse halvvejs rundt om jorden for at se sine børnebørn.

Der er ikke mange oplysninger, der er overleveret om Johanne Maries og Hans Madsens sidste år i Bakersfield. Johanne Marie, der var født i Tårs, men opvokset på Læsø, døde om lørdagen, den 15. juni 1935.

Foto fra: www.findagrave.com

Som det er fremgået tidligere med ferieophold, bil, position i lokalsamfundet som nævning og gode naboforhold, må madsenfamilien have klaret sig hæderligt – også økonomisk. Af folketællingen for 1930 fremgår det, at værdien af deres ejendom var 6000 dollars, og det var en del mere end hvad de fleste andre ejendomme i samme tælling ser ud til at have været værd. Derimod er der ikke fundet antydning af, at Johanne Marie og Hans på noget tidspunkt har besøgt deres gamle land og følgelig heller ikke de øer, de kom fra, Læsø og Fyn.

Hans Madsen døde i november 1946, en måned efter at han var blevet 90 år gammel.

Kilder:

Arkivalier-on-line.dk

Kirkebøger

Folketællinger

Lægdsruller, 3. udskrivningskreds, lægd 145, Odense Købstad, Z 1874 Omskrevet 1885 136-275 lægd

Ancestry.com

- *I særlig grad folketællinger (US Census) 1900, 1910, 1920, 1930)*

Californian Digital Newspaper Collection, www.cdnc.ucr.edu:

- *The Bakersfield Morning Echo*
- *San Luis Obispo Tribune*
- *San Luis Obispo Daily Telegram*

FamilySearch.com

- *Fra FamilySearch Collections: California Great Registers 1850 – 1920, Voters registration, Hans Madson 1891, 1894, 1896.*
- www.findagrave.com

Newspaper.com

- *The Bakersfield Morning Echo*
- *The Bakersfield Californian.*

4. Caroline Amalia Nielsen (1863 – 1910)

Læsø

Caroline Amalia Nielsen var Ane Maries og Niels Christian Frandsens tredje barn og det første af deres børn, der var født på Læsø. Hun blev født den 11. januar 1863, så Ane Marie har i høj grad været gravid med hende, da den lille familie ankom til Læsø den 12. november 1862. Ved barnedåben i februar var Ane Maries mor Johanne Kjerstine og bror Peder Christian Christensen (på Læsø kaldet Christian Jerup) blandt fadderne. Det er tænkeligt, at familien i starten har boet hos Johanne Kjerstine, hvor Ane Maries ældste barn, Jens Christian i forvejen boede. Peder Christian, der var sømand, boede der også når han var hjemme om vinteren.

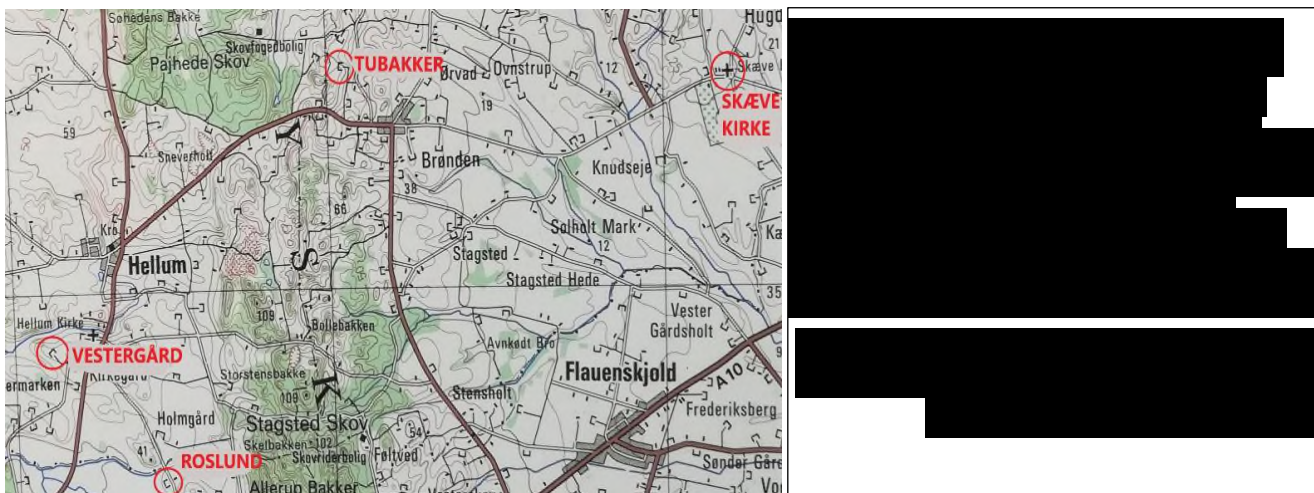
Da hun blev konfirmeret i april 1877 fik hun "g" for kundskaber og "mg" for opførsel. Af de ti piger der var på konfirmationsholdet var der kun to, der fik "mg" i kundskaber. Alle fik "mg" i opførsel, så man kan ikke tro, at Caroline Amalia klarede sig ringere end de andre. Efter konfirmationen var der ikke andet at gøre for hende end at komme ud at tjene, i første omgang på Læsø. I folketællingen for 1880 er Caroline Amalia anført som tjenestepige i huset hos Lars Berthel Larsen. Det var ikke nogen stor husholdning. Den bestod af den 57-årige Lars Berthel, hans kone og to døtre på henholdsvis 15 og 12 år. Caroline Amalias løn har næppe bestået af meget anden end kost og logi. Lars Berthel boede i et hus, og levede af sin jordlod, som der står i folketællingen.

På fastlandet

Der gik da heller ikke lang tid, før Caroline Amalia søgte – eller måtte søge - noget større og forhåbentligt bedre i Vendsyssel, som fra Læsø normalt blev betegnet "fastlandet". I november 1881 var hun i tjeneste på gården Roslund i Hellevad sogn. Og her gik det hende, som det i sin tid var gået hendes mor og før det hendes mormor: Hun blev gravid og den 5. september 1882 fødte hun en dreng, der fik navnet Thomas Kristian Bertel Nielsen. Caroline Amalia var da 19 år gammel. Kirkebøgerne giver et par interessante oplysninger.

I kirkebogen for Hellevad sogn har præsten åbenbart forberedt dåben, men felterne for barnets navn og dåbsdatoen er ikke udfyldte. Der står heller ikke noget om, hvem faren var. Måske var det meningen, at drengen skulle have været døbt i Hellevad kirke, som Caroline Amalia jo sådan set hørte til, når hun tjente på Roslund.

Thomas Kristian Bertels dåb må derimod findes i Skæve sogns kirkebog. Han blev døbt den 24. september. Den udlagte barnefader var Bertel Christian Thomsen fra Tubakken ved Skæve, i virkeligheden lidt nordvest for bebyggelsen Brønden i Skæve sogn. I 1881 tjente Bertel Christian på Vestergård ved Hllum. I mellem Vestergaard og Roslund er der ikke stort mere end et par kilometer, så det har ikke været så svært for de unge mennesker at mødes. Bertel Christians forældre havde Tubakken, som bestemt ikke var nogen herregård, men efter læsøforhold var en pæn, stor ejendom¹⁾.

Fra Vestergård og hjem til forældrene i Tubakken havde Bertel Christian knap fem kilometer, så her var der også mulighed for forbindelse. Det ser altså ud til, at Bertel Christians forældre har taget sig af at arrangere barnedåben. Caroline Amalia er da også bosat på Tubakken på tidspunktet for dåben. Hun er altså flyttet hen til sine svigerforældre. Muligvis har hun ikke kunnet blive på Roslund med et lille barn. Skæve kirkebog giver også den interessante oplysning, at den udlagte barnefader "er rejst til Amerika". Bertel Christian var altså ikke med til sit barns dåb.

Ejendommen Tubakken i Skæve sogn. Her blev der den 24. september 1882 fejret barnedåb for Caroline Amalias første barn, Thomas Kristian. Hvor meget "fejring", der var over begivenheden, er ikke til at vide. Thomas Kristians far, Bertel Thomsen, deltog i hvert fald ikke. Han var nemlig rejst til Amerika et halvt år før fødslen. Til gengæld var der besøg fra Læsø, nemlig Caroline Amalias far, Niels Christian Frandsen. Stuehuset på fotoet ser ud til at være nyere end 1882. Foto. Danmark set fra luften. www.kb.dk

Til gengæld var Caroline Amalias far Niels Christian Frandsen fra Vesterø på Læsø med til barnedåben. Han er anført som en af fadderne. Hvordan han har fundet udvej for at rejse fra Læsø til Skæve vides ikke, men nogen kommunikation må jo være gået forud. Måske var det også vigtigt at få en snak med Bertel Christians forældre Ane Marie og Thomas Andersen om, hvad der skulle ske med den lille dreng og vel også med Caroline Amalia. Folketællingen for Vesterø 1901 giver den oplysning, at Thomas Kristian Bertel blev født på Roslund i Hellevad sogn. Desuden oplyses, at han er flyttet til Vesterø sogn i 1882. Det er derfor sandsynligt, at Niels Christian Frandsen har haft Caroline Amalia og hendes lille barn med til Læsø, da han rejste hjem igen.

Besøg fra Amerika og udvandring

Bertel Thomsen skulle være rejst til Amerika den 9. marts 1882²⁾. Altså næsten et halvt år før hans søn Christian Bertel blev født. 5½ år senere kom Bertel en tur hjem fra Amerika. Han kom hjem til julen 1887 og blev til det tidlige forår 1888. Der må være gået breve frem og tilbage mellem Caroline Amalia og Bertel Christian i Amerika, ligesom Caroline Amalia givetvis også har haft kontakt med familien på Tubakken i Skæve.

Bertels besøg hjemme på Tubakken varede kun et par måneder. Den 1. marts 1888 begav han sig på returrejsen. Men denne gang rejste han ikke alene. Sammen med ham - og også med Kansas City som rejsemål - rejste den samme dag tre unge kvinder:

- Bentine Thomsen på 24 år, fra Skæve, Bertels søster
- Mariane Thomsen på 18 år, fra Skæve, ligeledes Bertels søster
- Caroline Amalia Nielsen på 24 år, fra Vesterø på Læsø, Bertels kæreste.

Den lille gruppe rejste "indirekte", det vil sige, at de ikke rejste ud af en dansk havn, men med et skib fra en havn i et naboland eller fra England. Gruppens ankomst til USA i foråret 1888 har det ikke været muligt at finde. At det havde været muligt for Bertel at rejse på besøg i Danmark, og muligvis bidrage til at betale for billetterne for sine to søstre og kæreste, tyder på at han i Amerika må have klaret sig hæderligt.

Hvor Caroline Amalia har opholdt sig i julen 1887 og januar 1888 vides ikke, men ganske givet enten hos Bertel Christian og hans forældre i Tubakken i Skæve eller hun har været hjemme hos sine egne forældre i Vesterø på Læsø for at sige farvel og se sin søn, Thomas Kristian, en sidste gang. Thomas Kristian var på det tidspunkt 5½ år gammel og har vel næppe helt forstået, hvad der foregik. Om han således har følt sig skuffet over ikke at komme med til Amerika, er ikke til at vide.

Kansas City, Kansas

Rejsens mål var som nævnt Kansas City, hvor Bertels søster Kirstine³⁾ muligvis allerede boede, da den lille gruppe ankom i 1888. I Kansas City lykkedes det Bertel at få arbejde. Han er sikkert begyndt som løsarbejder, for folketællingen for 1900 betegner ham som "day labourer", men der kan ikke være gået lang tid, før han fik en fast stilling ved jernbanen, som kan have været Frisco Rail Road, som han arbejdede for i slutningen af sit arbejdsliv. Det var i samme firma, Bertels søn Thomas Kristian fik arbejde, da han kom til Kansas City i 1902. Og ligeledes da hans svoger Jens Peter Frandsen kom i 1910. Måske Bertel har kunnet give et par anvisninger i forbindelsen med jobsøgningen.

Efter folketællingen i 1900 havde Caroline Amalia og Bertel været gift i 12 år. Det må så betyde, at de må have giftet sig kort tid efter, at de kom til Amerika i 1888. Vielsesdato og sted er dog fortsat ikke fundet. Desuden fremgår det, at Caroline Amalia har født fire børn, hvoraf de tre fortsat er i live. Her er Thomas Kristian hjemme på Læsø så ikke talt med.

Caroline Amalia fik to børn mere. Hvis vi tæller det barn, som hun åbenbart havde mistet og Thomas Kristian hjemme på Læsø med, havde hun sat syv børn i verden, hvoraf de seks var levende, da hun døde i 1910:

- *Thomas Kristian Bertel Nielsen (1882 – 1920)*
- *Agnes Louise Thompson (1893 – 1969)*
- *Laura Katinka ("Kate") Thompson (1895 – 1994)*
- *Walter Richard Thompson (1898 – 1968)*
- *Marie Thompson (1900 – 1925)*
- *Richard Robert Thompson (1903 – 1986)*

Thomas Kristian havde været i pleje hos sine morforældre på Læsø, og havde sit efternavn efter sin morfar, Niels Christian Frandsen. Ved århundredskiftet var Thomas Kristian til søs. Åbenbart var han hjemme på øen under tællingen i februar 1901, for han findes på hovedlisten og ikke på tillægslisten, som det havde været normalt, hvis han havde været fraværende fra hjemmet. I april 1902 drog han til Amerika med Kansas City som rejsemålet og den 20-årige Thomas Kristian blev endeligt forenet med sine forældre. Sandsynligvis var det første gang han så sin far. Thomas Kristian, der i Amerika kom til at hedde Chris Nelson, fik som sin far arbejde ved jernbanen, Frisco Rail Roads, hvor han efter nogle år blev værkstedsleder i byen Monett noget syd for Kansas City. Bert (Bertel), Chris' far, skulle – i hvert fald i en periode - have arbejdet for et andet jernbaneselskab, Rock Island Railroads. Begge selskaber havde Kansas City på deres køreplaner.

Photo fra www.ancestry.library.com/Bert_Thompson/Jimmy_tree
/THOMSENThompson

Hvordan Caroline Amalias liv i Kansas City har været, ved vi ikke, men hun har nu sikkert haft nok at gøre med at passe hjem og børn, mens Bertel har passet sit arbejde ved jernbanen.

Caroline Amalias helbred var ikke på toppen. I maj måned 1909 var hendes søster Kirstine Christiane ankommet til Bakersfield i Californien fra Læsø. Med sig havde hun sine fem børn og sin og Carolines Amalias gamle mor. Da Caroline Amalias helbred ikke blev bedre, rejste hun omkring 1. april 1910 til Californien, velsagtens for at træffe sin mor Ane Marie og sine søskende i Bakersfield, men også i håbet om at klimaet i Californien kunne hjælpe på hendes velbefindende. To måneder i Californien blev det til, uden at det havde nogen positiv indflydelse på hendes helbred. Den 1. juni var hun tilbage i Kansas igen, men hun var ikke rigtigt sig selv og følte sig ikke rask. Og givetvis var hun mere syg, end omgivelserne anede. I hvert fald døde hun den 29. juli 1910, 47 år gammel. I omtalen af hendes dødsfald, noterede "The Kansas City Star" den 29. juli, at hun muligvis også var "failing mentally". Hvad der ligger i det er ikke til at vide, men hun kunne have haft en anelse om, hvor det bar hen, og det kan have påvirket hendes psyke og måske ind imellem have gjort hende lidt uligevægtig.

Som nævnt døde hun i slutningen af juli. Herved blev Bertel alene med deres fem børn i alderen syv til 17 år og som alle boede hjemme.

I forbindelse med Caroline Amalias død og begravelse indrykkede Bertel på vegne af sig selv og sine børn en takkeannonce i "The Kansas City Times". Der var en tak til pastor Wilhelmsen, en tak til koret, og en tak for de mange blomster. Noget kunne tyde på at Caroline Amalie og Bertel havde haft en bred kontaktflade og var vellidte, for der var en særlig tak til en række navngivne organisationer og medarbejdergrupper:

Brother Railway Carmen Lodge no. 363: Det var en sammenslutning af jernbanearbejdere, der arbejdede for at forbedre arbejdsvilkårene, men også kunne hjælpe medlemmer i nødstilfælde. Bert kan meget vel have været medlem her.

Sunflower Lodge no. 173: Det var den lokale frimurerloge. Enten har Bertel været medlem, eller han har modtaget en eller anden form for hjælp fra logen.

Medarbejdere hos The Meyer Jewelry Shop: Det var en stor og på den tid absolut førende smykkeforretning i Midtvesten. Man kunne tænke sig, at Caroline Amalia har haft arbejde her.

Personalet hos A. M. Huges Paint and Glass Company: Det var også en stor butik, med næsten 3000 kvadratmeter butiksareal. Måske har Caroline Amalia også arbejdet her, eller familien har på anden vis haft kontakt til denne forretning.

Danish Sisterhood i Kansas City: Dette var en sammenslutning af danske kvinder, som i takkeannoncen blev særligt fremhævet. Danish Sisterhood var startet i Michigan i 1883 og fik snart afdelinger over det meste af USA. Det er bestemt tænkeligt, at Caroline Amalia har været aktiv i Kansasafdelingen. Organisationen eksisterer fortsat mere end hundrede år senere.

Bert Thompson

I Amerika var Bertel Kristian Thomsen kommet til at hedde Bert Thompson. Efter de amerikanske folketællinger ser det ud til, at han har klaret sig hæderligt med fast arbejde og eget hus til sig og sin familie. Han må have været pligtopfyldende og en stabil arbejdskraft, siden han i så mange år kunne holde fast i sit arbejde ved Frisco Rail Roads. Endda er han også steget lidt i graderne skal man tro folketællingerne:

1910: Løsarbejder ("day labourer")

1910: Arbejdsmand ("labourer") ved jernbanen

1920: Rengøring i togene ("coach cleaner")

1925: Rengøringsleder ("head coach cleaner") ved Frisco Rail Roads, som nævnes i folketællingen.

1938: På sin dødsattest omtales Bert som pensioneret arbejdsleder ("retired coach foreman")

Det har været fast arbejde hovedparten af voksenlivet for Bert og dermed også en fast indtægt for familien. Lønnen har nok ikke været specielt storslået, men givetvis ikke så lidt bedre end at være landarbejder i Vendsyssel.

Det betyder dog ikke, at Bert havde nogen let gang gennem tilværelsen. Tab af familiemedlemmer og børn ramte ham med jævne mellemrum. Som nævnt døde hans lillesøster, Kirstine, i Kansas City³) i 1890. Det var på et tidspunkt, hvor han selv dårligt nok var etableret med sin egen familie i byen. Kirstine blev kun 30 år. I slutningen af 1890-erne skulle Caroline Amalia og Bert have mistet et barn, uden at det dog har ikke været muligt at finde nogle detaljer om hændelsen.

I 1910 døde hans kone, Caroline Amalia, og Bert blev alene med børnene, hvoraf de tre var i skolealderen. I 1910 boede alle fem børn dog hjemme. Også Agnes på 17 år og Laura ("Kate") på 15 år. Vi må tro, at børnene derefter er flyttet hjemmefra, så snart det har været muligt. Bert må have haft brug for noget hjælp i huset i tiden efter Carolina Amalias død. Og her kan folketællingerne igen give os et fingerpeg om, hvordan han havde arrangeret sig.

Fem år efter Caroline Amalias død var det kun den 12-årige Richard, der boede hjemme hos faren. Men udover Richard og Bert, noterede folketællingen for 1915 også en kvinde på 43 år, A. K. Thompson, på bopælen. Hun var husholderske (housekeeper). A.K. Thompson⁴⁾ skulle være fra Danmark. Desuden er to andre personer nævnt som boende hos Bert: Helen Jackson⁴⁾ på 19 år og George Jackson⁴⁾ på 13 år. Det er A. K. Thompsons børn. Med ret stor sikkerhed kan det siges, at A. K. Thompson var født i Danmark og havde fået navnet Ane Kirstine Mikkelsen, og at hun havde været gift to gange tidligere, da hun omkring 1915 giftede sig med Bert Thompson. Hun døde den 2. oktober 1918, 47 år gammel. Da var Richard blevet 15 år gammel og må have kunnet klare sig selv. Ane Kirstines egne børn var ved hendes død for længst voksne

Ved folketællingen i 1920 havde Bert en ny husholderske, men det var hans datter Marie på 19 år. Richard, der var metalarbejder boede stadig hjemme. Bert er anført som husstandsoverhoved og ejer af huset, familien boede i.

1920 var også det år, hvor Bert mistede sin ældste søn, Thomas Christian, "Chris", som var vokset op på Læsø hos sine morforældre, Ane Marie og Niels Christian Frandsen. Chris var emigreret til USA i 1902, og havde fået arbejde i Kansas City ved jernbanen som sin far. Han klarede sig godt, og blev værkstedsleder ved Frisco Rail Roads afdeling i Monett. Han døde imidlertid kun 38 år gammel i januar 1920 og efterlod sig hustruen, Mary og fem børn, hvoraf de fire stadig var under konfirmationsalderen. Ydermere døde Chris' kone, Mary det følgende år, kun 40 år gammel. De fem børn var nu helt uden forældre. Hvor tæt Bert og Chris havde været som familie og far og søn er vel et spørgsmål, eftersom Bert havde været fraværende hele Chris' opvækst.

*Marie Thompson (1900 – 1925) - Amalias og Berts yngste datter. I slutningen af 1910-erne boede hun hjemme hos sin far og passede huset for ham. I 1915, da Bert Thompson havde Ane Kirstine som husholderske (og muligvis hustru), havde Marie opholdt sig hos sin storesøster, Laura og hendes mand Jacob Sørensen. Marie var kun 19 år, da hun i november 1920 blev gift med Arthur Wollenberg. Derefter flyttede Bert så ind hos Marie og Arthur. Desværre døde Marie i 1925 kun 24 år gammel. Billedet kan være fra hendes bryllup.
Foto fra www.ancestry.library.com/Maria_Thompson/family_tree/Thomsen 2018*

Marie, der havde været husholderske for Bert i 1920, giftede sig imidlertid senere på året med den 22-årige Arthur Wollenberg, og ved den næste folketælling i 1925 var rollerne byttet om: Bert og Richard var flyttet ind som logerende hos Marie og Arthur og deres lille søn, James Arthur. Både Bert og Richard havde fortsat deres arbejde. Men så indtraf på ny en katastrofe: Marie døde i sit hjem den 20 august kun 24 år gammel. Hun døde fra sin mand Arthur, og sin lille søn, der var fire år gammel.

De tre søskende Agnes, Laura og Marie må have haft et nært forhold, specielt måske i mellem Agnes og Marie. I de følgende mange år bragte "The Kansas City Star" med to års mellemrum og på

Agnes' foranledning en mindeannonce til ære for Marie. Annoncen blev bragt på Maries dødsdag, og havde form som et lille vers. Dette fortsatte langt op i 1940-erne.

IN MEMORIAM.
IN loving memory of our dear daughter and sister, Marie Wollenberg, who passed away two years ago today, August 20, 1925.
Two years have passed since that sad day,
God took her home: it was His will:
But in our hearts she is living still:
The sunshine turned to shadows
When we laid our dear one away:
Our hearts are sad, our spirits broken,
For we miss her each day,
Why was she taken, so young and fair,
When the world had so many it better could spare?
Sweet memories cling around your sweet name,
True hearts that in life always loved you,
Will love you in death just the same.
—Sadly missed by father, sisters and brothers.

Notits i "The Kansas City Star" den 20. august 1927.
Disse erindringsannoncer fortsatte langt op i 1940-erne.
De fleste gange til erindring om Marie, men ind i mellem også til erindring om moren Caroline Amalia. Så var indrykningsdatoen den 29. juli. Versene blev dog kortere med årene. I de fleste tilfælde er det Agnes, der har stået bag indrykningen og formentlig også bag versene.
Kilde: "The Kansas City Star", 20. August 1927

Verset, der blev skrevet til Marie, kan oversættes omtrent således:

TIL ERINDRING
I kærlig erindring om vor kære søster og datter, Marie Wollenberg,
som døde den 20. august 1925, for to år siden i dag.

*To år er gået siden den triste dag
Vorherre tog hende hjem til sig. Det var nu hans vilje.
Men i vore hjerter lever hun stadig:
Solskinnet der blev til mørke skygger,
Da vi lagde vores allerkæreste i jorden:
Vores hjerter er triste, vores sjæle nedbøjet,
For vi savner hende hver eneste dag,
Hvorfor blev hun taget fra os, så ung og så smuk
Når nu verden havde så mange, den bedre kunne undvære?
Søde erindringer hænger ved dit elskede navn,
Trofaste hjerter der i livet altid elskede dig,
Vil i døden elske dig lige så højt.*

Stærkt savnet af far, søstre og brødre.

Det har ikke været muligt at finde årsagen til disse tidlige dødsfald blandt så unge mennesker. Men et mangelfuldt sundhedssystem, fraværet af penicillin, og sikkert også eftervirkningerne af den spanske syge, som kom til USA ved slutningen af første verdenskrig, ramte hårdt og strakte sig over flere år i adskillige af de amerikanske stater, kan være dele af forklaringen.

Selv døde Bert som 79-årig i 1938 i Kansas City, Jackson, Missouri. Her findes dødsattesten, som angiver hjerteproblemer, muligvis i forbindelse med åreforkalkning, som dødsårsagen. Det er Berts datter Laura, der optræder som informant på dødsattesten. Laura og hendes mand, Jacob Sørensen, der var mejerist boede i Kansas City, Wyandotte. Det er tænkeligt, at Laura og hendes mand har støttet Bert i hans sidste år.

Der er ikke mange oplysninger om Berts sidste år. De fire af Berts børn, der endnu levede fik alle et langt liv og klarede sig godt i tilværelsen. Berts søster, Bentine, som var fulgt med Bert til USA i 1888, døde i Oregon i 1929. Mariane, der også var rejst til USA sammen med Bert i 1888, døde i Colorado i 1950.

Thomas Kristian Bertel Nielsen (Chris Nelson) (1882 – 1920)

Som nævnt var Chris (Thomas Kristian), Caroline Amalia og Berts ældste søn født i 1882, og vokset op på Læsø hos sine morforældre, Ane Marie og Niels Christian Frandsen. En stor del af barndommen tilbragte han sammen med sin onkel, den kun fem år ældre Jens Peter, som han blev ret tæt knyttet til. Chris var som de fleste andre læsødrengene kommet ud at sejle, da han var blevet konfirmeret. I 1902 rejste han til USA til Kansas City, hvor hans forældre boede. Forældrene havde han muligvis aldrig set, og hvis han havde, da Bert var hjemme i Danmark i vinteren 1887 – 1888, da Chris var fem år gammel, kunne han i givet fald kun have haft en svag erindring om dem. Han fik arbejde ved jernbanen i Kansas City som sin far. Han klarede sig godt, og blev værkstedsleder ved Frisco Rail Roads afdeling i Monett. Han bidrog til at overbevise sin onkel, Jens Peter om at han også skulle flytte til Amerika, og da det skete i 1910, hjalp han Jens Peter med at få arbejde ved jernbanen i Monett.

Chris Nelson januar 1912, da han var 30 år gammel og værkstedsleder på terminalen i Monett. Billedet er klippet ud af et større billede af hele sikkerhedskomiteen ved terminalen ("Safety Committee, Monett Terminals"), og blev bragt i januarudgaven af "The Frisco Ma"n 1912. Det var en periode, hvor Frisco Rail Roads havde stor fokus på sikkerheden for medarbejderne og hvordan den kunne forbedres.

Billede fra: "The Frisco Man" Januar 1912. Springfield-Green County Library District, Missouri. www.thelibrary.org

Allerede to år efter at han var kommet til Missouri blev han gift med Mary Ellen Edmonton. Mary Ellen kom fra en lille by, Aldrinham i Lancashire i England, hvor hun var født i 1881. Lancashire, der ligger lige nord for Manchester var et vigtigt minedistrikt, og Mary Ellens far var da også minearbejder. Der var mange børn i hjemmet, så Mary Ellens opvækstvilkår har ikke været prangende. Hun er formentlig kommet til Kansas City i 1894 som ganske ung, sammen med et familiemedlem eller en bekendt.

Hun havde en lillebror, der hed James Henry, som 22-årig rejste til Kansas i 1910. Chris hjalp James Henry med at få arbejde på Frisco Rail Roads værksteder i Monett. Han blev gift kort tid efter med Frances, der også var fra England, og de fik et barn sammen inden katastrofen ramte dem i sensommeren 1913. Den lille familie fik tyfus, som på dette tidspunkt var en meget alvorlig sag. Først døde deres lille barn, så blev James Henry indlagt – ligeledes med tyfus - på Frisco Rail Roads hospital i Springfield. Mens han var indlagt der og lå syg i Springfield, døde hans kone Frances, i deres hjem i Monett. Hun blev 24 år gammel. James Henry var så afkræftet, at man ikke kunne fortælle ham, at hans kone var død hjemme i Monett. Hans søster, Mary Ellen og svoger, Chris Nelson, måtte stå for alt det praktiske i forbindelse med Frances' død og begravelse. James Henry kom sig imidlertid efterhånden, og blev mange år senere gift igen og levede til 1961.

Mary Ellen og Chris havde såmænd også haft deres at døje med. I foråret 1912 havde Chris været syg i længere tid og måtte til sidst indlægges på Frisco Rail Roads hospital i Springfield for at blive opereret for brok. Sidst på vinteren 1913 var deres ældste søn, Charles på fire år i lang tid syg med en dobbeltsidet lungebetændelse.

Men ellers ser det ud til at familien Nelson levede et nogenlunde normalt familieliv i Monett i disse år med selskaber og børnefødselsdage, som af og til blev omtalt i "The Monett Times". Blandt andet kan man læse, at Mary Ellen var særlig dygtig til at lave en rigtig engelsk "plum pudding", som er en speciel engelsk julekage.

Generelt kan det se ud til, at familien er flyttet noget omkring. Ifølge folketællingen for 1910 boede de på dette tidspunkt i Springfield, hvor Frisco Rail Road havde sit hovedkvarter og sit hospital. I årene umiddelbart derefter havde familien bopæl i Monett, omtrent 70 kilometer vest for Springfield. I begyndelsen af 1914 blev Chris så forflyttet til Harrison i Arkansas, som er 125 kilometer syd for Springfield. Om familien flyttede med og hvor lang tid, Chris arbejdede i Harrison, er ikke klart. Måske er Chris blevet forflyttet igen kort tid efter: Deres næst yngste barn, Ernest Virgil, blev født i 1914 i byen Competition in Laclede county. Competition ligger øst for Springfield. I 1917 boede familien igen i Kansas City, hvor deres yngste søn, Vernon blev født. Her boede de også, da der var folketælling i 1920. På tidspunktet for folketællingen i 1920 må Chris have været dødssyg, hvis han ikke allerede var død. Folketællingen skulle være sket den 19. januar og Chris døde den 16. januar. Under alle omstændigheder er Mary Ellen anført som familiens "head". Chris var kun 37 år, da han døde. Hermed var Mary Ellen alene med deres fem børn:

Mary Gladys Nelson (1904 – 1984)
Charles Chuck Nelson (1909 – 1978)
Chris Charles Nelson (1911 – 1974)
Ernest Virgil Nelson (1914 – 1934)
Vernon Christian Nelson (1917 - 1974)

Helt alene med børnene var Ellen Mary dog ikke, for hendes bror, James Henry boede hos dem i 1920, da Chris døde. James Henry, der i sin tid havde mistet kone og barn på grund af tyfus, og som selv havde været hårdt angrebet, var kommet sig og var fulgtes med Mary Ellen og Chris til Kansas City. Han var nu blevet 32 år, og havde fortsat arbejde ved jernbanen, men var stadig ugift. Desuden var den 15-årige Mary Gladys efterhånden også stor nok til at kunne hjælpe til hjemme. Mary Gladys blev dog gift sidst på året 1920, så i hvilket omfang hun har kunnet bidrage i hjemmet er ikke klart.

Ulykkerne fortsatte med at ramme Nelsonfamilien. Halvandet år efter at Chris var død, døde også Mary Ellen i juni måned 1921. Hun var lige blevet 40 år. Det har ikke været muligt at finde ud af hvad Mary Ellen og Chris døde af. I årene umiddelbart efter den første verdenskrig var USA hårdt ramt af den spanske syge, som også blev kaldt "Sygen fra Kansas", fordi den oprindeligt skulle have haft sit udspring i Kansas. Omkring 675000 personer døde af sygdommen alene i USA i årene efter krigen. Det var muligvis den spanske syge, der kostede Mary Ellen og Chris livet. For børnene var der naturligvis tale om en kæmpe katastrofe og tragedie.

Med stor sandsynlighed er de fire drenge kommet på et børnehjem. Nærmere betegnet Kansas Masonic Home i Whicita godt 300 kilometer sydvest for Kansas City. Det var i hvert fald dér de tre yngste, Chris, Virgil og Vernon befandt sig ved folketællingen i 1925. Det er meget tænkeligt at Charles også har tilbragt et par år dér forud for 1925. Man behøvede ikke nødvendigvis at have været frimurer, for at ens børn kunne blive optaget på hjemmet. Men det er ikke utænkeligt, at både Bert og Chris havde haft forbindelse til frimurerkredse. I forbindelse med begravelsen af Caroline Amalia i 1910 blev frimurerlogen i Kansas City specifikt fremhævet i Berts og børnenes

takkeannonce. Kansas Masonic Home in Whicita fungerede som børnehjem fra 1896 til 1959. Her kom Chris og Mary Ellens fire drenge til at tilbringe en del af deres barndom.

Noter:

- 1) *Tubakken, eller Tuebakken i Skæve sogn: Peter Elmelund "Ejendomshistorier". Bogen er en digital publicering fra Slægtsforskernes Bibliotek 2021 og har en omfattende beskrivelse af Tuebakken, da den var i Thomas Andersens (Bertel Thomsens far) besiddelse. Den var – i 1868 - da Bertel var ni år gammel, på 37½ tønder land, som bestod af en god og alsidig jord, dels til agerbrug, dels høslæt og dels til tørveskær. Besætningen var på to heste, seks køer, en kvie, en kalv, og syv får, og med bygninger i ret god stand. Gården havde været fæstegård under Dybvad Gods, men Thomas Andersen, der havde overtaget fæstet efter sin far, købte den fri i 1866. Åbenbart var ingen af Thomas Andersens børn interesseret i at overtage den, så den blev solgt i 1896.*
- 2) *På slægtsdatabasen Ancestry kan man finde adskillige slægtstræer (Family Trees) for Thomsen-familien. Det vil sige Thomas Andersen og Ane Marie Bertelsdatter og deres efterkommere. Et par af disse slægtstræer omtaler en dagbog eller kalender, som Thomas Andersen skulle have ført. Det skulle heraf fremgå, at Bertel Thomsen var rejst til Amerika i marts 1882, og var hjemme på besøg i julen 1887. Desværre uden nogen form dokumentation eller kildehenvisning. Bertels afrejse igen i marts 1888 kan dog findes i udvandrersprotokollerne.*
- 3) *Kirstine Thomsen blev født på Tubakken i 1860, 19 måneder efter at Bertel var kommet til verden. Der er ikke fundet mange informationer om hende. Oplysningerne om hende og at hun skulle have opholdt sig i Kansas City, findes på et par af slægtstræerne i Ancestry. Efter samme kilder skulle hun være død i Kansas City allerede i 1890, kun 30 år gammel. Oplysningerne er desværre uden kilder eller dokumentation, og giver heller ikke andre oplysninger om Kirstines liv i Kansas. Amerikanske folketællinger fra 1890 er næsten alle gået tabt.*
- 4) *A. K. Thompson, Helen Jackson og George Jackson. Det er ikke let at få helt styr på, hvem A.K. Thompson er, og hvor hun er kommet fra. Det er dog temmelig sikkert, at Helen og George Jackson er A.K. Thompsens børn. Det er også ret sikkert, at A.K. står for "Ane Kjerstine", eller "Anne Kirstine". Hun er med ret stor sikkerhed døbt i Danmark og har fået navnet "Ane Kirstine Mikkelsen". Det er også ret sikkert, at hun har haft nogle søskende, der også er udvandret til Amerika, tre søstre og to brødre. Ane Kirstine var i 1890 i Amerika blevet gift med en Peter Jacobsen (Peter Jackson) fra Danmark. De fik fire børn sammen: Agnes (født 1891), Emma (1893) Helen (1894) og George (1902). Ægteskabet må være gået i opløsning, for Peter Jackson giftede sig igen i 1906 i Los Angeles, og døde – af alle steder – i Bakersfield i Californien i 1941. Tilsyneladende har Ane Kirstine også giftet sig igen i 1906 med en George F. Schultz. De boede i Kansas City ved folketællingen i 1910. Og de fire jacksonbørn boede hos dem. Det mærkelige er, at Ane Kirstine, der jo var født i Danmark, tilsyneladende hverken kunne læse eller skrive. I folketællingsskemaet, står der i hvert fald et tydeligt "no" under begge dele. Hvad der videre skete med Ane Kirstine og George Schultz har det ikke været muligt at finde ud. George Schultz en benævnt tømrer, men havde været arbejdsløs næsten halvdelen af året forud for folketællingen, så vilkårene for familien har ikke været de bedste. I folketællingen for 1915 benævnes hun som husholderske hos Bert Thompson, men nu med efternavnet Thompson. Det sidste muligvis fordi hun var blevet gift med Bert. Der er en hel del løse ender i Ane Kirstine Mikkelsens liv, som det ikke har været muligt at rede ud.*

Kilder:

Arkivalier-on-line.dk

- Kirkebøger
- Folketællinger

Ancestry.com

- I særlig grad folketællinger (US Census) 1895, 1910, 1915, 1920, 1925)
- Slægtstræer for Bert Thompson
- Informationer om Chris Nelson og Mary Ellen Edmondson og deres børn

Det danske Udvandrerarkiv

- www.udvandrerarkivet.dk/udvandrerprotokollerne

Elmelund, Peter: "Ejendomshistorier". Digital publicering fra Slægtsforskernes Bibliotek 2021.

- Danskerne Historie online. www.slaegtsbibliotek.dk

FamilySearch.com

- Informationer om Caroline Amalie Nielsen og Bertel Thomas Thomsen

Newspaper.com

- "The Kansas City Star"
- "The Kansas City Times"
- "The Monett Times"

The Statue of Liberty – Ellis Island Foundation Inc.:

- www.statueofliberty.org/statue-of-liberty/passenger_search

5. Frederik Anthon Nielsen (1865 – 1916)

Ane Marie og Niels Christian Frandsens fjerde barn og anden søn blev født på Læsø den 4. november 1865. Han blev døbt i Vesterø kirke den 26. december samme år og fik navnet Frederik Anthon Nielsen. Han blev konfirmeret i den samme kirke den 5. oktober 1879, knap fjorten år gammel. Han måtte derfor have dispensation på grund af sin lave alder. Af karakterer fik han ”mg” for kundskab og ”mg” for opførsel. De fleste af de øvrige otte drenge, der blev konfirmeret samme dag, fik ”g” for kundskab.

Ved folketællingen i februar 1880, foråret efter at han var blevet konfirmeret om efteråret, boede den nu 14 år gamle Frederik Anthon fortsat hjemme hos forældrene. Det år var der konfirmation i kirken den 4. april. Hvorfor han ikke har kunnet vente det halve år med at blive konfirmeret, men måtte have ”aldersdispensation” ved konfirmationen i 1879, fremgår ikke nogen steder. Men det var ikke ganske usædvanligt at ”aldersdispensation” blev givet til fattige folks børn, så de kunne blive konfirmeret før de fyldte 14 år. Derved kunne de komme lidt hurtigere ud af skolen og dermed hurtigere ud at tjene. For en læsødreng betød det at komme til søs. I februar 1880 blev Frederik Anthon altså opført som boende hjemme hos sine forældre i Vesterø på Læsø. Men på det tidspunkt havde han allerede fået sin søfartsbog, kun 14 år og to måneder gammel. Af lægdsrullen kan man læse, at han fik søfartsbogen den 9. januar 1880. Han er ganske givet kommet ud at sejle som 14-årig, inden der igen var konfirmation på Læsø i foråret 1880, så derfor var aldersdispensationen nødvendig.

Det er ganske sandsynligt, at hans første hyre har været som kok ombord på et mindre skib. Det er er lige så sikkert, at hans kundskaber i kokkekunsten har været begrænsede. Hans storebror, Jens Christian, havde forklaret sine børn, at der i hjemmet på Læsø stort set aldrig havde været andet end kartofler at leve af. Men Frederik Anthon må være kommet efter det, og stået strabadserne igennem, for han fortsatte som sømand de næste 10 -15 år. Ved den næste folketælling i 1890, var han ikke længere hjemme på Læsø og må derfor findes i tillægslisten. Der kan man se, at han var sømand og sejlede fra Hamborg. At være sømand som 24-årig ung mand fra Læsø i 1890 var absolut det normale. Lidt mindre sædvanligt var det, at han sejlede ”fra Hamborg”.

I lægdsrullen kan man også finde den interessante oplysning, at han den 31. maj 1885 er deserteret fra sit skib i Dunkerque i Frankrig, og at han skal tiltales for forseelsen. Om det nogensinde skete fremgår desværre ikke. Men det kan måske forklare, hvorfor han siden hen sejlede ”fra Hamborg”. Muligvis havde han slet ikke lyst til at komme hjem og ”blive tiltalt”. I 1888 mødte han ikke til sessionen, fordi han var i udenlandsk fart. Det fremgår, at han fortsat skulle tiltales, når han kom hjem. I 1894 var han stadig ikke kommet hjem.

Om det er et tilfælde, at han lige valgte at desertere i Dunkerque, er ikke til at vide. Hans storebror, Jens Christian, havde i flere år hyre fra Antwerpen, som kun ligger ca. 165 km fra Dunkerque. Siden fulgte lillebroren Niels Carl efter. Niels Carl nøjedes dog ikke kun med en hyre fra Antwerpen. Han giftede sig med en belgisk pige og slog sig ned i byen.

Californien

Fra Frederik Anthon deserterede i Dunkerque i 1885 er der et stort hul i informationerne om hans gøren og laden. Mon ikke vi kan gå ud fra, at han har sejlet på langfart med forskellige skibe, og på et tidspunkt er gået i land i Amerika, præcis som hans storebror Jens Christian gjorde i 1881. Måske

har de endda korresponderet fra tid til anden, og Jens Christian kan have opfordret Frederik Anthon til at gå i land i Californien, når lejlighed bød sig.

Det må han så have gjort, for næste gang der dukker noget op om ham er i 1904, hvor han bor i Griffin i Ventura county i det sydlige Californien, nærmere bestemt ved kysten lidt nord for Los Angeles på vejen mod Santa Barbara. Det er tænkeligt, at han på dette tidspunkt allerede havde været gift i en periode. I hvert fald nævner folketællingen for 1910, at han er gift for anden gang.

I Amerika blev Frederik Anthon kaldt Fred, så det vil han også blive kaldt i det følgende her. Hans senere kone, Lottie, oplyste i en pasansøgning, at han havde boet i USA siden den 15. juni 1896 eller 1897. Han havde fået statsborgerskab i 1906, på anbefaling af sin svoger Hans Madsen, og Samuel M. Morrison fra Bakersfield. Samuel M. Morrison var Frank E. Morrisons - Hans Madsens svigersøns - onkel, og var en slags ejendomsmægler i Bakersfield. Han handlede en del med jord, og var i perioder ganske velstående og var en prominent person i Bakersfield.

På et tidspunkt meget tidligt i århundredet havde Fred truffet en tysk kvinde, der hed Charlotte Kuhs. Hun kom fra en ganske lille by i Tyskland, Obergerbacherhof. Cirka 30 km nordnordøst for Kaiserslautern i Rheinland-Pfalz ligger landsbyen Gerbach. Et par kilometer fra Gerbach findes en lille flække ved navn Obergerbacherhof. Også Charlotte fik sit navn amerikaniseret, og da hun var blevet gift med Fred, blev hun kaldt Lottie Nelson. Lottie boede i San Fransisco, og hvordan hun og Fred har lært hinanden at kende og har holdt forbindelse med hinanden forud for deres bryllup, er ikke til at vide, men de kan jo have taget toget. Der er omkring 600 km fra San Fransisco til Griffin. Lottie havde boet i USA siden 1901, og da havde der allerede været regelmæssig togforbindelse mellem San Fransisco og Los Angeles i adskillige år.

Lottie og Fred blev gift i Fresno den 24. februar 1904. På det tidspunkt var de begge over deres første ungdom: Lottie var da 31 og Fred 38 år gammel. Fresno ligger nogenlunde midt i Joaquin dalen, og ligner et godt kompromis mellem Griffin og San Francisco. De slog sig dog ned i Bakersfield, som ligger ca. 165 kilometer syd fra Fresno, og hvor Freds storesøster Johanne Marie og hendes mand, Hans Madsen i forvejen boede. Det er også meget tænkeligt, at Lotties storebror, John Kuhs allerede på dette tidspunkt boede i Bakersfield med sin kone og børn. Bakersfield var en by i en rivende udvikling, især drevet af olieindustrien, da der i 1890-erne var fundet olie i området. Det har sikkert ikke været svært for Fred at finde beskæftigelse.

Bakersfield

Helt let at finde oplysninger om Lottie og Freds liv i Bakersfield har det dog ikke været. Det er ret sikkert, at de ikke fik nogen børn sammen. Kern countys Voter Registration 1900 – 1908 har for 1906 en Frederik Nelson på 40 år, boende i Stockdalekvarteret i Bakerfield. Han er arbejdsmand. Og det kan godt være Frederik Anthon Nielsen fra Læsø.

I 1910 er der en ny Voter's Registration, der nævner en Fred Nelson på 44 år i Fruitvale Distriktet. Fred omtales her som "rancher", det vil sige at han var kvægbonde. Om det er Frederik Anthon fra Læsø står ikke helt fast, men det er lidt interessant, at personen på listen lige før Fred, er George Nason, som i marts 1910 var blevet gift med Freds søster Kirstine Christiane, der var kommet til Bakersfield året før. Så fra 1909 var der tre af Ane Marie og Niels Christian Frandsens børn fra Læsø, der boede i Bakersfield i Californien, og måske endda ganske tæt ved hinanden. George Nason var 43 år gammel i 1910, og altså et år yngre end sin svoger, Fred. Han benævnes "farmer" i listen. Det

vil sige en landmand, der dyrker jorden uden nødvendigvis at have kvæg. At de tre familier kan have boet forholdsvis tæt ved hinanden bekræftes også af de vejvisere, der udkom i Bakersfield de nærmest følgende år.¹⁾

At Fred skulle have været kvægbonde, bekræftes af folketællingen for 1910. Her kan man nemlig under Christina og George Nason se, at de har et ægtepar boende hos sig som lejere. Mandens navn er Fred Nelson, og selv om konen benævnes "Gladys" passer langt de fleste oplysninger på Fred og Lottie. Det fremgår, at Fred er landmand på lejet jord. At han i en periode har forsøgt sig som landmand passer også fint med oplysningerne i Voter's Registration for 1910.

At Fred har været "rancher", altså landbruger med dyrehold, passer ydermere fint med annoncer i "The Bakersfield Morning Echo" i september 1907, hvor fru Fred Nelson har en jerseytyr og nogle kvier til salg. Desværre fremgår det ikke, hvorfor det er Lottie, der sælger tyren og kvierne og ikke Fred. Det er heller ikke til at vide, om der kan være en sammenhæng med en hændelse et halvt år senere, midt i februar 1908, hvor Fred fik stjålet en pisk og en overfrakke fra sin "buggy", som han havde parkeret udenfor "The Peerless Saloon" på Chester Avenue.

En "buggy" er et let hestetrasket køretøj, beregnet til én hest. I Amerika har en buggy normal fire hjul, mens to hjul er det normale i England. På billedet ses et ægtepar, der har været i byen for at handle, og nu anbringer deres indkøb i buggyen, inden det går hjemad. Det kunne have været Lottie og Fred på indkøb i Bakersfield, men det er det ikke. Billedet er fra Lafayette i Louisiana, og er taget i 1938.

Foto fra: www.commonswikipedia.org

Hvilket ærinde Fred havde på saloonen fremgår ikke af avisen, men selv om sagen blev meldt til marshall McKamy, var og blev pissen og overfrakken forsvundet.

I årene omkring 1910 købte eller solgte de fra tid til anden et stykke jord, så en del jord må Lottie og Fred have ejet. I 1908 kom Fred også ind i en besværlig retssag om 15 dollars med en Harry Williams, som i den grad følte sin ære gået for nær. Det fik Fred ikke noget ud af andet end besværet og omkostningerne.

Det var ikke altså ikke alt, som Fred rørte ved, der lykkedes. I maj måned 1914 blev han erklæret konkurs. I de næste par år er der fortsat søgsmål fra en Martin Coyne, men nu mod Lottie. Hvad sagen har drejet sig om, har det ikke været muligt at opklare. Martin Coyne var en af de større forretningsfolk i Bakersfield på den tid, og han var involveret i mange ting, blandt andet ejede han baren "Mercentage Saloon" ligeledes på Chester Avenue.

I en nekrolog over Fred i "Bakersfield Morning Echo" fra den 28. juli 1916, nævnes det, at Fred havde solgt sin ejendom og opgivet landbruget for at acceptere en stilling ved "Producers Transportation Company". Måske kom Fred på den måde ud af konkursen nogenlunde med æren i behold. Dette skete formentligt i 1913. I hvert fald findes der i Bakersfield Citys vejviser for 1914 en Fred Nelson, der er "steamfitter". En "steamfitter" er det samme som en "pipefitter", altså en metalarbejder, der har specialiseret sig i at arbejde med rør, rørbøjninger, samlinger af rør og alt

andet, der kan få transporten i rør til at glide. Det siger næsten sig selv, at det var kvalifikationer, der var efterspurgt i en olieby som Bakersfield. Der er stor sandsynlighed for, at Fred i hvert fald i mellem 1913 og 1916 har arbejdet som "rørarbejder" eller "steamfitter". Hans arbejdsgiver firmaet "Producers Transportation Company" var en stor transportvirksomhed indenfor olieindustrien. Firmaet ejede og drev blandt andet store tanke- og lagerfaciliteter, pumpe-systemer, rørledninger og meget andet. De havde hovedsæde i Gaviota, der ligger ved stillehavskysten, noget vest for Santa Barbara.

Fred har givetvis været rørarbejder eller en slags opsynsmand på de mange rørledninger og pumpestationer, som firmaet havde. Det er højst tænkeligt, at han har haft arbejdsopgaver udenfor Bakersfield, hvorfor han har haft brug for et køretøj. Under alle omstændigheder gjorde jobbet det muligt for ham at have bil. Måske ikke så overraskende var bilen en Ford. Desuden har han kunnet tillade sig at holde nogle fridage, så han i sin Ford kunne foretage sig ture i det smukke Californien, måske i kombination med nogle arbejdsopgaver. Det var på en sådan tur, at det gik galt for ham.

Ulykken

Søndag, den 23. juli 1916, kørte Fred galt på vejen lige uden for San Luis Obispo. Han havde været på en længere tur i sin bil rundt i Californien. Imens var Lottie rejst op til Salt Lake City i Utah. Hvorfor de ikke kunne rejse sammen, og hvorfor Lottie besøgte Utah af alle steder, er ikke klart.

Om søndagen havde Fred været i Pismo, som er en badeby vest for San Luis Obispo. Han var alene i bilen, og havde formentligt lidt for megen fart på, da han nærmere sig San Luis Obispo sidst på eftermiddagen. I hvert fald lykkedes det ham ikke at holde bilen på vejen, så Fred blev slynget ud og blev ilde tilredt, mens bilen fortsatte et lille stykke videre. Få øjeblikke efter kom der et ægtepar kørende i den modsatte retning. Ægteparret blev opmærksom på Freds bil, hvor hjulene fortsat snurrede rundt, mens Fred lå lidt derfra, bevidstløs og slemt tilskadekommet.

Ford T model 1915. "San Luis Obispo Tribune" skrev i udgaven fra fredag, den 28. juli, 1916, at Fred Nelson kørte i en Ford bil. Om det var en Ford T, som Fred kørte galt i, er ikke klart, men Ford T var en umådelig populær bil. Den blev fremstillet af ford-fabrikkerne i mere end 15 millioner eksemplarer i perioden 1908 – 1927, og var i mange år verdens mest solgte bil. Billedet er fra Norge og findes på lokalhistorisk arkiv i Trondheim.

Foto fra: www.commonswikimedia.com

Ægteparret fik hurtigt telefoneret til San Luis Obispo efter en læge, som også kom til stede. Lægen kunne bare konstatere, at Fred var hårdt såret, bevidstløs og muligvis døende. Der blev arrangeret transport til San Luis Sanatorium, hvor Fred forblev bevidstløs, indtil han døde mandag eftermiddag ved 13-tiden. Dødsårsagen skyldtes kvæstelser i kraniet, der var sket i forbindelse med, at han var blev slynget ud af bilen.

Hans nærmeste pårørende blev nu underrettet. Det var Freds egen kone, Lottie, der opholdt sig i Salt Lake City samt hans søster i Bakersfield, Johanne Marie, der var gift med Hans Madsen. Da Johanne Marie var den, der kunne være hurtigst fremme, blev det hendes tunge opgave med det samme at drage til San Luis Obispo for at være tilstede, identificere den tilskadekomne og træffe de

praktiske foranstaltninger, der var nødvendige. I Bakersfield må man have fået besked om ulykken sent søndag aften eller måske i løbet af mandag formiddag, hvor Fred stadig var i live, men bevidstløs. Det blev besluttet, at Johanne Marie og dennes søn Charles, der i 1916 var 25 år gammel, straks skulle køre i bil til San Luis Obispo. Der var godt et par hundrede kilometer at køre, men hverken veje eller køretøjer i 1916 havde ikke en standard, som de senere fik. Johanne Marie og Charles var først fremme i San Luis Obispo klokken et natten til tirsdag. Men da var Fred død, uden at være kommet til bevidsthed.

De næste par dage gik – må vi formode – først med det nødvendige ligsyn, så afdøde kunne identificeres, og dernæst med alle mulige praktiske foranstaltninger, så liget af Fred kunne transporteres til Bakersfield og blive begravet der. Lottie ankom fra Salt Lake City om torsdagen. Det var akkurat tidsnok til, at hun - sammen med Johanne Marie – kunne ledsage kisten med Fred tilbage til Bakersfield. Kisten og dens to ledsagere må være rejst med toget, for San Luis Obispo Tribune nævnte om fredagen, at den var blevet sendt med nr. 76 sidst på dagen den foregående dag fra San Luis Obispo. Southern Pacific Railroad havde i 1916 et tog, der kørte igennem San Luis Obispo, og som i sydgående retning havde nr. 76. Toget blev også kaldt "Lærken". Charles måtte køre alene tilbage til Bakersfield i bilen.

Fred Nelson/Frederik Anton Nielsen var Ane Marie og Niels Christian Frandsens næstældste søn, og den første af deres drenge, der blev født på Læsø. – Han var alene i bilen, da han kørte galt i sin Ford udenfor San Luis Obispo, søndag den 23. juli 1916. Han døde dagen efter uden at være kommet til bevidsthed. Han blev begravet kl. 14 om eftermiddagen, lørdag, den 29. juli, på Union Cemetary i Bakersfield, Californien. Ifølge avisen "The Bakersfield Californian" kom der en mængde mennesker fra Rosedaleområdet til begravelsen for at vise Fred Nelson en sidste ære.

Foto: Union Cemetary, Bakersfield, Ca., www.findagrave.com

Charlotte Kuhs/Lottie Nelson

Charlotte Kuhs var som nævnt født i Tyskland, den 1. april 1873. I 1901 var hun kommet til USA, hvor hun tre år senere blev gift med Frederik Anthon Nielsen fra Læsø. De har muligvis været i stand til at tale noget tysk sammen, for af folketællingen fra Læsø 1890 fremgår det, at Frederik Anthon var sømand og sejlede fra Hamburg. Lottie og Fred, som de blev kaldt i Amerika, blev gift i Fresno og slog sig ned i Bakersfield.

Hvordan Lotties og Freds ægteskab har været, er ikke til at vide. Det kan forekomme lidt besynderligt, at Lottie var på besøg i Salt Lake City, mens Fred var på tur rundt i det sydlige Californien i bil. Det er også lidt mærkeligt, at hverken Lottie eller Fred er med på det familiebillede med Freds mor, Ane Marie, i centrum, som blev taget i Bakersfield, efter at Ane Marie i foråret 1909 var kommet til Bakersfield sammen med Freds søster Kirstine Christiane og søsterens fem børn. De spredte oplysninger om Freds liv og gøren kunne tyde på, at han var et noget uroligt menneske.

De fik ingen børn sammen. Lottie var 43 år gammel, da Fred omkom i bilulykken ved San Luis Obispo. I Bakersfield City Directory for 1942 er hun benævnt "clerk", så måske har hun været

salgsassistent i en forretning. Men det er ikke sikkert, at Bakersfieldvejviseren har været specielt opdateret i 1942, for Kern County Voter Registration har hende allerede i 1934 som "retired", så i 1934 eller måske endda lidt tidligere, hvor hun var omkring 60 år gammel, er hun formentligt holdt op med at arbejde.

Pasfoto af den 50-årige Charlotte Nelson i 1923. Pasansøgningen fra den 11. juli giver en del supplerende oplysninger om hendes udseende: Hun var ikke ret høj, kun 5 fod og 2½ tomme, altså lige knap 160 centimeter. Hun havde mørkt hår, grå øjne, en spids næse og en lille mund. Desuden havde hun et lille modermærke på højre kind. Hendes adresse var 901 Sumner Street, Bakersfield. Charlotte skulle bruge passet, fordi hun planlagde at rejse til Tyskland for at besøge sin familie, først og fremmest sin gamle mor. Det er planen at rejse fra New York den 30. august, og vende tilbage til USA igen inden for et år. Adressen i Bakersfield, 901 Sumner Street, var i øvrigt samme adresse, hun boede på, da hun kom hjem fra sin næste tur til Tyskland i 1930.

Foto fra: US Passport Application 1795-1925. www.ancestrylibrary.com

Ganske uden midler kan hun ikke have været. Der findes oplysninger om hende i en pasansøgning fra 1923, hvor hun planlægger at rejse en tur til Tyskland for at besøge slægtninge. Turen skulle højst vare et år. Det vides ikke om hun kom afsted, men det er nu ganske tænkeligt. I pasansøgningen kan man se, at hun skal rejse fra New York med skibet "Kroonland" den 30. august 1923. "Kroonland", der blev hugget op i 1927, havde i sin tid flere forskellige destinationer, men netop i 1923 var den i fart mellem New York og Hamburg.

"Kroonland" var i øvrigt det samme skib, som Lotties bror, Johannes (John i Amerika) med kone og to børn var kommet over med i 1902. John blev også landmand i udkanten af Bakersfield, men temmelig langt fra Rosedale, hvor folkene fra Læsø havde slået sig ned. John havde en ejendom i Weed Patch, sydøst for Bakersfield. I 1908 måtte John lade sig skille fra Henriette, som han var blevet gift med i Tyskland, og som havde fulgt ham til Bakersfield. Henriette havde simpelthen forladt ham og deres tre fælles børn. Året efter blev John dog gift igen, og igen med en kvinde fra Tyskland, Frederika, der var 34 år gammel. John og Frederika fik også børn sammen og et af dem fik navnet Charlotte efter sin tante.

Lottie fik fornyet sit pas i august 1928. I hvert fald ved den lejlighed må hun have besøgt Tyskland. Den 28. august 1930 kom der en Charlotte Nelson med skibet "Tacoma" til Los Angeles. Det var sejlet fra Bremen et par måneder tidligere. Den Charlotte, der gik i land i Los Angeles, var 57 år gammel, var blevet gift i Fresno i 1904 og havde bopæl i Bakersfield. Det hele kunne tyde på, at Lottie har været i Tyskland i hvert fald to gange i 1920-erne.

Det er tvivlsomt om Lottie rejste til Tyskland endnu en gang. Sandsynligvis havde hun heller ikke brudt sig om Hitler og nazisterne i hjemlandet. I en lang række af Voter's Registrations er hun benævnt "progressive", og altså ikke hverken republikaner eller demokrat. "Progressive" hører til på venstrefløj af det demokratiske parti. I den seneste Voter's registration er hun dog benævnt "demokrat".

Desuden er det ikke helt utænkeligt, at Lottie var tilknyttet Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige, altså mormonkirken. Det kan være en del af forklaringen på hendes besøg i Salt Lake City. I Tyskland

var Adolf Hitler og hans nazistparti ikke begejstret for mormonerne, som var alt for fremmedartede for dem, og selv om mormonerne i Tyskland ikke direkte blev forfulgte, havde de ikke nogen let gang på nazistisk jord.

En anden ting der gjorde, at hun formentligt ikke kom til Tyskland igen, var, at hun på et tidspunkt i begyndelsen af 1930-erne må have døjet med en eller anden lidelse, der har gjort, at hun ikke længere var selvhjulpnen. Allerede i 1934 er hun pensionist og bosat på Bakersfield General Hospital. Her blev hun boende de næste mange år, formentlig på en alderdomshjemlignende afdeling, som i slutningen af 1940-erne blev til "Woody Infirmary". I folketællingerne for 1940 og 1950 benævnes hun "patient".

På gravstenen står

BELOVED SISTER
CHARLOTTE NELSON
1873 – 1965

Det er højst sandsynligt Lotties søster Marie Kuhs, der har bekostet gravstenen. Marie var kommet til Amerika den 20. april 1905, på en rejse til Bakersfield for at besøge sin søster, Lottie Nelson, som i øvrigt havde betalt billetten for Marie. Som rejseledsager havde Marie sin og Lotties kusine, Anna Kraut, der var jævnaldrende med Marie, og som også kom fra Obergerbackerhof. Muligvis havde Marie også en anden grund til at rejse til Amerika. For allerede den 1. juni, en måneds tid efter at hun var ankommet til Bakersfield, kunne man læse en notits i avisen, The Bakersfield Morning Echo, at den 42-årige Jacob Miller og den 27-årige Marie Kuhs, som begge boede i Bakersfield, havde fået "Licence to Wed". De kunne altså gifte sig, og det er højst tænkeligt, at det havde været planlagt i forvejen.

Foto: Greenhaven Cemetary, Bakersfield, Ca., www.findagrave.com

Charlotte Kuhs/Lottie Nelson døde den 10. januar 1965, i en alder af 91 år. De sidste mere end 30 år af sit liv havde hun boet på institution. Hun blev begravet på Greenhaven Cemetary i Bakersfield, hvor hendes bror, John og hans familie var blevet begravet, og ikke på Union Cemetary, hvor Frederik Anthon havde ligget siden 1916.

Note ¹⁾:

Den præcise adresse på de tre "læsø-familiers" bopæl i Bakersfield har det ikke været muligt at finde. Men det har været i Rosedale, i det vestlige og nordvestlige hjørne af det nuværende Bakersfield. Folketællingen 1910 har George Nason og Fred Nelson på Rosedale Road, og Hans Madson på County Road. Rosedale Road kan være det nuværende Rosedale Highway, mens det ikke har været muligt at finde forløbet af County Road i 1910. Senere flyttede Lottie ind til selve Bakersfield by og boede i mange år på Sumner Street.

Kilder:**Arkivalier-on-line.dk**

- Kirkebøger
- Folketællinger
- Lægdsruller

Ancestry.com

- United States Census, 1949 og 1950, County Kern, Judicial Township 3, Kern General Hospital.
- US City Directories 1822-1995, California, Bakersfield 1906, 1912, 1914, 1916, 1941, 1942.
- US Passport Applications, 1795 – 1925
- US Voters Registration 1900 – 1968: 1934-36, 193840, 1942-44, 1946-48, 1954.

Californian Digital Newspaper Collection, www.cdnc.ucr.edu:

- The Morning Echo
- San Luis Obispo Tribune
- San Luis Obispo Daily Telegram

FamilySearch.com

- California, County Marriages, 1850 – 1953
- Los Angeles Passenger List 1907 -1948

Find A Grave - www.findagrave.com**The Statue of Liberty – Elis Island Foundation. Inc.**

Passenger Search. www.heritage.statueofliberty.org/passenger-result

6. Kirstine Christiane Nielsen (1868 – 1941)

Kirstine Christiane blev født før familien etablerede sig på Gammelgaard (Præstevejen 38 i Vesterø). Så hvor hun blev født er lidt usikkert. Niels Kristian Frandsen og hans familie boede til leje forskellige steder, indtil de rykkede ud på Præstevejen i begyndelsen af 1870-erne. Hun har dog haft sin barndom på Gammelgaard, og langt til skolen har hun ikke haft. Ved folketællingen i 1890 boede hun hjemme hos sine forældre. Tilsyneladende har hun ikke, som sin mor i sin tid, eller som sin søster, Karoline Amalie, tjent "ovre".

Kirstine Christiane kom til at spille en afgørende rolle for sin mors senere udvandring til Amerika.

Hun blev gift i Vesterø kirke i 1895 med Carl Anton Larsen, med hvem hun fik fem børn, to piger og tre drenge. Carl Anton havde været gift før, men hans første kone, Maren Jensine Birk, var død allerede i 1892. Carl Anton bragte pigen Olga på syv år ind i sit nye ægteskab. I 1887 havde han købt stedet matrikel nr. 6b (i dag Svinehaven 1), hvor Kirstine Christiane så flyttede ind til Olga og Carl Anton.

Carl Anton havde forskellige jobs, i 1890 er han benævnt "sømand i toldvæsnet", senere blev han fyrskibsmatros. Både Gedser Rev fyrskib og Læsø Trindel nævnes i kilderne. Hvorfor han ikke kunne eller ville beholde disse ellers så eftertragtede stillinger, er ikke til at vide. Men ikke alle kunne finde sig til rette med den snævre plads og den – for nogle – noget kedelige rutine på et fyrskib. Carl Anton blev dernæst fisker fra Vesterø havn, hvor han havde mulighed for at være hjemme hver dag. Men også fiskeriet opgav han og blev igen sømand.

Ulykken

I 1906 indtraf ulykken så, mens Carl Anton var forhyret som matros ombord på SS "Ansgar". "Ansgar" var kommet til Liepaja i Letland for at laste stykgods til Rotterdam. Mens "Ansgar" lå i havnen var Carl Anton så uheldig at falde ned i lasten. Det skete den 11. april, og han må være død med det samme eller kort tid efter af sine kvæstelser, for han blev begravet allerede den 16. april på Liepaja nordre kirkegård, som den gang blev kaldt Barenbusch kirkegård. Kirkegården findes stadig og ligger i øvrigt ganske tæt ved havnen.

Carl Anton var matros ombord på SS "Ansgar", da han omkom ved at falde ned i lasten, mens "Ansgar" lå ved kajen i Liepaja i Letland. "Ansgar" var på 1365 bruttoregister tons og bygget på B&W i 1889. Det tilhørte Dampskibsselskabet Danmark. "Ansgar" forliste under en storm ved England i 1910.

*Kilde: M/S Museet for Søfart, Helsingør.
www.billedarkiv.mfs.dk*

At det var en tragedie for Kirstine Christiane og familien siger sig selv. Enlig mor på 38 med fem små børn på Læsø i 1906 var bestemt ikke nogen speciel attraktiv position at være i. Hvis Kirstine Christiane have kikket sig omkring på Læsø, ville hun have kunnet se flere ældre kvinder, der havde stået i samme situation som hende selv. Hun behøvede såmænd bare at mindes sin egen bedstemor, Johanne Jerup, der døde i 1884, da Kirstine Christiane var 16 år gammel. I 1847 havde Johanne forgæves måttet vente på, at hendes mand, Christen, skulle vende hjem fra fiskeri ved

Island. Det gjorde han ikke og Johanne blev alene med tre små børn, hvoraf den ældste var Kirstine Christianes mor, Ane Marie. Eller hun kunne have kigget på Carl Antons familie, hvor faren var død i 1880 og Carl Antons stedmor var blevet alene med fem ukonfirmerede børn, hvoraf den yngste, Anders Carl, først blev født et halvt år efter farens død. Det var ikke tillokkende og ikke nogen attraktiv situation at være i. Med fem små børn, var mulighederne for at blive godt gift igen på en ø, hvor kvinderne i forvejen var i overtal, og de fleste mænd var til søs, ikke særligt gode.

Det må have givet anledning til mange spekulationer for Kirstine Christiane, og sikkert også for hendes søskende, hvoraf de fire i 1906 allerede var udvandret til Amerika. Man kan forestille sig, at der er gået breve frem og tilbage over Atlanterhavet, og da et brev snildt kunne være det meste af en månedstid undervejs har kommunikationen taget nogen tid. Brevene har været fulde af opfordringer om at komme til Amerika, hvor mulighederne var større, og hvor der var et underskud af kvinder. Endda i en grad at fem børn ikke behøvede at være nogen hindring. Det er også tænkeligt at hendes søskende i Californien slet og ret har savnet hende, og de havde muligvis "et godt parti" i kikkerten for hende.

I løbet af 1908 ser beslutningen ud til at været taget. I begyndelsen af 1909 solgte hun stedet, matrikel 6b (Svinehaven 1), til sin fætter, skibstømrer Christian Marinus Vistrup. Salgsprisen var 2600 kroner. Et lån på 800 kroner i Læsø Spare- og Lånekasse blev overtaget af køberen og Kirstine Christiane fik 1800 kroner udbetalt. Med i købet var både en ko og et får.

I april 1909 forlod hun Læsø for at drage til Amerika. Med sig havde hun sine fem børn, og sin gamle mor, Ane Marie, på 73. Olga blev på Læsø et par år endnu, indtil hun også fulgte efter.

Udvandring

Det lille selskab rejste med udvandrerskibet "Hellig Olav", der var ejet af DFDS. Det var et forholdsvis nyt skib i 1909, og må have været moderne for sin tid. Selvom der var trængsel med op mod 900 passagerer på 3. klasse, så var forholdene ombord velordnede og ikke mindst de sanitære forhold bedre end det man kom fra på Læsø. For børnene må det hele have været meget fremmedartet, men vel også spændende. Desværre ved vi ikke noget om, hvordan afskeden med kammerater, venner og familie, ja fra Læsø i det hele taget har været.

Med "Hellig Olav" kostede en plads i en 2. klasses kahyt i april 1909 220 kr. Mon ikke et godt bud for en tredjeklasses billet vil være i underkanten af 200 kr. kroner for en voksen og det halve for et barn. Som det fremgår af annoncen nedenfor er der tale om "Gennemgående billetter til alle Punkter i Forenede Stater og Canada". Så billetprisen må have været afhængig af, hvor i USA rejsen gik hen. Man kunne tænke sig, at Kristine Christiane havde lidt penge til overs fra salget af huset. I hvor høj grad det har været tilfældet, ved vi dog ikke. Til de amerikanske immigrationsmyndigheder forklarede Kristine Christiane, at hendes bror havde betalt hendes billet.

SS "Hellig Olav" blev bygget i Glasgow 1902 til Skandinavien – Amerika linjen. Skibet var nr. to i en række af tre søsterskibe. De var for sin tid store og moderne skibe på lige godt 10000 tons. Der var plads til 900 passagerer på 3. klasse, alle i kahytter til to, fire eller seks personer. Tidligere tiders sammenstuvning af mennesker i store beklumrede soveafdelinger under dæk var der ikke noget af.

Postkort fra 1904. Foto: MS Museet for søfart.
www.billedarkiv.mfs.dk

Hvilken bror oplyses dog ikke. Det kan have været Frederik Anthon, der boede i Bakersfield, men det kan også være Jens Christian, der boede ved San Diego. I Jens Christians slægt fortælles det stadig, at han betalte billetterne for sine søskende¹. Men der kan også være tale om en misforståelse ved forespørgslen, så det i virkeligheden var svogeren Hans Madsen, der havde betalt. I samme skema er Hans Madsen nemlig nævnt som bror til Kirstine. Den gamle mor, Ane Marie oplyste at hendes svigersøn havde betalt hendes billet, og det kan næsten kun være Hans Madsen.

Til Amerika.
Det Forenede Dampskibs-Selskab.

Fra København | **Fra New York**
 •Hellig Olav: 22. April. | •United States: 29. April.
 •Oscar II: 6. Maj. | •C. F. Tielgen: 6. Maj.

Trådløs Telegrafstation installeret ombord, og Telegrafist ansat i hvert Skib.

Store, hurtiggaaende Dobbeltskruedampskibe. — Elegant og smagfuldt indrettede 1ste og 2den Kahytter til billige Overfartspriser. — Smaa Separat-kamre for 2, 4 og 6 Personer i 3. Klasse. — **Elektrisk Lys** overalt.

Gennemgaaende Billetter til alle Punkter i Forenede Stater og Canada.

NB. Passagerer til Christiania og Christianssand medtages.

Indtegning ved **Passager-Afdelingen, Kongens Nytorv 8.** (Telef. 4700).

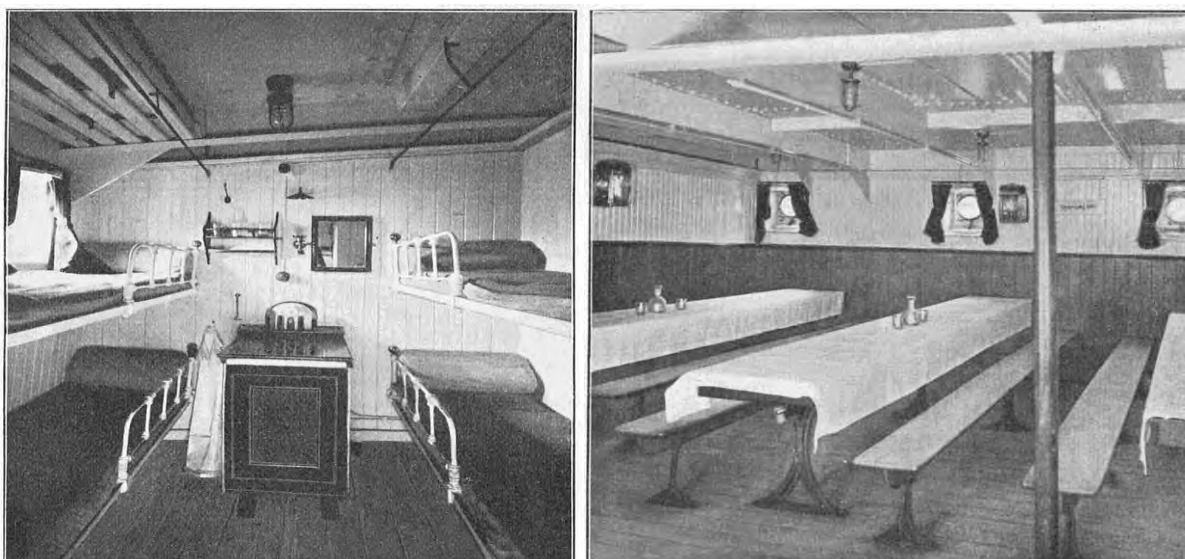
Gods-Ekspeditionen er **Kvæsthus-gade 9.** (Telef. 6291)

Announce for overfarten til Amerika med "Hellig Olav" i Berlingske Tidende den 17. april 1909. Afgangen fra København var den 22. april. I forhold til tidligere tiders overfart med sejlskibe, var overfarten med de nye 10000 tons store skibe i Skandinavien-Amerika Linjen, der var ejet af DFDS, den rene luksus. For eksempel blev der reklameret med elektrisk lys overalt. I Vesterø blev der først oprettet elektricitetsværk i 1916. Og det varede adskillige år, inden det var udbredt i hele sognet. Udenfor Vesterø havneby blev det først almindeligt i årene efter anden verdenskrig. I 1909, 30 år før det elektriske lys nåede ud til de steder, som den lille gruppe netop havde forladt, må det elektriske lys have været en forunderlig ting, - for slet ikke at tale om skibets vandskyllende toiletter.

Kilde: Berlingske Politiske og Advertisements-Tidende Den 17. april 1909. www.mediastream.dk/avis

Vi må tro, at den lille læsøgruppe er gået ombord på "Hellig Olav" i København, eftersom deres billetter er forevist den 22. april, samme dag, som "Hellig Olav" efter sejlsplanen skulle afsejle fra København.

De kan muligvis være kommet til København direkte fra Læsø. Kirstines fætter, Christoffer Jerup, havde fiskekvaser, der gik til København. Mere sandsynligt er det dog, at de har benyttet dampskibsforbindelsen direkte fra Frederikshavn til København. Kristianssand i Norge kunne også have været en mulighed: "Hellig Olav" sejlede fra Kristiansand lørdag den 24. april, og ankom til Ellis Island i New York, den 5. maj 1909. Der var også færgeforbindelse fra Frederikshavn til Kristiansand.

Interiør fra 3. klasse på "Hellig Olav". Til venstre fire-køjes kahyt. Man kan forestille sig, at den lille læsøgruppe på syv personer har forsøgt at få en seks-køjes kahyt, så de har kunnet være sammen på turen. Men det har været ret fine forhold, og de har ikke været vant til noget bedre hjemme. De elektriske lamper og det kunstige lys må have været noget nær forunderligt for dem. På billedet til højre ses spisesalen på 3. klasse. Der var hvid dug på bordene, selv på 3. klasse.

Billeder fra "Hellig Olav". www.commons.wikimedia.org

Den 22. april 1909 er den dato hvor billetten er forevist de danske myndigheder, som der var lovkrav om. Nummeret er billettens nummer. Som det fremgår af annoncen ovenfor er den 22. april 1909 også den dato som "Hellig Olav" er afsejlet fra København. Kristine Christianes fem børn står på hendes billet, mens Ane Marie har sin egen billet. Af "Hellig Olavs" passagerliste kan man se, at gruppens kontaktperson på Læsø er Peder N. Nielsen, Læsø. Mon ikke vi kan gå ud fra, at der er tale om Ane Marie næst yngste søn, Peder Valdemar Nielsen, og at V'et er kommet til at ligne et N i skyndingen.

Fra Det danske Udvandrerarkiv - www.udvandrerarkivet.dk/udvandrerprotokoller :

Kristine Larsen	Enke	Vesterø, Læsø	40	Bakersfield	1573	22-04-1909	USA
Klara E. Larsen	Barn	Vesterø, Læsø	11	Bakersfield	1573	22-04-1909	USA
Marie Larsen	Barn	Vesterø, Læsø	10	Bakersfield	1573	22-04-1909	USA
Carl Larsen	Barn	Vesterø, Læsø	9	Bakersfield	1573	22-04-1909	USA
Niels Larsen	Barn	Vesterø, Læsø	7	Bakersfield	1573	22-04-1909	USA
Chr. Larsen	Barn	Vesterø, Læsø	4	Bakersfield	1573	22-04-1909	USA
Anna Marie Frandsen	Enke	Vesterø, Læsø	74	Bakersfield	1574	22-04-1909	USA

Det må have været spændende og overvældende at komme til New York, men også nogle dage fyldt med trængsler og nervøsitet. Først og fremmest var der den usikkerhed, om myndighederne i det hele taget ville lukke dem alle ind i USA. Men det blev de allerede den 6. maj. Læsøgruppen er i immigrationsprotokollerne noteret for to måltider, nemlig morgenmad og aftensmad, til i alt syv personer. Middagsmaden har de åbenbart følt, de kunne springe over. Den 6. maj, blev de altså lukket ind i Amerika, og herefter fulgte den næsten uendelige togrejse hele vejen tværs over kontinentet til endemålet Bakersfield i det sydlige Californien. Af immigrationsprotokollerne fremgår det, at gruppens kontaktperson i Bakersfield i Californien er en "Hans Madsen".

Christina og hendes fem børn blev fotograferet få måneder efter ankomsten til Bakersfield på et tidspunkt, hvor hun stadig hed Larsen. Alle er i deres stiveste puds, håret er kæmmet, sat op og skilningen snorlige. Alt til ære for fotografen og for alle andre, der siden skulle se billedet. Christina har haft styr på sine ting og sine børn og opsat på at få det nye liv i Amerika til at fungere. Billederne er fra et foto taget i slutningen af 1909 eller begyndelsen af 1910. Der er tale om et større familiefoto, som de seks portrætter her er klippet ud fra. Derfor virker de en smule uskarpe.

Foto: Dorothy Courser/Sally Rasmussen

Californien

Turen gik altså fra New York til Bakersfield i Kern county, lidt nord for Los Angeles i Californien. Hans Madsen, der var anført som kontaktpersonen i Californien kan kun være den Hans Madsen, som var gift med Ane Marie's ældste datter, Johanne Marie. Han var farmer i Kern County. Så gruppen var på vej til Johanne og Hans, der boede lidt udenfor Bakersfield. De havde tre børn, hvoraf den ældste, Anne Christine var død som 19-årig året forinden. Her flyttede Ane Marie ind i folketællingen året efter i 1910, boede hun på stedet, og er anført som Hans Madsens svigermor. Det er også anført i folketællingen, at hun kun taler dansk. Hvad der umiddelbart skete med resten af rejseselskabet, Kirstine Christiane og hendes fem børn, er lidt mere usikkert. Det er til gengæld sikkert, at amerikanerne ikke brød sig om de besværlige danske navne, så Kirstine Christiane Larsen kom hurtigt til at hedde Christina Larson. Vi må formode, at de i starten har boet hos Johanne og Hans, og at Christina søgte arbejde i Bakersfield.

Gruppen må være kommet til Bakersfield omkring den 12. maj. Der var mange nye ting at forholde sig til, temperaturen i Bakersfield var noget højere end den man kendte hjemme på Læsø. Men det var måske det mindste af det. Sproget var noget andet og må have givet vanskeligheder i starten. Børnene måtte i skole igen, men foreløbig var der en god lang sommerferie inden det blev aktuelt, og i mellemtiden kunne de måske vænne sig lidt mere til de nye forhold og ikke mindst få lært nogle flere glosor. Christina måtte tænke grundigt over sin egen og børnenes fremtid, for der var ingen vej tilbage.

Da sommerferien var slut i september, kom børnene i skole: Det vil sige de tre gjorde, mens Klara Elsiné, der var født i 1895 åbenbart var for gammel til at fortsætte i skolen og Kristian Artur, der var født i 1904 endnu ikke var gammel nok til at begynde.

Hvordan det nu gik til eller ikke gik til er ikke til at vide, men mindre end et år senere, i marts 1910 blev Christina gift med George Jasper Nason, der var landmand ligesom Christinas svoger, Hans Madsen. Tilsyneladende var der ikke nogen større festligheder knyttet til begivenheden. "The Bakersfield Morning Echo" skrev, at ægteparret, der var blevet viet af dommer Black om torsdagen, den 3. marts tog hjem til sig selv umiddelbart efter vielsen. Avisen virker nærmest skuffet over ikke at kunne skrive om et stort gæstebud med god mad og spændende mennesker.

Man kunne tænke sig, at Christina i starten var blevet husbestyrerinde hos George Nason. Det er næsten ikke til at tro andet, end at arrangementet mere eller mindre var tilrettelagt på forhånd inden ankomsten til Bakersfield. George Nasons og Hans Madsens ejendomme lå ikke langt fra hinanden, så de har kendt hinanden og været landmandskolleger. Efter 10 måneder i Californien har sproget vel for Christina stadig kunnet give anledning til problemer. Men ved folketællingen i april måned 1910 var hun altså blevet gift med George Nason, og hun og hendes fem børn var rykket ind på den ejendom, han havde ganske tæt på Bakersfield ved Rosedale Road, som senere blev til Rosedale Highway. Om det kan have spillet en rolle for Christina, at hendes børn ved hendes ægteskab med en amerikansk statsborger automatisk blev amerikanske statsborgere, kan vel ikke udelukkes.

George Nason havde ikke været gift før. At Christina og børnene rykkede ind kan vist kun have været lidt af en omvæltning – for alle parter. Der vel ikke noget at sige til, at Ane Marie blev parkeret hos Johanne og Hans Madsen. I ægteskabet med George fik Christina yderligere to børn, begge piger.

Christinas børn:

<i>Klara Elsiné Larsen (1895 – 1917)</i>	<i>Kristian Artur Larsen (1904 – 1978)</i>
<i>Antonie Marie Larsen (1897 – 1971)</i>	<i>Frances Harriet Nason (1912 – 1991)</i>
<i>Carl Peter Larsen (1899 -1979)</i>	<i>Georgia Mabel Nason (1914 – 2000)</i>
<i>Niels Peder Marinus Larsen (1901 – 1966)</i>	

George's mor hed Harriet Frances, og deres første fælles barn blev opkaldt efter hende.

George Jasper Nason

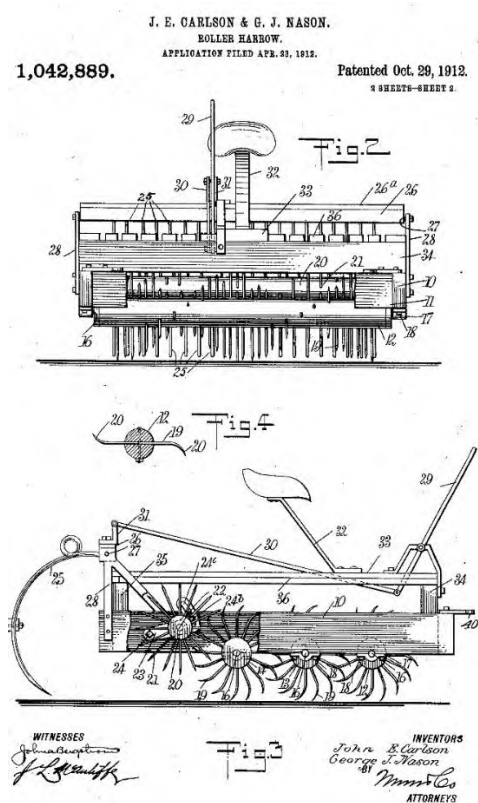
George Jasper Nason var – af alle steder - født i Danmark. Danmark er en lille flække i Oxford county i staten Maine på USAs østkyst. Han var født i 1866 og var dermed et par år ældre end Christina. Hvor George's forældre i sin tid var kommet fra er ikke klart. Begge hans forældre var født i Maine, og selv om der kan findes eksempler på, at det gode danske efternavn "Nissen" er blevet amerikaniseret til "Nason" er det nok tvivlsomt, at George har kunnet tale dansk.

Ved folketællingen i 1900 boede den da 33-årige George Jasper stadig hjemme hos sine landbrugerforældre i Maine. Han var ugift og arbejdede ved jernbanen. Ind i mellem har han nu nok givet en hånd med på gården. Han havde mange søskende. Samme folketælling oplyste, at hans mor havde født 11 børn, som alle levede endnu. Gården i Sebago i Maine var det tredje sted, hvor

fare, John Henry Nason drev landbrug mens George Jasper voksede op. Stedet lå ikke langt fra Danmark, hvor det hele var begyndt for George Jasper.

Det er nok tvivlsomt, hvor storslået vilkårene har været for Nasonfamilien med de mange børn i Maine. George Jasper må lige først i århundredet have opgivet sit job ved jernbanen i Maine og må være flyttet til mildere himmelstrøg i det sydlige Californien. Han slog sig ned i Bakersfield, hvor der var fundet olie, og hvor formuer – for nogle – så at sige blev skabt fra den ene dag til den anden. Hvordan han har etableret sig og hvor han har fået midler fra, har det ikke været muligt at finde ud af. Men en omvæltning fra det koldere og mere etablerede Maine har det under alle omstændigheder været. Og få år senere blev hans liv så at sige vendt på hovedet igen, da han nærmest på én gang fik både kone og fem børn.

Han må have købt jord og drevet landbrug i Bakersfield. Ifølge folketællingerne fra Bakersfield er han landmand. Han må også have været dygtig, eller have haft en heldig hånd. Han ejede selv sin ejendom, og i 1930 var værdien af hans gård i folketællingen anført til 18000 dollars, som er tre - fire gange så meget som naboejendommene var ansat til. Til sammenligning var hans svogers, Hans Madsens ejendom anført til 6000 dollars, som også var ganske pænt. Måske kan den store forskel i ejendommenes vurdering henføres til, hvordan de lå i forhold til Bakersfield bys udvikling.

Måske har George Jasper været lidt af en foregangsmand blandt sine landbrugerkolleger. I hvert fald indgav han, sammen med en John E. Carlson, i april 1912 en patentansøgning på en forbedret harve. Patentet blev bevilget i oktober måned samme år og løb i 17 år. Der var tale om en slags "rulle harve" ("roller harrow" - i modsætning til en harve med faste tænder), der skulle give en mere skånsom jordbehandling, men som ikke mindst lettede opsamlingen af de strå, rødder og andet "affald", som harven kørte igennem. Opsamlingsanordningen ses bag på harven og minder om en gammeldags hørive, der kunne løftes, når personen på harven trak i stangen (29). Trækkraften var stadig heste. Men her sad landmanden oven på harven, og var altså fri for at gå bag den og fra tid til anden løfte op i den for at frigøre, hvad der efterhånden har samlet sig mellem harvens tænder. Hvor stor en succes harven blev eller hvor mange, der i det hele taget blev produceret af den, er mere tvivlsomt.

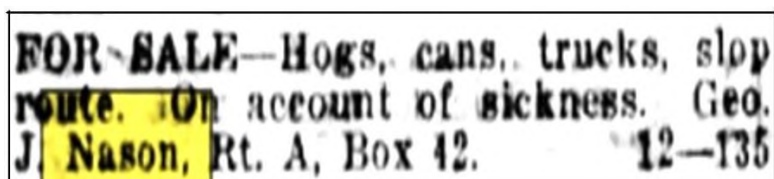
Fra: FamilySearch: United States, Google, United States Inventor Index. www.familysearch.com

Selv i en olieby i rivende udvikling, er der hårdt brug for landmænd. Omkring år 1900, da det hele begyndte, var biltransport endnu ganske eksotisk, og der var et stort behov for transport og trækraft. Dette behov kunne kun dækkes ved hjælp af heste og muldyr. Præcist som en motor i en bil må have brændstof for at kunne yde noget, så må hesten have noget at leve af. Det var

sædvanligvis tørret lucerne som hestene fik. Lucerne – eller alfaalfa, som det hedder i Amerika – blev dyrket i store mængder i det sydlige Californien. Lucerne var på den måde oliens forgænger som drivstof. Det er meget tænkeligt at George Nason og hans svoger, Hans Madsen, har dyrket lucerne i starten af århundredet.

Der blev naturligvis også dyrket mange andre afgrøder, og i takt med at bilismen blev mere og mere udbredt, blev der ikke brug for helt så meget hestefoder.

På et tidspunkt omkring 1920 blev George Jasper vejformand ("road foreman") for Kern county district no. 3., og dermed offentligt ansat. Han har altså skullet holde opsyn med stræder og veje i distriktet og med dem, der skulle vedligeholde de eksisterende og anlægge nye. Han fortsatte dog med at drive landbrug. Det er tænkeligt, at han - i en periode i hvert fald - har fået hjælp hertil af Christinas drenge, som stadig boede hjemme. I folketællingen for 1920 er Carl Peter på 20 år benævnt mekaniker og Peter Marinus på 18 er landbrugsmedhjælper. De har sikkert givet en hånd med ind imellem. Jobbet som vejformand i distriktet kan have givet George Jasper nok at se til. I 1926 var han blevet 60 år gammel, helbredet var måske ikke på toppen. I hvert fald kunne man i "Bakersfield Californian" den 5. maj læse nedenstående lille annonce:

FOR SALE--Hogs, cans, trucks, sloop
route. On account of sickness. Geo.
J. Nason, Rt. A, Box 42. 12-135

Rubrikannonce i *The Bakersfield Californian*, den 5. maj, 1927. George Jasper Nason ønskede at sælge et antal grise, nogle tønder, vogne og en "sloop route". En "sloop route" er højst sandsynligt en rute, hvor der indsamles madrester til brug for fodring af svin. En sådan rute gik sædvanligvis igennem nabolaget, og til venner og bekendte. Altså en slags skraldemand, men kun for madrester, der kunne bruges som svinefoder. Salget skete på grund af sygdom. Kilde: *Bakersfield Californian* den 5. maj, 1927. www.newspaper.com

George Jasper kan imidlertid også have været involveret i noget, der var flere penge i og som måske kan være forklaringen på, at hans ejendom i 1930 var så forholdsvis højt vurderet. I 1937 indgik han og Christina, sammen med deres børn og svigerbørn, der måske ejede jord samme sted²⁾ en aftale med Shell Oil Company om, at Shell kunne leje et stykke af deres jord for en femårig periode. Åbenbart har Shell skullet bore efter olie på stykket, for der var aftalt en sjettedel i royalty. Om Nasonfamilien fik en hel masse ud af det, er ikke klart. Tre år senere opsagde Shell aftalen med familien for så vidt angik fire parceller. Om de fire parceller omfattede hele aftalen er ikke klart.

Familien

Christina og Georges ægteskab kan måske nok virke som en arrangeret foreteelse, der var baseret på det praktiske i arrangementet i højere grad end på gensidige varme følelser. Det vides ikke, hvordan de har haft det med hinanden, og hvordan forholdet mellem George og Christinas børn har været. Det var en stor satsning for begge parter. For Christina at skabe sig en fremtid for sig selv og sine fem børn, og for George at få sig en familie. Det ser bestemt ud til at satsningen lykkedes, og at det fungerede godt - i hvert fald så længe Christina og George levede.

Folketællingen for 1910 er lavet i april måned, og Christina og George var blevet gift i marts. På samme adresse var et yngre ægtepar, også landbrugere indlogeret. Det var Christinas bror, Frederik

Anthon Nielsen (Fred Nelson) og hans kone, Charlotte (Lottie). De har formentlig boet der, før George og Christina blev gift, ja muligvis før Christina, hendes børn og mor var ankommet til Amerika. De kan have bidraget til at få Christina til at flytte til Californien fra Læsø. Og måske i breve endda have antydnet, at der gik et "godt parti" rundt i Bakersfield med god plads til fem børn på ejendommen. Både George og Fred er anført som landbrugere, men forskellen på dem var – ifølge folketællingen – at George ejede sit sted, mens Freds var lejet. Om der fortsat var plads til Fred og Lottie, når der pludselig flyttede seks personer ind, er ikke klart. Flere ting tyder på at Fred og Lottie ret snart fandt et andet sted at bo, men dog fortsat i Rosedale.

Da Christina kom til Bakersfield i maj 1909 blev der en lang sommerferie for børnene, indtil de tre mellemste, Antonie Maria, Carl Peter og Peder Marinus kunne begynde i skolen. Kristian Artur var stadig for lille til at komme i skole.

Klara Elsiné, der blev 14 år i november 1909 måtte ud at tjene. Det kom hun så, og det blev hos familien Bedinger, der også drev landbrug i Rosedale, så hun skulle ikke rejse så langt for pladsen. Familien Bedinger var en gammel familie, ganske bogstaveligt. George Michael Bedinger var i 1895 – da han var meget tæt på at være 70 år gammel - flyttet med sin familie fra Kentucky til Rosedale ved Bakersfield. I Rosedale drev han landbrug med malkekvæg. Vi må tro, at det har været hans søn Benjamin (Ben) Franklin Bedinger, der har været drivkraften i landbruget. Ved folketællingen i 1900 var der på ejendommen – foruden de to gamle Bedingers og Ben – Bens to ugifte søstre Olivia og Julia. Ti år senere var de tre Bedingerbørn fortsat ugifte: Ben var nu blevet 44 år, mens hans storesøster Olivia var 51 og lillesøsteren 37. Faren, George, var død i 1906, så det var Ben, der var familiens overhoved (head). Den gamle mor, Hannah på 78 levede stadig. Desuden var der kommet fem logerende til husstanden: Nemlig to kusiner, Milfred på 41, der havde været gift samt Nowell på 21, der var ugift. Derudover var der tre yngre mænd, der alle var landarbejdere. Måske har de arbejdet for Ben, men de kan også have haft arbejde på de andre gårde. En af de tre mænd var endda fra Danmark. Det var ni personer i alt. Desuden var der en tiende person: Det var den 14-årige Klara Elsiné fra Læsø. Hun var ansat til at varte op – og andet forefaldende arbejde må man tro. Af folketællingen fremgår det, at Klara både kunne læse og skrive, men om det også gjaldt engelsk er ikke helt klart. Måske kunne hun glæde sig over en gang imellem at tale dansk med den danske logerende.

Ben må have fattet interesse for den unge pige. Hvordan det nu gik til er ikke til at vide, men i juli måned 1912 blev den nu 16-årige Klara gravid. Ben var en høj fyr, omkring 190 cm, med blå øjne og mørkeblondt hår. Om det har bidraget til Klaras interesse vides heller ikke. Under alle omstændigheder blev et bryllup hurtigt arrangeret og vielsen fandt sted den 15. oktober 1912. Det var en uge før Ben blev 47 år, han var altså næsten tre gange så gammel som Klara, og ældre end både Klaras mor og George Nason. Ni måneder tidligere havde Klara endda fået en ny lillesøster, Frances Harriet, som var Christina og George Nasons første fælles barn.

Hvordan det har været for en 16–17-årig pige pludselig at skulle være husmor i et gammelt hjem, hvor husstandens medlemmer alle var ældre end eller på alder med hendes forældre, er ikke let at vide. Hendes rolle som husmor blev da også af kort varighed, ikke engang fem år varede den. Klara døde den 18. februar 1917. Hun havde da været indlagt i nogen tid på hospitalet.

Klara Elsin Larsen var født på Læsø i 1895 og var dermed den ældste af Christina og Carl Antons fælles børn. Billedet er formentlig fra 1912, da hun den 15. oktober blev gift med Benjamin Bedinger, få uger før hun fyldte sytten. Det var dog bestemt ikke usædvanligt at blive gift i en så ung alder dengang. I sit korte liv nåede Klara at være gift i 4½ år og i den tid fødte tre børn. Hun døde den 18. februar 1917, 21 år gammel. Fjorten dage før sin død havde hun født datteren Clara Eleanor. Dødsfaldet kan måske skyldes komplikationer i forbindelse med fødslen.

Foto: Ancestry Library, www.ancestrylibrary.com/Bedinger&Larsen family tree

Dødsårsagen kan muligvis have noget at gøre med hendes seneste fødsel. Den 3. februar, et par uger før hun døde, havde hun født sit yngste barn. I løbet af de fire og et halvt år hun var gift, nåede hun at sætte tre børn i verden: De to første børn var drenge, George Michael, født april 1913 og Benjamin Franklin født 25. juni 1915. Det sidste barn var en pige, som Klara altså nåede at se, inden hun døde. Pigen blev opkaldt efter sin mor og kom til at hedde Klara Eleanor Bedinger.

Ben blev derved alene med tre små børn. Det vil sige, alene var han ikke, for hans ældre søster boede fortsat på ejendommen og det blev hun ved med. Hun hed Olivia Bedinger og var født i 1859. Hun havde oprindeligt været lærerinde og var aldrig blevet gift. Nu kunne hun blive husholderske og børnepasser for Ben og hans børn. Det var et par ældre mennesker, de tre børn voksede op hos. De to gamle søskende, Olivia og Ben døde begge i marts 1949 med fire dages mellemrum.

Christina og George Nason fik to fælles børn, der begge var piger. I 1912 fødte Christina datteren Frances Harriett, der var opkaldt efter Georges mor. Næsten på samme dato to år senere blev Georgia Mabel født. Da var Christina blevet 45 år og hendes fem børn fra Læsø så småt ved at nå voksenalderen. Den ældste, Klara, var endda blevet gift.

Det ser ud til, at Christina fortsat har holdt forbindelse til sin ældste bror Jens Christian (Christian Nelson), der boede i Potrero ved San Diego. I sommeren 1927 besøgte Frances og Georgia Christian og hans familie i Potrero. Christina og Carl Peter kørte efterfølgende derned i bil for at være sammen med dem i nogle dage. Det tyder på, at Frances og Georgia har taget toget til San Diego og viser også at familien Nason havde bil i 1927. Mon ikke det var den 26-årige Carl Peter, der kørte bilen?

10 år senere i januar 1937 var Christina igen på biltur til Potrero. Denne gang foregik turen sammen med Frances Harriet og Harriets lille søn på syv år, Oliver. Oliver var i hvert fald for lille til at køre bilen, så det må have været Harriet eller Christina, der har haft hænderne på rattet, eller mere sandsynligt: De har skiftes til at køre. De skulle besøge familien og især Christinas storebror, den 79-årige Jens Christian. Der var blevet ringet fra Potrero, at Jens Christian var syg og at et besøg måske var det rigtige. Heldigvis kom Jens Christian sig og fik yderligt et par år at leve i. Der kan naturligvis have været flere besøg imellem familierne over årene, som aviserne ikke har meddelt noget om.

Lørdag og søndag, den 13. og 14. august 1932, fik Christina og George et ganske særligt besøg af et par børnebørn. Besøget kan have vakt nogen opsigt i nabolaget. Det var Klaras to drenge, George på 19 år og Benjamin på 17 år, der kom på besøg. De kom flyvende fra Los Angeles, hvor George netop havde fået sit flyvercertifikat. Georges flyvercertifikat var muliggjort af et legat fra The American

Legion³). Mærkværdigvis er drengenes ”plejemor” og far, Olivia og Benjamin Bedinger ikke omtalt i avisens reportage.

Da Christina lørdag den 29. april 1933 fyldte 65 år, havde hun boet i Bakersfield i 34 år og dermed lidt mere end halvdelen af sit liv. Der var mange besøgende i huset den dag. Alene børn og børnebørn fyldte godt op. De var der alle sammen, bortset fra svigersønnen Benjamin Bedinger og hans og Klaras tre børn.

Da Christina i sin tid var flyttet ind hos George boede Christinas bror, Fred og hans kone også på stedet. Fred var død i 1916 og Lottie for længst flyttet. Og da Christinas og Georges børn nu alle var flyttet hjemmefra, må der have været god plads til at holde fødselsdagsfest. I en kort periode omkring 1930 boede Frances Harriet med sin lille søn Oliver hos dem, inden hun blev gift med Calvin Thompson og fik sit eget hjem. Et par år senere flyttede Christinas yngste søn, Kristian Artur så ind med sin kone, Charlotte og deres to børn.

Christina og George J. Nason fotograferet i 1934. Da var Christina 66 år gammel. Skæbnen havde ikke altid behandlet hende blidt, men det ses ikke på billedet. Det er som om billedet af hende udstråler en myndighed og en vilje til at klare alle udfordringer. Som da hun omkring 1907 eller 1908 indså, at hun - som enke med fem børn på Læsø - ikke havde mange muligheder eller fremtidsudsigter og derfor solgte sin ejendom, og med sine børn og gamle mor drog til Amerika. Det var et sats, som hun umuligt på forhånd kunne kende resultatet af. Som det fremgår af billedet klarede hun sig og fik skabt en fremtid for sig selv og sine børn.

Foto: Sally Rasmussen

I 1941 var Christina blevet syg og var flyttet ind hos sin datter Antonie, som var født på Læsø i 1897 og i 1914 var blevet gift med Claude Barnes. Antonie har muligvis været den, der bedst har kunnet og haft mulighed for at passe og pleje Christina i den sidste tid. Christina døde den 6. juni 1941. Hun blev 73 år gammel.

Halvandet år senere i januar 1943 døde George Nason på hospitalet i Bakersfield. Han var blevet 76 år, og blev begravet på Union Cemetary, hvor Christina også var blevet begravet, og hvor Klara Elsiné allerede havde ligget begravet i mange år.

Ejendommen, Rosedale Highway 10210, blev efterhånden opslugt af Bakersfield, men blev i de følgende mange år stadig karakteriseret som et landbrug og var i perioder bopæl for flere af Christina og Georges børn og børnebørn.

Antonie, som havde passet sin mor i den sidste tid, var i næsten 60 år gift med Claude Barnes indtil hun døde i 1971.

Læsødrengen Peter Marinus var inde som soldat, da hans forældre døde. Han blev aldrig gift. For de to andre læsødreng, Carl Peter og Kristian Artur blev krigen rent ægteskabeligt en prøvelsens tid. De blev begge skilt fra deres koner og giftede sig ikke igen, selv om de først døde i en sen alder. På den led gik det bedre for Christina og Georges to fælles piger: Frances Harriett og

Georgia Mabel, som begge nåede at kunne fejre guldbryllup med deres respektive mænd, Calvin Thompson og Albert Clark.

Noter:

¹⁾ Oplyst af Sally Rasmussen, sønndatter af Jens Christian Nielsen (Christian Nelson) i Potrero, San Diego.

²⁾ "ejede jord samme sted" – det er meget tænkeligt at George Nason var enejer, men at hans arvinger af formelle grunde måtte nævnes i aftalen.

³⁾ The American Legion: En sammenslutning af veteraner fra Første Verdenskrig. Sammenslutningen blev etableret i 1919, og vandt hurtigt både stor udbredelse og stor indflydelse. Det gjorde det muligt for The American Legion at give legater til mange formål.

Kilder:

Ancestry.com

- I særlig grad folketællinger (US Census) 1900, 1910, 1920, 1930, 1940, 1950)
- Slægtstræer for de forskellige familier

Arkivalier-on-line.dk

- Kirkebøger
- Folketællinger

Det danske Udvandrerarkiv: www.udvandrerarkivet.dk/udvandrerprotokoller

FamilySearch.com

- Diverse oplysninger om de forskellige familiemedlemmer
- Voters registrations
- Bakersfield Directories

Find a Grave: www.findagrave.com

Newspaper.com

- The Morning Echo
- The Bakersfield Californian

Statue of Liberty – Ellis Island Foundation: www.statueofliberty.org/passengersearch

7. Niels Carl Nielsen (1870 – 1900)

Det har ikke været muligt at finde mange informationer om Niels Carl Nielsen, som var Ane Marie og Niels Christian Frandsens sjette barn, og som blev født på Læsø, den 1. april 1870. Der var ikke færre end fire læsølodser – onklen Christian Jerup var ganske vist knap nok udnævnt til lods endnu – med som faddere ved hans dåb, så man kan måske sige, at Niels Carls livsbane som sømand i den grad var udstukket.

Han blev konfirmeret lige efter påske i 1884, da han netop var blevet 14 år gammel. Han fik som næsten alle andre "mg" for opførsel. Det samme fik han for kundskaber, men der har præsten dog sat et spørgsmålstegn. Det kan kun betyde, at præsten har været i tvivl om, hvorvidt Niels Carls kundskaber virkelig rakte til et "mg". "Mg" og "g" var de to karakterer, der var i brug ved konfirmationen.

Sømand

For alle læsødrenge på den tid var det vigtigste dokument søfartsbogen. Denne fulgte sædvanligvis ganske kort tid efter konfirmationen. Niels Carl fik sin søfartsbog den 2. januar 1885, mens han stadig var 14 år gammel. Han har formentlig været hjemme på øen sommer og efterår 1884, måske lavet nogle rejser med en læsøbåd eller fisket og gået til hånd med landbruget hjemme og andre steder. Fra foråret 1885 må han været kommet til søs, og må være begyndt i bunden af skibshierarkiet som kok.

Han havde en fætter, der var fire år ældre, men ellers hed det samme: Niels Carl Jerup¹⁾. Carl Jerup var blevet konfirmeret i foråret 1880, og "gik hjemme" indtil han kom til søs i foråret 1881. Mange år senere skrev Carl Jerup "*...fik jeg Hyre ombord i en Svendborg Skonnert "Haabet" som Kok for 12 kr. om Maaneden, men Arbejdet var ikke altid ligetil, ikke spor af Kjænskab til Madlavning, og saa kunde det jo hende, at Kokken skulle gøre Bramsejl fast, naar vi var i Søen og samtidig stege Flæsk eller Pandekager..*". Mon ikke det er rimeligt at antage, at sømandslivet er begyndt på nogenlunde samme måde for fætteren, Niels Carl fra Gammelgaard.

De følgende år må være gået med forskellige hyrer, indtil han i 1889 blev indkaldt til militærtjeneste. Det var naturligvis marinen han gjorde tjeneste i. På det tidspunkt havde Niels Carl haft tilstrækkeligt med sejltid til at være helbefaren. Han var indkaldt fra den 18. maj 1889 til den 3. oktober samme år. Han er noteret for ét togt i sørullen. Det var det sædvanlige for folk, der var indkaldt til marinen. Desværre nævner sørullen ikke hvilket skib, han var på togt med. Efter militærtjeneste tog han formentlig hjem til familien på Gammelgaard i Vesterø. I hvert fald er han ved folketællingen i 1890 opført som værende hjemme hos forældrene i Vesterø. Han var da knap 20 år gammel. Folketællingerne fandt sted i februar og det var normalt et tidspunkt, hvor mange søfolk stadig var hjemme på Læsø for vinteren. Efterhånden som dampskibe blev mere udbredte, blev søfolkenes vinterophold hjemme på øen sjældnere.

Ganske givet er Niels Carl taget til søs igen i løbet af foråret 1890. Efter sørullen ser det ud til, at han har været hjemme i hvert fald i vinteren 1897, men det er så formentlig også sidste gang. Det fremgår nemlig, at han var rømmet fra sit skib i Baltimore. Desværre gives der ikke nogen dato. At det er noteret i sørullen tyder på, at det er et dansk skib, han er rømmet fra. Det fremgår desuden, at han ikke skal straffes. Det var normalt skipperen eller rederiet, som der blev rømmet fra, der traf afgørelse om, hvorvidt der skulle straffes eller ej. Men søfartsbogen fik han ikke med sig, og det gik nok endda. Det var ikke så vanskeligt at få en hyre i Amerika på de tider.

Det er let at forestille sig, at han har haft planer om at komme til Californien, hvor nogle af hans søskende boede, enten med skib eller med tog. Af forskellige årsager, hvad enten en passende hyre ikke lige var for hånden eller midlerne var for små til togrejsen, blev det ikke til noget. Men hyre må han have fået, og den bragte ham tilbage til Europa, hvor Antwerpen så et sige blev en base for ham de næste par år. Her blev han nemlig gift i juni 1899.

Bryllup: Joanna Maria Roberts

Den 3. juni 1899, var han blevet gift med Joanna Maria Roberts i Antwerpen. Det var et sært sammentræf, at Niels Carls kone hed det samme som hans ældste storesøster, Johanne Marie, men Joanna Maria var dog noget yngre. Hun var født i Antwerpen den 12. maj 1874. Det er ikke mange oplysninger, der har været muligt at finde om hende. I Civilregistret er hun i forbindelse med Niels Carls drukneulykke udover at være nævnt som hans kone også benævnt "dagloonster", som vel betyder daglejer eller en person, der påtager sig forefaldende arbejde. Det tyder så ikke ligefrem på, at hun har haft fast arbejde. Det oplyses også, at hun og Niels Carl havde boet i en lejlighed i Van de Warvestraat tæt ved havnen.

Der var tale om en borgerlig vielse, og for at blive gift havde det været nødvendigt for Niels Carl at få Det danske Generalkonsulat ind over, så han kunne godtgøre, at han havde lov til at gifte sig. Det vil sige, at han dels var gammel nok til at gifte sig og dels at han ikke i forvejen var gift. Der måtte også fire vidner til, som kunne overvære seancen og med deres underskrift bekræfte, at den havde fundet sted, og at det hele var foregået på den rigtige måde. De to vidner kom fra giftefogedens kontor, mens de to andre vidner var danske efter deres navne at dømme. Det var Jens Jensen, som i protokollen benævnes vagtmand, samt Anton Christian Nielsen, som benævnes "herbergier", som kan betyde kromand eller værtshusholder. Det tyder på, at der har været en lille dansk koloni i Antwerpen, som også bekræftes af, at der i fødselsregistret fra Antwerpen fra perioden er ganske mange danske efternavne.

Drukneulykken

14 måneder – så lang tid nåede Niels Carl at være gift. Antwerpen var – og er - en mægtig havneby, og Antwerpen var blandt andet hovedsæde for det store belgisk-amerikanske rederi "Red Star Line", der havde skibe i fast rutefart mellem Europa og Amerika. Mange passagerer var udvandrere fra Europa. Den 14. juli 1900 havde Niels Carl fået hyre som matros på et af "Red Star Lines" skibe, "Westernland". På en rejse fra Antwerpen til New York var Niels Carl den 2. august 1900 ved middagstid i gang med noget arbejde ved en af redningsbådernes davider. Desværre fik han overbalance og faldt overbord. Selvom overbordfaldet straks blev opdaget og "Westernland" stoppede op og fik sat en båd ud tog det hele tid, og det var umuligt efterfølgende at finde Niels Carl i vandet. Overbordfaldet skete i Nordatlanten, ikke langt fra det amerikanske fastland, noget nordøst for New York.

Eugenie Francisca Nielsen

I de 14 måneder, som Joanna Maria var gift med Niels Carl, nåede hun at blive gravid og føde datteren, Eugenie Francisca Nielsen. Joanne Marias mor hed Eugenia og faren hed Franciscus Fernandus, så det har sikkert været oplagt for hende at bruge både morens og farens navne til den lille nyfødte pige. Efternavnet, Nielsen, fik hun jo fra Niels Carl. Eugenia Francisca var kun to dage

gammel, da hun fik sit navn, blev fremvist for rådmanden på rådhuset og i det hele taget blev behørigt registreret. Det fremgår af protokollen at faren, Niels Carl var fraværende, så det var jordemoderen, den 53-årige Maria Gogo, der måtte ordne formaliteterne. Måske har Joanna Maria så været alene om at beslutte, hvad pigen skulle hedde. Det fremgår ikke, om Joanna Marie var med til selve registreringen og navngivningen. Men at hun ikke deltog, er der måske ikke noget at sige til, da der kun var gået to dage, siden den lille pige var blevet født.

Eugenie Francisca blev født den 28. juni 1900, på et tidspunkt, hvor Niels Carl tilsyneladende var til søs. 14 dage senere fik han hyre på "Westernland". Det er sandsynligt, at han har været hjemme i nogle dage i begyndelsen af juli, og ved den lejlighed har fået set sin lille, nyfødte datter.

Den lille pige var kun en måned og fire dage gammel, da hendes far druknede. Så der har ikke været tale om, at de har kendt hinanden. For den 26-årige Joanna Maria var situationen anderledes, da hun nu pludselig var alene med et lille barn. Måske har hun fået hjælp fra venner og bekendte, desuden levede hendes gamle mor, Eugenia stadig i Antwerpen.

Carl Camel

Ikke overraskende giftede Joanna Maria sig igen. Det skete den 16. august 1902, og den nye ægtefælle var matros, som Niels Carl havde været og var fra Linköping i Sverige. Han hed Carl Johan Carlsson Camel. I protokollen, hvor vielsen er noteret, har han underskrevet sig Carl Camel. Det lyder lidt eksotisk, men i en svensk folketælling er han noteret med efternavnet Camel. Og det er også det navn han er noteret under i Antwerpen. Kroværten, Anton Christian Nielsen, der havde været vidne, da Joanna Maria blev gift med Niels Carl, var også vidne denne gang.

Carl Camel og Joanna Maria fik to drenge sammen, John Ferdinand Camel født den 8. august, 1903 og lillebroren Guillaume Carl Camel, der blev født året efter den 17. september 1904. Navnet Ferdinand er bestemt fra Joanne Marias far.

Ulykkeligvis blev der ikke tale om nogen længerevarende familielykke for onsdag, den 7. marts kl. 22 i 1906, døde Joanna Maria i sit hjem. Desværre nøjes protokollen med at konstatere, at hun var død og havde været gift med den afdøde Niels Carl Nielsen, og senest med Carl Johan Carlsson. Hvad hun døde af, om Carl Johan havde været tilstede eller overhovedet hjemme i Antwerpen, eller forholdene omkring børnene nævnes ikke med et ord. Matrosen Carl Johan Carlsson Camel blev altså alene med tre små børn i alderen fem, toethalvt og halvandet år gamle. Det var en ret så vanskelig situation.

Børnehjem

Det er ikke kendt, hvad der herefter skete med Eugenie Francisca og de to drenge. Noget tyder på, at de havnede på et børnehjem. Helen Nelson²⁾, født 1898, som var Niels Carls niece, udarbejdede på sine ældre dage en familieberetning, hvor Niels Carl nævnes på ganske få linjer. Om ikke andet viser de få linjer, at Niels Carls brødre og søskende i Californien var bekendt med, at han havde boet i Antwerpen, havde været gift og havde et barn. De få linjer tyder også på, at der i en periode har været en eller anden form for kontakt mellem Antwerpen og Californien.

Carl was a sailor also and was lost at sea. His wife died and his small daughter was placed in a home in Belgium but after World War I no one ever heard of her.

"Carl var også sømand og mistede livet på havet. Hans kone døde, og hans lille datter blev anbragt på et børnehjem i Belgien, men efter første verdenskrig hørte ingen mere til hende."

Noter:

¹⁾ Niels Carl Jerup (1866 – 1943) var Niels Carl Nielsens fætter. Carl Jerup fik Dannebrogsmændenes Hæderstegn for sin mangeårige tjeneste ved redningsstationen i Vesterø. I den anledning måtte han sende en levnedbeskrivelse til Ordenskapitlet. Hans levnedbeskrivelse er dateret den 16. december, 1926.

²⁾ Helen Nelson (1898 – 1987) var datter af Niels Carls ældste storebror, Jens Christian Nielsen (1858 – 1939) som allerede i 1881 bosatte sig i udkanten af San Diego, Californien. På sine ældre dage sammenfattede Helen sine erindringer og det hun havde fået fortalt om familien. Det blev så kun til et par linjer om sin onkel Niels Carl. Dele af upubliceret manuskript venligt stillet til rådighed af Helen's niece, Sally Rasmussen, Missouri.

Kilder:

Algemeen Rijksarchief, www.arch.be /online Archive

- Register van de burgerlijke stand, personen stand ab 1796
- Geburten
- Heiraten
- Sterbefälle

Arkivalier-on-line.dk

- Kirkebøger (Vesterø sogn)
- Folketællinger (Vesterø sogn)
- Justitsministeriet, 2. ekspeditionskontor, søruller, 5. udskrivningskreds

8. Peter Valdemar Nielsen / Valdemar Frandsen (1872 – 1952)

Peter Valdemar blev født i Vesterø på Læsø og var det eneste af Ane Maries børn, der ikke endte med at udvandre og som blev boende i Vesterø. Da han blev døbt var hans onkel, Christian Jerup, Ane Maries bror, en af fadderne, og senere i livet skulle Peter Valdemar komme til at arbejde meget sammen med sine jævnaldrende fætre, Christian Jerups drenge. Han blev døbt Peter Valdemar Nielsen, men på Læsø blev han som voksen aldrig kaldt andet end Valdemar Frandsen.

Vesterø havn var blevet bygget i 1871 og taget i brug kun få måneder før Valdemar blev født. Det tog nogle år, inden der for alvor kom aktivitet i den lille nye havn, men da Valdemar var ved at være voksen, havde den næsten sprængt alle rammer: Der var kommet daglig dampskibsforbindelse til Frederikshavn og fiskeriet var i hastig udvikling. En hel lille by var ved at vokse op omkring den lille havn. Der var redningsstation, der var oprettet et teglværk umiddelbart nord for havnen og et skibsbyggeri på selve havnen. Der har været meget aktivitet og meget at se på. Man kan tænke sig at Valdemar er gået de tre kilometer til havnen, så snart han havde mulighed for det. Der kunne han møde sine onkler, fætre og andre jævnaldrende. Det er næsten ganske givet, at han har prøvet at være med på fiskeri fra en tidlig alder.

Sømandliv fra 14-års alderen

Valdemar fik sin søfartsbog den 8. februar 1887 og kom ud at sejle kort tid derefter, mens han stadig kun var 14 år gammel. Havet og sømandslivet var bestemt ikke ubekendte størrelser for ham. Det er dog ikke så meget, der vides om Valdemars tidlige sømandsliv, men mon ikke det har lignet de fleste andre læsødrenges. Nogle vintre har han givetvis tilbragt hjemme på Læsø, hvorefter han i det tidlige forår er taget afsted igen. Han har arbejdet sig op igennem systemet og endte som helbefaren matros.

Han har sejlet på langfart, også på udenlandske skibe. Det samme gjorde hans brødre, og det var på den måde hans tre storebrødre endte i udlandet: Jens Christian og Frederik Anton i Californien og Niels Carl i Antwerpen i Belgien. Måske havde Valdemar planlagt noget af det samme, men så skete der noget.

I Jens Christians familie fortælles en lille anekdote¹⁾ om Valdemar: Han sejlede på langfart og gjorde med et skib en tur til Sydamerika. Dér forliste skibet imidlertid, men besætningen bjærgede sig i land. Kommet vel i land var trængslerne imidlertid langt fra slut. På den faste jord blev besætningen nemlig forfulgt af kannibaler! Også dem slap de fra. Men i Valdemar satte oplevelsen sig dybt: Aldrig mere Amerika!! Så hellere Læsø, hvor livet måske ikke altid var så let, men i det mindste skulle man ikke bekymre sig om kannibaler.

Marinen

Valdemar fik udsættelse med soldatertjenesten i det tidlige forår 1891, men året efter, da han var blevet helbefaren sømand, måtte han i trøjen. Af lægdsrullen fremgår det, at han gjorde tjeneste fra april til august 1892 og at han deltog i ét togt. Normalt strakte et togt med et af marinens skibe sig over tre måneder. Efter Valdemars soldaterhue at dømme gjorde han tjeneste på skruedorvetten "Dagmar". "Dagmar", der var bygget i 1861 og på ca. 1000 bruttoregister tons, havde været på togt næsten hver eneste sommer, siden tingene havde normaliseret sig efter krigen i 1864.

Peter Valdemar Nielsen, som 19-årig marinesoldat i 1892. Det er vanskeligt at se, hvad der står i huen, men med stor sandsynlighed har Valdemar gjort tjeneste på skruekorvetten "Dagmar".

Billedet kommer fra USA, hvor Valdemars 14 år ældre bror, Jens Christian, havde slået sig ned i nærheden af San Diego. Så Valdemar må have sendt sit billede til Jens Christian. Billedet gik så i arv til Jens Christians sønndatter, Sally Rasmussen.

Foto udlånt af: Sally Rasmussen, Missouri, USA.

Togtet i 1892, hvor Valdemar med al sandsynlighed gjorde tjeneste ombord på "Dagmar", fik imidlertid et noget anderledes forløb end planlagt. Det begyndte ellers ganske normalt. Valdemar var mødt ind om tirsdage, den 19. april, sikkert sammen med ganske mange andre. De første par dage må være gået med ikklædning og orientering om skibet og opgaverne. Men ellers gik de første to uger med klargøring af skibet. Der blev arbejdet alle hverdage fra kl. 6 morgen til kl. 4 eftermiddag. Det fremgår af skibsjournalen, at mandskabet kom ombord torsdag den 5. maj om morgenen. Det kunne tyde på, at de har boet i land, mens "Dagmar" blev udrustet. Kl. 8 blev der hejst kommando og kl. 10 sejlede "Dagmar" ud af flådens leje. De næste par dage lå "Dagmar" på Københavns red. Om fredagen kom admiralen ombord, og der blev skudt salut. Om søndagen var der parade og gudstjeneste ombord kl. 11, inden der blev lettet anker klokken 14 og "Dagmar" gik sydovert ud i Østersøen.

Skruekorvetten "Dagmar" blev bygget i 1861 og var aktiv til 1901. I den periode gjorde den mange sommertogter til Middelhavet og til De vestindiske Øer. I en årrække var den stationeret derude. Men noget så eksotisk kom Valdemar Frandsen ikke til at opleve. Det blev bare til en tur rundt om Bornholm. Om søndagen den 15. maj, lå "Dagmar" ved Rønne og nogle af officererne må have været i land for "sluproerne fik en extra Brændevin". Ellers gik dagene med alle mulige skibs- og krigsøvelser omkring Bornholm. Fredag den 20. maj gik det nordpå igen, og den 29. maj var "Dagmar" tilbage i flådens leje.

Foto: Museet for Søfart, Helsingør. www.billedarkiv.mfs.dk

I stedet for tre måneder kom togtet til at vare tre uger, hvoraf en uge blev tilbragt på Københavns red. Der var udbrudt sygdom ombord. I starten havde der været en enkelt, der var syg, hvad det vel ikke var så usædvanligt blandt en besætning på 193 mand. Men torsdag den 19. maj var der fire syge, dagen efter fem og om fredagen seks. Deres tilstand må være blevet betragtet som temmelig alvorlig, for om søndagen afgik seks af mandskabet til garnisonshospitalet. Søndagen efter blev "Dagmar" så bragt ind i flådens leje igen, og mandskabet anbragt i en teltlejr på Arsenaløen. For de raske må det have været en ret kedelig periode, hvor tiden gik med rengøring, eksercits, marchøvelser og mønstringer. Måske nogle har fundet udsigten til lidt hyppigere landlov tillokkende. Men der var så dem, der havde svært ved at huske, hvornår de skulle være tilbage i lejren igen. En hurtig sammentælling fra skibsjournalen giver indtryk af, at der kom flere i arresten end på hospitalet i lejrperioden. Nogle fik lov til at arbejde med udrustningen af andre skibe. Hvor Valdemar var henne i dette, ved vi ikke, men det har været en del af hans hverdag den sommer.

Han havde fødselsdag søndag den 10. juli 1892. Da blev han 20 år gammel. Mandag den 15. august var Valdemars tid i marinen forbi.

Skuderne

Der var mange kvinder i Valdemars liv, men de var - på nær en enkelt - af den slags, som man på Læsø kaldte "skuder", og det var bestemt ikke nedsættende ment, for det var nemlig rigtige skuder. På Læsø blev et mindre skib eller en fiskekutter kaldt en skude, hvis man da ikke kaldte den ved det navn, den nu havde. Med mindre naturligtvis, at skuden også havde et øgenavn, hvad der ikke var helt usædvanligt. Skuderne i Valdemars liv gav flere gange anledning til mere dramatik og flere livsfarlige situationer, end de fleste ville have brudt sig om.

FN 118 "Petra" I 1897 købte Valdemar sammen med sin kun 19-årige lillebror, Jens Peter, fiskekutteren FN 118 "Petra". Det var ikke nogen stor kutter, men de var dog fire mand ombord. Udover Valdemar og Jens Peter var deres far, Niels Christian Frandsen med den, og i hvert fald i året 1900, var Jens Peters kommende svoger, Harald Anton Christiansen også en del af besætningen. Af en eller anden grund, som det ikke har været muligt at opklare, var det lillebroren, Jens Peter, der var skipper ombord, og ikke den fem år ældre Valdemar. De drev fiskeri med snurrevod omkring Læsø, indtil det i oktober 1900 gik grueligt galt. Under fiskeri lidt nordøst for Læsø gik der ild i maskinrummet, hvor der var en maskine, der blev brugt til at hale voddet hjem med. Der var ikke nogen fremdrivningsmaskine ombord, det havde man jo sejl til. Der var en del olie i maskinrummet, som blev antændt og branden tog meget hurtigt et omfang, så der var ikke andet at gøre end at forlade den brændende skude i jollen, som blev brugt når voddet skulle sættes ud. Det var en kritisk situation og tingene gik meget hurtigt. Kun få minutter efter at alle fire mand var kommet ombord i jollen, og havde stødt fra sank "Petra". Den gik nærmest til bunds som en sten. Nu begyndte den møjsommelige rotur hjem. De kunne have valgt at ro ind til stranden på øens østre ende, men havde de valgt den løsning, måtte de jo gå til fods resten af vejen hjem. Så de valgte, velsagtens fordi vejret var til det, at ro hele den lange vej hjem til havnen i Vesterø. Det tog dem næsten syv timer at ro den tur. Deres tøj havde de dog bjærget samt "Petras" papirer. Heldigvis var "Petra" forsikret, så tabet var ikke ganske uoverkommeligt.

Skipperskolen i Frederikshavn Uden hyre, uden skib, med vinteren, der var på vej og måske med lidt forsikringspenge fra "Petra" på lommen, havde Valdemar og Jens Peter muligvis tænkt, at de måtte bruge vintermånederne til noget fornuftigt. I hvert fald finder man dem begge ved folketællingen i 1901 – optalt i februar måned – i Frederikshavn på midlertidigt ophold som det fremgår af tællingen. At opholdet var midlertidigt skyldes, at de fulgte Frederikshavns Fiskeskipperskoles vinterkursus.

De boede begge på Lindholms Gæstgiveri i Lodsgade. Og ikke nok med det: Valdemar var blevet gift med den jævnaldrende Ane Kirstine Nielsen i januar 1899. Og Ane Kirstine boede skam også hos Lindholms i 1901. Det kan virke overraskende og vel nærmest overskudsagtigt, at de har haft mulighed for at bo i Frederikshavn nogle måneder og deltage i kurset på Skipperskolen, og for Valdemars vedkommende oven i købet at have sin kone med sig. Det er meget tænkeligt, at Ane Kirstine har arbejdet som tjenestepige i gæstgiveriet. Mange læsøpiger havde i begyndelsen af det 1900-hundredtallet deres første tjeneste uden for øen hos Lindholms i Frederikshavn.

Med til historien hører dog, at gæstgiveren, Markus Albinus Lindholm var fra Læsø og var kommet til Frederikshavn i 1893, hvor han havde etableret sig som ølhandler. Ølhandelen blev til et

gæstgiveri og siden hotel. Han var ydermere Ane Kirstines fætter, og de kendte alle sammen hinanden fra deres barndom hjemme i Vesterø sogn på Læsø.

**Ved Frederikshavns Fiskekipper-
skole** afholdes i Gaar Examen.

Fiskekipperprøven bestodes af følgende:

Th. Westergaard, Fjhu., 41 P.
Chr. Christensen, Horne, Faaborg, 40 P.
E. Bjornson, Island, 40 P.
J. P. Nielsen, Læsø, 39 P.
Valdemar Nielsen, Læsø, 38 P.
Engelhardt Wilhelmsen, Fjhu., 38 P.
Chr. Wilhelmisen, Fjhu., 38 P.
Oluf Thunberg, Stagen, 35 P.
Riis Jensen, Læsø, 34 P.
And Andersen, Vejle, 33 P.
Chr. Christensen, Vejle, 28 P.
S. A. Sørensen, Vejle, 25 P.

Sætteskipperprøven bestodes af:
Felix Gunnarsson, Island, 15 Point.

Til at bestaa Fiskekipperprøven kræves 18 P.; det højeste Antal Point, som kan opnåes, er 42.

Til at bestaa Sætteskipperprøven kræves 9 P., højeste Pointantal er 21.

Frederikshavns Skipperskole holdt eksamen tirsdag den 19. marts 1901. Der var 12 elever, der bestod Fiskeskipperprøven, tre af dem var fra Læsø, blandt andet de to brødre, Jens Peter og Peter Valdemar Nielsen. Jens Peter og Valdemar blev henholdsvis nummer fire og fem ud af de 12. Mens Riis Jensen, der også var fra Læsø blev nummer ni.

Skolen var oprettet i efteråret 1898 som en af de første i landet. De første par år havde det været svært for skolen at skaffe tilstrækkeligt mange elever. Men efterhånden blev det mere almindeligt at tage uddannelsen. Mon ikke Valdemar, Jens Peter og Riis Jensen har været nogle af de første læsøboere, der har bestået en egentlig fiskeskippereksamen.

Notits i Frederikshavn Avis, den 20. marts 1901.

FN 50 "Pernille" Det er vel naturligt, at Valdemar og Jens Peter har spekuleret på, hvordan de kunne få fat i en anden kutter, mens de brugte vinteren 1901 på Fiskeskipperskolens kursus i Frederikshavn. I Frederikshavns Avis havde de blandt andet kunnet se annoncer for en kutter "Pernille", der var til salg. Salget lykkedes ikke og det endte med, at "Pernille" måtte gå på tvangsauktion i foråret 1901, da de to brødre var kommet hjem til Læsø igen.

**Tvangsauktion
over en Fiskekutter.**

Efter Begæring af Overretssagfører Hage Polfsøe, Frederikshavn, paa flere Ublagshavere's Begne, afholdes Fredag den 12te April d. A., Eftermiddag Kl. 3 1/2, Tvangsauktion over **Fiskekvasen "Pernille"** af Læsø med staaende og løbende Gods og Tilbehør af Fiskegrejer, saaledes som den henligger i Vesterø Haven, fuldt udrustet til Fiskeri.

Kvasen, der er opmaalt til 9,89 Brutto og 6,81 Netto Register Tonnage, skal være bygget 1867 og er ombygget paa Læsø 1891. Den er forsynet med Dam, Spil og Dampedel.

Auktionen afholdes ved Vesterø Haven paa Læsø, og gives vederbørlige Røvere Kredit i 6 Uger.

Auktionsbetingelser og de Kutterens vedrørende Papirer ligge til Eftersyn her paa Skouloret.

Læsø Virks Kontor,
den 27de Marts 1901.
H. V. C. Fischer.

FN 50 "Pernille" var en 10 tons fiskekutter, som egentligt var noteret som fiskekvasen. Den var bygget i Fredericia i 1867, men ombygget på Læsø i 1891. Den var klinkbygget og kun en ubetydelighed større end "Petra". Som "Petra" havde den én mast og ikke nogen maskine til fremdrivning. Til gengæld havde den et dampspil til at hale voddet hjem med, mens "Petra" havde haft en petroleumsmotor til at trække spillet. Valdemar og Jens Peter købte "Pernille" i november 1901. Muligvis havde deres fætter, Christoffer Jerup, købt den på tvangsauktionen tidligere på året, og det kan endda være, at de har fisket eller sejlet med den i løbet af sommeren, inden de endeligt besluttede sig for at købe den. De måtte udstede en obligation på 700 kr. til Christoffer for "restbeløbet" mod en førsteprioritet i "Pernille". Det er også tænkeligt, at de ind i mellem har brugt den til at transportere levende fisk for Christoffer, som var Læsøs første egentlige fiskeopkøber og fiskeeksportør.

Notits i Frederikshavns avis, den 1. april, 1901.

Hvad grunden nu kan have været, så synes de to brødres samarbejde om "Pernille" ikke at have været af særlig lang varighed. I januar 1905 købte lillebroren, Jens Peter en lille jagt "Haabet" på 20 tons. Muligvis har Valdemar derefter været eneejer af "Pernille" i et stykke tid. Fiskeriårbogen nævner ham som ejer i 1907, hvor det tidligere havde været Jens Peter. I 1908 var "Pernille"

overtaget af Lars Albert Sørensen Larsen, som havde den i en halv snes år, indtil den blev hugget op.

Det er lidt sparsomt med oplysninger om Valdemar, fra han afhændede "Pernille" og til han begyndte at sejle med "Erna" omkring 1910. Det ser ud som om, han endegyldigt har opgivet fiskeriet, præcis som Jens Peter havde gjort, da han købte "Haabet". Resten af sit arbejdsliv var Valdemar skipper på mindre fragtskibe og især på fiskekvaser.

Galeasen "Erna" "Erna" var bygget i Sverige i 1880, men var ikke noget stort skib, kun omkring 20 bruttotons. Den var kommet til Læsø i 1903 og Carl Bjørn Larsen, der var tømmerhandler i Vesterø, overtog den i maj måned 1907. Navnet "Erna" fik den dog først i december 1908. Det kan hænge sammen med, at Carl Bjørn et halvt år tidligere havde fået en lille datter, der blev døbt Erna. Han havde galeasen "Erna" i mange år. I 1934 blev den solgt fra Læsø til Aalborg.

Valdemar optræder første gang som skipper på "Erna" omkring 1910 og var skipper på den frem til sommeren 1918. Af avisernes skibslistes fra dengang, kan man få et indtryk af arten af transportopgaver, som Valdemar løste med "Erna". Oversigten nedenfor viser nogle af turene. Valdemar var ikke skipper på turen i juni 1909 og heller ikke i juli 1925. Men det var højst sandsynligt ham, der sejlede købmand Axelsens flyttegods fra Læsø til Skagen i sommeren 1919. I årene 1916 til 1918 var han skipper på skonnerten "Cora", som omtales nedenfor. Måske har han virket som afløser på "Erna" efter 1918.

Eksempler på rejser, "Erna" gjorde i perioden 1909 – 1925

Jun 1909: Trælaster fra Varberg til Nørresundby	Maj 1914: Petroleum fra København til Skagen
Jun 1910: Cement fra Aalborg til Frederikshavn	Jun 1914: Levende svin fra Læsø til Frederikshavn
Aug 1910: Trælaster fra Sverige til Frederikshavn	Aug 1914: Cement fra Aalborg til Skagen
Aug 1912: Tegl fra Egernsund til Frederikshavn	Sep 1919: Flyttegods fra Læsø til Skagen
Feb 1913: Trælaster fra Halmstad til Skagen	Jul 1925: Tjære fra Skagen til Nyborg.
Apr 1914: Trælaster fra Göteborg til Frederikshavn	

Skonnerten "Cora" Årene med "Erna" må være gået godt og samarbejdet mellem Valdemar og Carl Bjørn Larsen må også have været godt. Konjunkturerne var gode, og i 1916 må de være blevet enige om at købe et ekstra skib som supplement til "Erna". Det blev på den måde, at Valdemar og Carl Bjørn Larsen hver fik en halvpart i det nye skib. Skibet var skonnerten "Cora", som med sine 37 bruttotons og 30 tons netto var en del større end "Erna", til gengæld nævner skibsregisteret ikke noget om nogen maskine ombord. Størrelsen kan have givet Valdemar et problem, fordi et så stort skib krævede, at føreren havde en sætteskippereksamen.

Af Frederikshavn Toldkammers lister over "Førerforandringer", hvor man kan se, hvem der til enhver tid var fører på de forskellige skibe i distriktet, fremgår det flere steder, at Valdemar havde bevis som sætteskipper. Beviset var dateret "Læsø Birk, 7/5 1918". Hvor, hvornår og hvordan Valdemar har taget eksamen som sætteskipper fremgår desværre ikke nogen steder. Det kan også forekomme lidt sent at få beviset næsten to år efter, at han var begyndt som skipper på "Cora".

Carl Bjørn Larsen (1862 – 1931) sidder her på trappen til sit hus kun et par hundrede meter fra havnen i Vesterø. Han var tømmerhandler, men drev forretning med flere andre ting. Han var også ejer af galeasen "Erna", som naturligvis blev brugt til at fragte tømmer og kul og koks til Læsø, men den blev også brugt til alle mulige andre transportopgaver i de indre danske farvande. Ofte var det transport af træ fra Sverige til aftagere i de danske havnebyer.

- I hvert fald fra omkring 1910 var Valdemar skipper på "Erna". Alt tyder på, at det gik rigtigt godt, og at Valdemar og Carl Bjørn havde et fint samarbejde. Samarbejdet var så godt, at de i 1916 i fællesskab købte et nyt skib, med en halvpart til hver. Valdemar blev så skipper på nyerhvervelsen, mens Carl Bjørn hjemme på Læsø fungerede som korresponderende reder. Carl B. måtte så naturligvis finde en anden skipper til "Erna".

Foto: Ukendt fotograf og oprindelse. Fotoet kan være fra slutningen af 1920-erne.

"Cora" var ikke noget nyt skib, men det var velholdt, sejl og rig var i orden og skibet var tæt. Det var bygget og hjemmehørende på Bornholm under navnet "Mogens Schmidt" indtil det blev købt til Læsø via skibsmægler Otto Linde i Fakse Ladeplads. Vi må tro, at de næste to år gik fornuftigt med transportopgaver for "Cora" og dens besætning. Besætningen var, udover Valdemar, hans kones nevø, Janus Jensen fra Kandereden i Vesterø. Han havde titel af letmatros. Muligvis har der været yderligere en mand ombord. I hvert fald var besætningen i sommeren 1918 på tre mand, idet Janus's tvillingebror, Marinus var kommet ombord i foråret 1918 som jungmand. På det tidspunkt var de 19 år gamle og Valdemar 46.

Skonnerten "Cora", som Valdemar Frandsen ejede sammen med Carl Bjørn Larsen. Den var bygget i 1873 i Svaneke til købmanden Mogens Schmidt, som den også fik navn efter. Her er "Mogens Schmidt" fotograferet på vej ud af en Bornholms havn.

Foto fra bogen: Erik Pedersen: Med sejl, damp og motor – bornholmske skibe ca. 1850 – 1998. Bornholms Museum 1998.

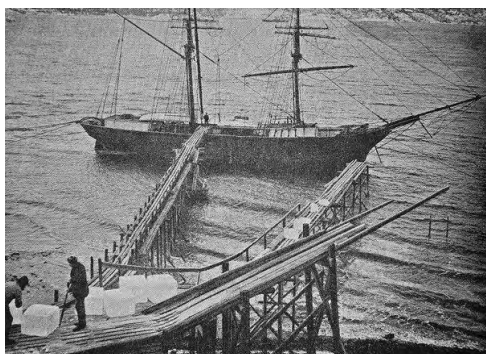
Hjemme i Vesterø havde fiskeriet udviklet sig under de gode konjunkturer under første verdenskrig. Valdemars fætter, Christoffer Jerup, havde også udviklet sin fiskeeksportørforretning, og havde i 1915 bygget et stort og for tiden moderne fiskehus, der blandt andet indeholdt et stort, velisoleret kølerum beregnet til opbevaring af naturis. Her kunne isen holde sig mange måneder, så længe man sikrede at dørene var forsvarligt lukkede. Naturis kunne ikke altid og slet ikke hele året skaffes fra Læsø, hvor der ellers var en del kær og moser, hvor is kunne saves om vinteren.

I Norge derimod var naturis en mægtig vinterindustri, der toppede henimod slutningen af århundredskiftet, men som dog fortsatte langt ind i 1900-tallet. Der var isolerede ishuse med sledsystemer næsten på alle ladepladser på Norges kyster. Her kunne isen opbevares i meget lang tid og herfra blev der udskibet naturis til det meste af Nordeuropa. Isen var typisk skåret ud i blokke på 60x60x60 centimeter. Med en vægt på næsten 200 kg for sådan en blok må den have været noget u håndterlig for en enkelt mand. Prisen var meget varierende og var i høj grad bestemt af, hvor meget is kunderne selv havde været i stand til at bjærge sig. Og det var for manges

vedkommende bestemt af, hvordan vinteren havde været. Prisen lå imellem to og otte kroner per ton i slutningen af 1800-tallet, hvor værdien af danske og norske kroner var den samme.

Kil er en lille by i det, der i sin tid var Sannidal kommune. Byen ligger i bunden af Kilsfjorden, som går syd og vest om Kragerø, og byen ligger omtrent syv sømil fra Kragerø og 15 sømil fra den ydre skærgård. Kil var i sin tid et vigtigt udskibningssted for tømmer og naturis.

I sen i Christoffer Jerups kølehus i Vesterø på Læsø må have været brugt op i efteråret 1918, for i dagene op til onsdag den 9. oktober, lå "Cora" i Kil og tog is ombord til kølehuset på Læsø. 45 tons eller ca. 225 styk isblokke i den gængse størrelse, blev lastet ombord i "Cora".

Lastning af sejskib med is fra et norsk udskibningssted. Isblokkene var skåret ud i blokke på 60x60x60 cm. og vejede op imod et par hundrede kilo stykket. Man ser systemet med slidsker. Der var også store slidskesystemer fra dammene og søerne, hvor isen blev skåret og frem til ishusene. Isskæring om vinteren gav en kærkommen indtægt for mange norske familier i en ellers sløj periode. Skibet er ikke skonnerten "Cora" af Læsø, Billede fra www.lokalhistoriewiki.no

Sidst på eftermiddagen om onsdagen havde man kastet los, og begivet sig ud af fjorden og skærgården hjemad mod Læsø. Vinden var vestlig, det blæste moderat og det gik fint med at komme ud i det åbne hav. Men her ude var vinden taget til og desuden drejet mere til syd. I løbet af torsdagen blev der tale om regulær storm. Der var ikke andet at gøre end at mindske sejl og holde mere østover. Efter at have holdt østover i nogle timer kom de rundt og holdt vest over igen. Vind og strøm må have sat "Cora" nærmere land, end de havde beregnet. Tidligt fredag morgen hørte de brænding på styrbord side. "Cora" blev så halset rundt, så de kunne komme østover igen.

Det var ikke muligt at gå over stag og vende "Cora" op imod vinden. Manøvren bragte dem nærmere land, men rundt kom de. Men efter korts tids forløb, og inden de var lykkedes med at komme ordentligt udover, stødte "Cora" på grund. Ankeret blev med det samme sat, og de begyndte at sætte jollen, der stod på storlugen, i vandet. Men de nåede ikke at få jollen over rælingen, førend "Cora" gled af skæret.

Skibet gled fremefter, næsten på hovedet og lagde sig på bagbord side, så kun noget af masterne og en del af styrbords agterskib var oven vande. De måtte opgive jollen og koncentrere sig om at holde sig fast på den bageste styrbord lønning, så godt de kunne. Tøj, papirer, og hvad de ellers havde liggende i lugaret måtte de også opgive. Klokkeren var da imellem fire og fem fredag morgen.

Mere end 100 år senere fortæltes det stadig på Læsø, at Valdemar en gang havde måttet binde Marinus fast til masten for at undgå, at han skulle gå i søen. Detaljerne er gået tabt med tiden, men det er let at forestille sig, at det kunne have været den gang, de sad på skæret ved Stråholmen. De havde den bageste mast og styrbord agterparti at klamre sig til. Her sad og stod de nu, som de bedst kunne, våde, forfrosne og forkomne, mens det langsomt blev lyst. Til deres store held, blev "Cora" hængende på skæret. De kunne intet gøre, andet end at vente og håbe på at vinden ville løje af, og nogle ville få øje på "Coras" master og undre sig over, hvad der var passeret.

Walle hopper over på noe annet og forteller om en dansk skonnert som var gått ned ved Stråholmen. – To av onklene mine kom en dag roende ut til Stråholmen. Da fikk de se noe som liknet tre menn i en båt. Da de kom nærmere, oppdaget de imidlertid at det var akterenden på et skip, og der satt tre menn. Baugen var under vann. De fikk reddet de tre mennene som var om bord på „Cora“, som båten het. De reiste hjem og tørket mennenes danske pengesedler på ovnen. Dette kom ikke i avisa. Folk har soknet etter skipet siden, og noen har funnet noen gamle seil bl. a., men nå ligger jo skipet langt under sandbunnen. De to onklene mine fikk hver sin kikkert for redningsdåden av den danske regjeringa.

Walle går inn i et rom og henter en kikkert. Den er ganske fin. Jeg får lese hva som står på den. Foruten navnet til han som fikk den, står det: – For udvist mod ved bjergning af besætningen fra sk. Cora af Læsø. Forlist ved Stråholmen d. 11. oktober 1918“.

I Telemark Arbeiderblad (Skien) fra den 6. juli 1976, er der en lille artikel, der giver et par interessante detaljer om redningen af "Cora" besætning. I virkeligheden var det en 9. klasse på en lokal ungdomsskole, der skulle lave en artikelserie om Bamble kommune i gamle dage. En af eleverne, Inge-Lise, interviewede en ældre mand, Anker Walle, om hvordan der var i kommunen før i tiden. Blandt andet fortalte Walle hvordan det i sin tid havde været at skære is og få isen udskibet. Men derefter begyndte han at fortælle om en dansk skonnert, der var gået ned udenfor Breisand:

Det var to af Anker Walles onkler, der en fredag morgen var roet ud til Stråholmen, hvor de fik øje på tre personer, der sad på akterenden af et skib. Walles onkler fik de tre forkomne mænd over i deres båd, og roede tilbage til Breisand, hvor de kom fra.

Her kunne de tre læsøboere endelig komme lidt til hægterne, få deres tøj tørret og i det hele taget få varmen igen. De danske pengesedler, de havde på sig, blev tørret på ovnen i Breisand hos Walles familie - sammen med tøjet, må man formode.

De to onkler fik hver en kikkert for redningsdåden af den danske stat. Walle havde arvet en af disse kikkerter og kunne vise den til Inge-Lise. Kikkerten havde en inskription "For udvist mod ved bjergning af besætningen fra sk. Cora af Læsø. Forlist ved Stråholmen, den 11. oktober, 1918".

Der blev ikke meget vraggods for de lokale beboere at bjerge. Og slet ikke af lasten. De 45 tons is forsvandt hurtigt og ville alligevel ikke have været noget værd.

*Fra: Avissamlingen. Nationalbiblioteket, Norske aviser på Nett.
www.nb.no*

Det var først omkring klokken halv ni om formiddagen, at der dukkede et par fiskere fra Breisand op i deres jolle. Så Valdemar, Janus og Marinus havde siddet i omkring fire timer på det, der var oven vande af "Cora", inden de blev reddet. Dybest set havde de været særdeles heldige, dels at Cora var blevet hængende på skæret og ikke var gledet længere i dybet, dels at der kom nogen til redning så forholdsvis hurtigt.

De kom altså i land i Breisand i løbet af fredag formiddag, hvor de fik deres tøj tørret og kom til hægterne. Derfra gik turen til Kragerø, hvor der om tirsdagen den 15. oktober, blev afgivet søforklaring på sorenskriverens, Godske Nielsens kontor. De havde intet som helst fået med sig fra "Cora" bortset fra det tøj, som de havde haft på, da de stødte på skæret.

Allerede fredag eftermiddag havde bugserbåden "Tordenskjold" været ude ved Stråholmen for at prøve at trække "Cora" fri af skæret. Det lykkedes for så vidt, men "Cora", der var fuld af vand, gik til bunds straks efter at den var trukket fri. Om tirsdagen, samme dag som der var søforklaring i Kragerø, var søretten ude og besigtige ulykkesstedet, og "Cora" blev enstemmigt kondemneret. "Cora" var forsikret for 5000 kroner, mens last og fragt ikke var forsikret. Der er vist ikke nogen tvivl om, at Valdemar Nielsen og Carl Bjørn Larsen havde lidt et betydeligt tab ved forliset.

Mandag den 21. oktober var Valdemar og hans to unge besætningsmedlemmer tilbage på Læsø, hvor de måtte berette om den dramatiske hændelse. Men først den 8. december 1918, blev der afholdt et egentligt søforhør på Læsø. ²⁾

"Coras" sidste rejse – markeret med de røde pile - som den kan have set ud. I al væsentlighed optegnet på basis af Janus Jensens forklaring på Kragerø Sorenskriveri, tirsdag, den 15. oktober 1918. De havde ikke mulighed for at dreje op imod vinden, derfor måtte de "halse rundt", som Janus forklarede. Derved kom de faretruende tæt på skærene ved Stråholmen, som de da også endte med at ramme. Strøm og vind satte dem også ind mod land. De åbne, blå pile markerer roturen ind til Breisand med de norske fiskere, der om morgenen havde fået øje på den forliste "Cora" og var kommet de tre læsøboere til hjælp.

www.norgeskart.no – Kort bearbejdet AJW

Kvasen "Marie" Ikke nok med at Valdemar havde lidt et økonomisk tab ved "Coras" forlis. Han havde også mistet sit arbejde som skipper. Carl Bjørn Larsen havde forsat galeasen "Erna", og det ser ud til at Valdemar har virket som afløerskipper på den. På rejsen til Skagen i september 1919 med købmand Axelsens flyttegods, er det i hvert fald en Nielsen, der er sejler den.

De 45 tons uforsikret naturis, der var gået til ved "Coras" forlis, havde været beregnet til Christoffer Jerups fiskehus i Vesterø. Han var Valdemars fætter, og var et par år tidligere gået i kompagniskab med Thomas Heintzelmann i firmaet "Christoffer Jerup og Co.", hvor co.'et så var Thomas Heintzelmann. De havde et par fiskekvaser. Den mindste var "Edith" på 13 bruttotons, som de havde købt i april 1917. Den havde oprindeligt heddet "Øresund", men havde fået navneforandring til "Edith", sikkert efter Thomas Heintzelmanns lille datter, Edith, der var født i 1915. Allerede året efter, i 1918 anskaffede de en kvaser mere. Det var den noget større "Marie".

"Marie" var på lige knap 20 bruttotons, bygget på Fyn i 1878, hvorfra den blev solgt til Frederikshavn i foråret 1918. Kort tid efter blev den videresolgt til Læsø, hvor Christoffer Jerup og Co. overtog den, den 30. august. Den havde oprindeligt heddet "Caroline Marie", men havde på et tidspunkt fået navneforkortelse til "Marie". Navnet "Marie" forblev uændret på Læsø, men det forhindrede ikke læsøboerne i at give skibet kælenavnet "Jomfruen".

Det ser ud til, at Valdemar i hvert fald i perioder var skipper på "Edith", mens Thomas Heintzelmann var det på "Marie". I 1922 afløste Valdemar Thomas Heintzelmann som skipper på "Marie", og derefter var Valdemar fast skipper på "Marie". Valdemar gjorde utallige ture til København med levende rødspætter. "Marie" kunne have fire – fem tusinde pund rødspætter i dammene, eller lige knap 2500 kg.

Denne trafik fortsatte i nogle år, indtil en ny tragisk hændelse indtraf. Christoffer Jerup døde ganske pludseligt og uventet i april måned 1926, kun 56 år gammel. Han havde ingen arvinger til at føre firmaet videre, og Thomas Heintzelmann var åbenbart heller ikke interesseret i det. Firmaet blev opløst og Christoffers enke, Elsiné, solgte "Marie" til købmand Lars Christian Larsen i Østerby i 1928. Så "Marie" kom til Østerby, hvorfra den fortsatte med at sejle levende fisk de næste 20 år, indtil den i efteråret 1948 blev solgt til Bagenkop. "Marie" forliste ved Sæby på en rejse til Norge med levende torsk i februar 1952.

For Valdemar betød Christoffers død og salget af "Marie", at han måtte se sig om efter en anden hyre.

Kvasen "P. Jerup" I 1921 havde Christoffer Jerup fået en konkurrent, som fiskeopkøber på og fiskeeksportør fra Læsø. Det var Frederikshavnerfirmaet I. A. Larsen, der etablerede sig på Læsø. I forhold til Christoffer Jerup og Co, var det et stort firma, med flere og større kvaser. Da Christoffer døde og firmaet ophørte, blev I. A. Larsen i en periode alene om fiskeopkøbet fra Læsø. Valdemar virkede nu i et par år som afløsserskipper på I. A. Larsens kvaser. I januar 1927 på "W. Klitgaard", dernæst nogle måneder på "Clausens Minde", indtil Åge Rasmussen, der skulle tage over, havde fået sine papirer i orden. I en kort periode i efteråret 1928 var Valdemar skipper på den mindste af I. A. Larsens kvaser "Elinor".

Så skete der det et års tid eller to efter at Christoffer Jerup var død, at hans yngre bror Peder Jerup – som naturligvis også var Valdemars fætter - begyndte at købe fisk op og sejle dem til København med sin kutter FN 70 "Chr. Jerup". Fiskene blev købt direkte af kutterne ude på fiskepladserne rundt om Læsø. Det må have været en ganske fornuftig forretning, for kort tid efter købte Peder Jerup en egentlig – og meget større – fiskekvaser i Norge. Den kom til at hedde "P. Jerup" og Valdemar blev skipper på den. "P. Jerup" var på 30 bruttotons, og Peder Jerup overtog den, den 14. maj 1929, og Valdemar er noteret som skipper på den fra den 10. juni samme år.

Det er næppe tænkeligt, at Peder Jerup har givet toldvæsnet besked hver eneste gang, der var en skipperafløser. Ofte var det hans egne sønner, der var skippere på hans kvaser. Men først i 1930-erne var det altså Valdemar Frandsen, der var skipper på "P. Jerup", men Valdemar afløste også,

når det passede sig på den mindre "Chr. Jerup", som blev kaldt "Den bette Kvase". Det siger næsten sig selv, at "P. Jerup" så blev kaldt "Den store Kvase".

Årene forløb uden de store uheld, men det var ikke ensbetydende med, at der ikke var rejser med mere dramatik, end man måske kunne ønske sig. Her er et eksempel fra "Den bette Kvase" på en sådan dramatisk tur sidst i 1920-erne. Rejsen endte dog godt.

Skipper var Valdemar Frandsen, Antonius Svendsen var bedstemand og Birger Jerup ("Basse" – en af Peder Jerup's sønner) var dreng ombord³). Kort før jul havde "Den bette Kvase" ligget i nogle dage lidt sydøst for Læsø og taget torsk ombord fra en kutter, der havde et rigtigt godt fiskeri. Meningen var, at når kvasen var fyldt op med torsk, skulle Valdemar sejle til Oslo med dem. Hvis nordmændene ikke kunne aftage alle torskene på én gang, skulle "Den bette Kvase" med Valdemar og hans folk blive i Oslo julen over. Man regnede så med, at nordmændene kunne tage resten af torskene imellem jul og nytår. Det blev nu ikke nødvendigt at fejre jul i Norge, dammene blev tømte for torsk med det samme. Og der blev gjort klart til at sejle hjem til Læsø til julen. Der var bare det problem, at "Den bette Kvase" ikke havde særligt meget petroleum i tankene, så de skulle have en ekstra tønde ombord i Oslo. Af forskellige årsager lykkedes det ikke at få den ekstra tønde ombord. Og Valdemar, der var ivrig efter at komme hjem, tænkte at det jo nok gik alligevel.

Det gjorde det så ikke helt, for da de kom ud af Oslofjorden var vejret dårligt med storm. Maskinen i "Den bette Kvase" kunne ikke tage petroleum fra de næsten tomme petroleumstanke, når vind og sø fik kvasen til at krænge i vandet. Så sejladsen måtte ske med sejlene, som på ingen måde var noget ubekendt eller skræmmende for den rutinerede Valdemar. Men vinden var imod, og for at komme til Læsø skal man nu en gang øst om Skagen, og vinden satte dem vest for. Tre gange forsøgte de at komme rundt om Skagen og alle tre gange blæste de tilbage igen næsten helt ned til Hanstholm. Endelig tredje juledag kom de rundt og kunne gå ind i Skagen havn. Da havde turen fra Oslo til Skagen taget fire døgn, hvor det normale var 18 – 20 timer. Det hører med til historien, at Basse det meste af den tid lå i sin køje, mens Valdemar og Antonius passede sejlads og sejl fra dækket og styrehuset.

For det tilfælde, at de ikke straks kunne komme af med torskene i Norge og derfor måtte ligge julen over i Oslo, havde Peder Jerups kone, Mathilde stegt en gås, som de havde med som ekstra julemad. Gåsen var pakket ind i karduspapir, som var holdt sammen af sejlgarn. Den hang på et søm i lugaret, og i den kraftige sø svingede den i sin snor frem og tilbage. Det blev til sidst for meget for papir og sejlgarn, og gåsen faldt ud af papiret og havnede på dørken, hvor den rutsjede fra den ene side til den anden. Det var, hvad det var, hvis ikke det var fordi kakkelovnen også væltede, så kul og sod og aske kom ud og blandede sig med vand, der var kommet ned gennem lugen. I dette sorte pløre svømmede gåsen frem og tilbage, efterhånden selv fuldstændig og aldeles sort. Kommet vel i havn i Skagen, og godt sultne glædede Valdemar og Antonius sig til, at der kunne koges nogle kartofler og spises gåsesteg dertil. Så Basse måtte i gang med at få orden på det hele. Det lykkedes også, men selv skulle han nu – til de to andres store forundring - ikke selv have noget af gåsen. Som Basse forklarede, "Hvor havde de dog tænkt sig, at jeg havde været henne og pisse i de tre døgn?"

Basse, der som ung havde været dreng i kvaserne, hvor Valdemar havde været skipper, gav mange år senere en karakteristik af ham: "Valdemar Frandsen, han var en knusende dygtig sømand. Det

var han, og særligt når det drejede sig om sejl og sejlads med sejl, der var han sandelig sin plads voksen. Motorer og mekanik derimod, det var ikke lige Valdemar.”

I 1932 fyldte Valdemar 60 år. Det er lidt uklart, hvornår han helt holdt op med sømandslivet. Det må have været på et tidspunkt i sidste halvdel af 1930-erne. Da var Basse også blevet gammel nok til, at han kunne blive skipper på ”P. Jerup”.

I alle de mange år Valdemar havde sejlet rundt i Kattegat, havde Ane Kirstine måttet tage sig af deres lille husmandssted, selvom hun også havde haft nogen hjælp til det af deres plejesøn Marinus. Nu kunne Valdemar også give et nap med hjemme. Men interessen for søen og sømandslivet mistede han aldrig. Han tog gerne en tur på cyklen til havnen, og besøgte tit sin fætter og tidligere arbejdsgiver, Peder Jerup. Så serverede Mathilde en kop kaffe, og Valdemar og Peder snakkede om gamle dage, om fiskeriet og om hvordan det gik med kvaserne⁴).

Furremosen

Den 31. januar 1899, var Valdemar blevet gift med den jævnaldrende Ane Kirstine Nielsen. Det er tænkeligt, at de hele tiden har boet hos Ane Kirstines forældre i huset i Furremosen. Måske bortset fra vinteren 1901, hvor Valdemar gik på fiskeskipperskole i Frederikshavn. I folketællingen for 1901 er både Ane Kirstine og Valdemar talt med i Frederikshavn, hvor de boede hos Lindholms i Lodsgade, hvor der som nævnt kom mange læsøboere.

I februar 1905 overtog Ane Kirstine og Valdemar Furremosen fra Ane Kirstines forældre for 1200 kr. og en noget omfattende aftægtskontrakt for Ane Kirstines forældre for resten af deres levetid.

Furremosen i Vesterø, 1955. Præcis en halv kilometer vest for Furremosen ligger Kandereden, som er et andet lille husmandssted i stil med Furremosen. I Kandereden boede Ane Kirstines ældste storesøster Mette Marie, som var gift med Jens Peter Jensen, der også var sømand. Stedet Kandereden ses ikke. Det ligger til venstre udenfor billedet. Den hvide bygning til højre med pandepladerne må være opført af Valdemar Frandsen. Fra Furremosen og til havnen, som kan anes i baggrunden af billedet, er der knap tre kilometer. Ejendommen man kan se øverst i billedet til venstre er ”Skoven”.

Foto: Danmark set fra luften. Det Kgl. Bibliotek. www.kb.dk

I foråret 1910 døde moren, 70 år gammel, og fire år senere i 1914, et par dage før jul, døde Christian Nielsen Strandby, Ane Kirstines far. Han blev 85 år gammel, og han var i sin tid kommet til Læsø fra Strandby.

Det var Ane Kirstine, der måtte passe stedet, og også tage sig af sine gamle forældre, så længe de var levende. Det var sådan, det var på Læsø, når mændene var sømænd. Det var det samme for Ane Kirstines søster i Kandereden. Ane Kirstine og Valdemar fik ikke nogen børn, men de tog en nevø som plejebarn. Det var Marinus Jensen.

Ane Kirstine og Valdemars sidste år gik således med at passe ejendommen i Furremosen, hjulpet naturligvis af Marinus. Valdemar bevarede dog interessen for sømandslivet til de sidste, og i et interview i Frederikshavns Avis i anledning af sin 75-års fødselsdag, erklærede han, at han gerne havde taget til søs igen, hvis det havde været muligt. Valdemar døde kort før jul i 1952, og Ane Kirstine tre et halvt år senere i sommeren 1956.

<p>Vor hjerteligste Tak til Venner og Naboer for al Hjælp og Støtte under min kære Mand Peter Valdemar Nielsens Sygdom, Død og Begravelse. Særlig Tak til Dr. Pedersen, Frk. Sørensen og Øens Præster for Besøgene i Hjemmet, samt til Pastor Berthelsen for Talen i Hjemmet og Kirken. Tak allesammen. Kirstine Nielsen. Marinus Jensen.</p>	<p><i>Valdemar Frandsen døde den 14. december 1952. Efter begravelsen indrykkede Ane Kirstine og Marinus denne takkeannonce i Læsø-Posten. Det fremgår, at Valdemar havde været syg i nogen tid forud for sin død, eftersom både doktor Pedersen, sygeplejersken frk. Sørensen og begge øens præster, som var pastor Ravnkilde-Møller og pastor Berthelsen var kommet i hjemmet.</i></p> <p><i>Notits i Læsø-Posten, den 26. december 1952.</i></p>
--	---

Marinus Jensen

Ane Kirstines storesøster, Mette Marie, var i marts 1893 blevet gift med den 18 år ældre Jens Peter Jensen, der var enkemand, og som havde stedet Kandereden. Jens Peters første kone var død i barselsseng i november 1892, så han havde kun været enkemand i ganske få måneder, da han giftede sig igen. Han bragte fire børn ind i ægteskabet med Mette Marie, hvoraf den ældste, Christen var 10 år, og den yngste, Larsine – opkaldt efter sin afdøde mor - var et halvt år gammel. I 1896 fik Mette Marie og Jens Peter datteren Klara og i august 1899 fik de tvillingerne Janus og Marinus.

Jens Peter var sømand som Valdemar, og derfor ikke meget hjemme. Hvad årsagen nu end har været: Allerede fra ganske lille opholdt Marinus sig i Furremosen, først hos sine bedsteforældre, og siden hos Ane Kirstine og Valdemar. I folketællingerne er han opført som deres plejebarn. Havde Marinus lyst til at løbe en tur hjem til sin mor og sine søskende var der ikke langt: Kan omtrent en halv kilometer stik vest hen over markerne.

Ifølge folketællingen for 1916 var Marinus i smedelære. I 1921 oplyste folketællingen, at Marinus var sømand, og det var han i hvert fald i 1918, da "Cora" forliste på Stråholmen ud for Kragerø i Norge. Men det ser ikke ud til, at hverken smedefaget eller sømandslivet har været noget længerevarende for Marinus. I alle efterfølgende folketællinger er hans erhverv – hvor der overhovedet er noteret noget om, hvad han har beskæftiget sig med - beskrevet som "medhjælpende". Det vil sige, at han har hjulpet Ane Kirstine hjemme på husmandsstedet i Furremosen og ganske givet også gået til hånde på nabostederne. – Hans tvillingbror Janus, giftede sig i februar 1925, overtog Kandereden, og fortsatte som sømand og skipper resten af sit arbejdsliv.

Ane Kirstine døde en uge før Marinus blev 57 år gammel. Han var fortsat ugift, og der har bestemt været folk i Vesterø, der har tænkt, hvordan det skulle gå med Marinus og stedet i Furremosen, når Ane Kirstine ikke var mere. Men de gjorde sig bekymring uden grund, for kun halvanden måned efter, at Ane Kirstine var død, blev Marinus – til flere vesterøboeres store forbavselse - gift med den otte år yngre Helga Barkholt, der var nyansat lærerinde ved Vesterø Ndr. Skole. De fik en lang række år sammen i Furremosen, inden Marinus døde i 1980 og Helga otte år senere.

Noter:

¹⁾Jens Christian Niensens næstældste datter, Helen (Helen Sands 1898-1987) dikterede i 1979 sine erindringer til sin datter Dorothy (Dorothy Courser, født 1926), som omhyggeligt skrev det hele ned på maskine. Historien om Valdemars flugt fra kannibalerne fylder kun et par linjer, men viser, at der blev talt om sådanne ting i familien. At Valdemar er forlist med et skib i Sydamerika er der næppe tvivl om, men det havde unægteligt været interessant at kende flere detaljer. Upubliceret manuskript stillet til rådighed af Sally Rasmussen, USA.

²⁾ Der blev afgivet søforklaring på Kragerø Sorenskriveri, tirsdag den 15. oktober, 1918. Forklaringen kan findes på www.digitalarkivet.no/ Kragerø Sorenskriveri / Ekstraretsprotokol 1917 – 1921, side 176 – 181. Ifølge Dansk Søulykkesstatistik for 1918, blev der afholdt søforhør på Læsø, den 8. december 1918. Det har ikke været muligt i arkiverne at finde et referat fra søforhøret.

³⁾ Birger Jerup (Basse) fortalte historien, da han blev interviewet om livet i kvaserne i 1978. Interviewet har været bragt i sin helhed som "Månedens Historie" på Læsø Museumsforenings hjemmeside, juli 2016.

⁴⁾ Fortalt august 2024 af Peder Jerups yngste datter, Grethe Jerup (født 1932).

Kilder:

Avisamlingen. Nationalbiblioteket, Norske aviser på nett. www.nb.no

- Telemarks Arbeiderblad 6. juli, 1976
- Diverse avisnotitser vedrørende "Coras" forlis på Stråholmen i oktober 1918.

Arkivalier-on-line.dk

- Kirkebøger (Vesterø sogn)
- Folketællinger (Vesterø sogn)
- Læsø Birkedommer, Justitsprotokol 1878-1901 ("Petras" brand og forlis)
- Læsø Birkedommer, skøde- og panteprotokol (1768-1927) (skøde og aftægtskontrakt)
- Søruller

Arne Stoklund: Kvaser og Kvaserfart fra Læsø. Fiskeri- og Søfartsmuseet, Esbjerg, 1985.

Det kongelige Bibliotek: www.kb.dk/danmarksetfraluft

Digitalarkivet, Norge: www.digitalarkivet.no, Kragerø Sorenskriveri, Ekstraretsprotokol 1917-1921 (søforklaring vedr. "Coras" forlis).

Erik Pedersen: Med sejl, damp og motor – Bornholmske skibe fra ca. 1850 til 1998. Bornholms Museum 1998 (billede af "Cora" ex "Mogens Schmidt").

Lokalhistorisk Arkiv, Læsø:

- Læsø-Posten: Takkeannonce i forbindelse med Peter Valdemar Niensens død og begravelse

Lokalhistoriewiki: www.lokalhistoriewiki.no

- Isdriften i Telemark

Nordjyske Historiske Avisarkiv, www.nordjyske-avisarkiv.dk

- Diverse skibslistes
- "Coras" forlis
- Reportage om Valdemar Frandsen (Nielsen) i anledning af hans 75-års dag.

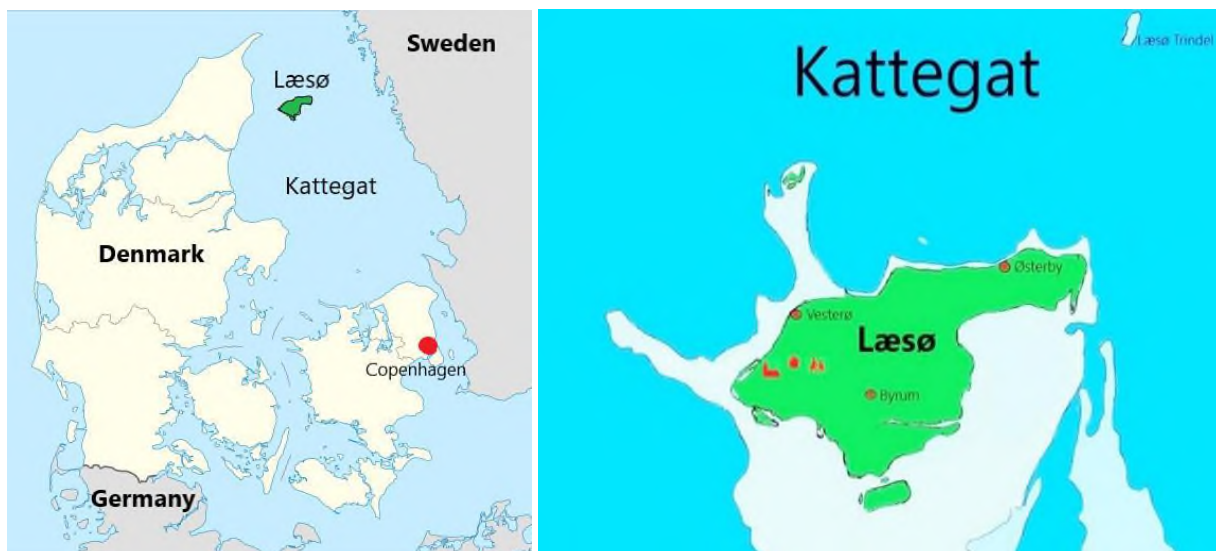
Museumsforeningen for Læsø: www.laesoe-museumsforening.dk Månedens historie juli 2016: Arnt Jerup Wiis: Glimt fra livet i læsøkvaserne (fortalt af Birger Jerup Pedersen i 1978).

Rigsarkivet – læsesalen i Viborg

- Frederikshavn Toldkammer. Fartøjs-og bådfortegnelse, skibsregistreringsdistrikt 16, Læsø 1894-1902
- Frederikshavn Toldkammer. Skibsregister (1867-1957). Indhold 1900 – 1922.
- Frederikshavn Toldkammer. Fortegnelse over foretagne førerforandringer i distrikt 16 (1919 – 1966)
- Læsø Birkedommer. Synsforretninger over skibe (1904-1919)

9. Jens Peter Nielsen/Jens Peter Frandsen (1877 – 1955)

Jens Peter Nielsen blev født på Gammelgaard i Vesterø på Læsø i 1877. Han var den yngste af otte søskende. Der var også et yngre plejebarn, Thomas Kristian Bertel Nielsen, som var søn af en af Jens Peters storesøstre, Caroline Amalia. Thomas Kristian var fem år yngre end Jens Peter, men de voksede op sammen i nogle år.

Kattegat er havet mellem Danmark og Sverige. Læsø, i den nordlige del af Kattegat, er cirka 116 kvadratkilometer stor. Den har været befolket siden begyndelsen af middelalderen, eller i omkring tusind år. Øen er ret flad, og jorden sandet og ikke særlig frugtbar. Havet har altid, om end på forskellige måder, gennem tiderne bestemt levevilkårene for øens indbyggere, på godt og på ondt. Mændene drog til søs for at tjene penge til hjemmet, mens kvinderne skulle forsøge at dyrke den karrige jord derhjemme. Det førte til en arbejdsdeling, hvor kvinderne påtog sig alt ansvar for hjemmet og jorden, mens mændenes domæne var alt, hvad der havde med havet at gøre. De fleste læsøfolk var hjemme tre-fire måneder om vinteren. De så gerne frem til, at et skib strandede ved øen. Strandingerne gav dem noget at lave og normalt også ekstra indtægt. Men alligevel var det kvinderne, der tog sig af hestene og kørte hestevognene ud i vandet, hvis et skib, der stod på kysten, skulle tømmes for gods.

Kort: [tps://commons.wikimedia.org/Danmark](https://commons.wikimedia.org/Danmark)

Vesterø er det største sogn på Læsø og dækker hele den vestlige del. Indtil 1872 var livet på Læsø ekstra vanskeligt, fordi der ikke var nogen havn. På grund af det lave vand var det farligt for større skibe at nærme sig øen. I 1871 blev der bygget en lille havn på den nordlige del af vestkysten. I de følgende årtier voksede en lille bebyggelse op omkring havnen. Så efterhånden lå kirken og skolen et stykke væk fra, hvor de fleste mennesker boede. Men ikke for familien på Gammelgaard, som det fremgår af de tre små piktogrammer på kortet med kirken mod vest, Gammelgaard i midten og skolen mod øst. Der var omkring tre kilometer til havnen fra alle tre steder.

Gammelgaard var ikke et rigt sted at vokse op på, og det var såmænd dårligt nok en gård, som navnet måske kunne tyde på. I virkeligheden var det bare et hus på en lejet grund. Men Gammelgaard var det gamle navn, der var knyttet til stedet. For familien på Gammelgaard var der den fordel, at kirken kun lå en lille kilometer væk mod vest. Det var især belejligt for børnene, at skolen ikke lå stort længere mod øst. Læsø Havn blev bygget i 1871, året før Niels Christian Frandsen byggede sit hus på Gammelgaards jorder, så familien endelig kunne rykke ind i noget der var dens eget. Gammelgaard lå kun omtrent tre kilometer fra den nye havn.

Det kan ikke have været længe, før Jens Peter fandt vej til havnen. I 1890'erne steg aktiviteten på den lille Læsø havn meget markant. Fiskeriet efter sorte hummere og rødspætter udviklede sig ret

hurtigt, og der var flere mindre fragtskibe hjemmehørende i havnen. Der var aktivt bådebyggeri, og umiddelbart nord for havnen blev der etableret et teglværk. På havnen kunne han møde sine onkler og sine jævnaldrende fætre "jerupperne" og "vistrupperne". Så der var folk han kendte, masser af aktivitet og ting at se på. Dette var naturligvis helt afgørende for, hvilken retning hans liv tog i de første aktive år.

Jens Peter ser ud til at have været en aktiv person, og han havde flere jobs som fisker, sømand og skipper. I 1905 skiftede han efternavn til Frandsen efter sin far, Niels Kristian Frandsen. Det gjorde han, men det gjorde hans bror, Valdemar ikke. Det forhindrede ikke deres kolleger på havnen i at kalde broderen for Valdemar Frandsen. Så selvom familiens børn officielt hed Nielsen, er det

Den ældste del af den rødmaledede Vesterø kirke går tilbage til år 1250. Kirken har gennem århundreder været centrum for højdepunkterne i Vesterøboernes liv: Her holdt de deres dåb, her blev de konfirmeret, og senere blev de gift her, og de fleste af dem endte også med at blive begravet her. Jens Peter blev døbt her 13. november 1877. Hans konfirmation var her 8. september 1891, og her blev han gift med Caroline Kirstine Christiansen 30. november 1902.

Luftfoto 1961. Danmark set fra luften. www.kb.dk

Gammelgaard omkring 1950. Det fremgår ikke, hvornår den lange stald og lade er bygget. Den midterste del af taget over stuehuset er tænet med tang. - Det er en slags skæbnens ironi, at Jens Peters oldefar, Peder Jerup, ejede og boede på Gammelgaard fra 1817 til 1824. Men tiderne var vanskelige dengang, og Peder Jerup måtte gå fra stedet, og hele familien måtte flytte til et lille, lejet hus i den nordlige del af sognet.

Luftfoto 1948-1952. Danmark set fra luften www.kb.dk

Vesterø skole eksisterede på dette sted siden midten af 1700-tallet og indtil den endeligt blev nedlagt i slutningen af 1960-erne. Det var den eneste skole i sognet, indtil endnu en skole blev bygget tættere på havnen i år 1900. Mange børn havde lang vej til skolen. Især om vinteren og foråret var skolegangen vanskelig, fordi stierne til skolen ofte var oversvømmede. Men for Jens Peter og hans søstre og brødre var der kun knap en kilometer. Det var ikke så slemt.

Luftfoto 1958. Danmark set fra luften. www.kb.dk

sandsynligt, at de i daglig tale på øen er blevet kaldt Frandsen efter faren. Dem var der ikke mange af på øen, og på den måde undgik man lettere fejltagelser.

Desværre blev Jens Peter Frandsen ramt af en række uheld, der kan have fået ham til at opgive havet og forlade Læsø.

FN 118 "Petra"

I oktober 1897, da han kun var 19 år, købte Jens Peter sammen med Valdemar, der var fem år ældre, en kontrollerende part i kutteren FN 118 "Petra". Til købet lånte de to brødre 500 kr. af kaptajnen på Læsødamperen, Otto Riis Sørensen. Deres far Niels Kristian Frandsen garanterede for Jens Peters andel af lånet.

Det har ikke været muligt at finde et billede af kutter FN 118 "Petra", men meget sandsynligt lignede den kutteren, der her ligger fortøjet i Læsø havn. Jollen, der blev brugt til at sætte vodden ud, ses ikke. Besætningen brugte den naturligvis, når de skulle i land i havnen. Den ligger formentlig ved den kaj, der udgjorde den østlige side af havnebassinet, men hvor vanddybden var så lav, at kutterne ikke kunne lægge til.

Der var fire mand om bord på "Petra": Jens Peter, der var skipper, hans bror Valdemar, deres far Niels Kristian Frandsen, og i hvert fald i år 1900 Harald Anton Christiansen, der var født i 1878, og således var den yngste mand ombord. Harald Anton endte også med at blive en del af familien, da Jens Peter giftede sig med hans søster Caroline Kirstine i 1902. I hvert fald i tre år fra oktober 1897 til oktober 1900 var Niels Kristian Frandsen ansat af sine to sønner ombord på "Petra".

Hvorfor Jens Peter var skipper på "Petra" og ikke den ældre Valdemar, nævnes ingen steder. Billedet er et udsnit af et foto af Læsø havn, formentlig fra 1895.

Foto: Læsø Museum

"Petra" var ikke nogen stor kutter, lige under 10 bruttotons. Men den var udstyret med et dampspil, der var ret moderne på det tidspunkt. Dampspillet blev brugt til at trække tove og vod hjem. Et dampspil på en kutter var nok moderne, men også besværligt at arbejde med. Senere fik Jens Peter og Valdemar dampmaskinen erstattet af en petroleumsmotor til at trække spillet. Det skete også i mange andre kuttere. Petroleumsmotorer var meget nemmere at have med at gøre om bord på en lille kutter. Men det skulle vise sig, at det bestemt heller ikke var ufarligt.

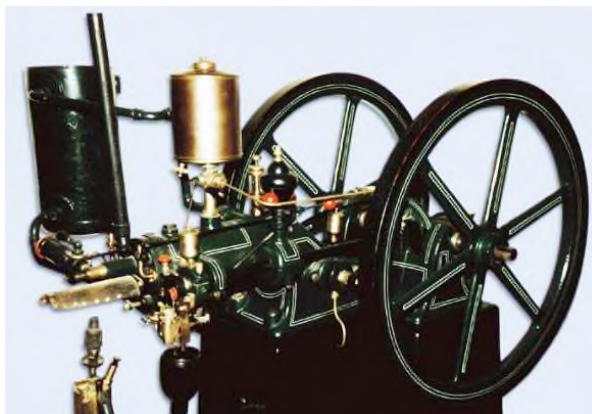
Branden

Ulykken skete onsdag den 10. oktober 1900, da der opstod brand om bord på "Petra". "Petra" sank efter kun en time på en position lidt nordøst for det, der i dag er Østerby havn. Den følgende mandag blev der afholdt søforhør. Forhøret giver et lille indblik i, hvordan fiskeriet blev drevet, og hvordan ulykken kunne være sket.

"Petra" var sejlet fra havnen i Vesterø, mandag, den 8. oktober. Afhøringen nævner ikke fiskeri mandag eller tirsdag, kun at "Petra" havde ligget for anker øst for Læsø, ved Syrodde. Onsdag morgen var det fiskevejr, og "Petra" sejlede op til den nordvestlige kant af Rusmandsbanen og satte ud. Men fiskeriet må ikke have været godt, for man blev i stedet enige om at prøve den østlige kant af banen. De var så klar til at sætte ud sidst på eftermiddagen. Motoren havde kørt hele tiden, mens de fiskede på den nordvestre kant af Rusmandsbanen, men blev stoppet, da de sejlede til det nye sted på den østre kant.

Her blev voddet sat ud på sædvanlig måde, nemlig ved at Jens Peter og Harald roede det ud i jollen, mens "Petra" lå for anker. Mens de roede tovene og voddet ud, havde Valdemar startet motoren igen, så de var klar til at trække ind, når jollen kom tilbage. Ifølge søforhøret tog det kun cirka et kvarter at ro grejet ud, hvilket kunne tyde på, at det var relativt småt udstyr, de havde at fiske med.

Motoren, der trak spillet, der blev brugt til at trække voddet hjem, var anbragt i et separat rum agter under dæk. Der var to luger, der førte derned. Det var en Burmeister og Wain petroleumsmotor. Den havde ligesom andre motorer på den tid problemer, når den kørte langsomt, da den så havde svært ved skabe varme nok til at holde sig selv kørende. Det problem blev løst i "Petra" med en såkaldt "svensk primuslampe med luftpumpe", en slags blæselampe, der skulle holde maskinen varm og dermed forhindre den i at gå i stå.

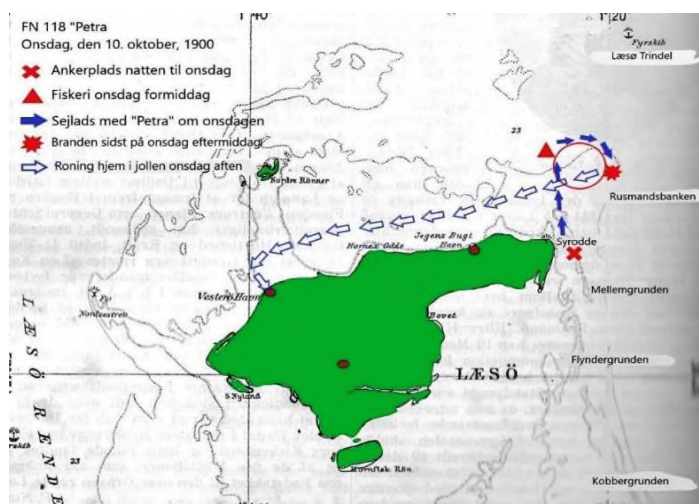
*En petroleumsmotor som den i "Petra".
Burmeister og Wain producerede kun denne ene model af petroleumsmotorer, men den var tilgængelig i flere størrelser. Det er nærliggende at antage, at det var en af de mindste modeller, der sad i "Petra". Normalt var spilmotorerne i fiskekutterne 3-4 hk. Nederst til venstre ses blæselampen, der hjalp med at holde motoren varm. Den minder om en primus, og man kan se knappen til pumpen.*

*Foto: Dansk Motor- & Maskinsamling, 8500 Grenå.
www.motorsamlingen.dk*

Branden brød ud i maskinrummet, og selvom årsagen ikke kunne fastslås med sikkerhed, vendte mistanken sig hurtigt mod den "svenske primuslampe med luftpumpe". Primuslampen i "Petra" stod på et jernstativ, der var skruet fast på maskinen. Til gengæld stod primuslampen løst på stativet. Oven i købet var stativet, den stod på kun to tommer bredt, mens lampens diameter i bunden var fire tommer. Ikke desto mindre stod den godt på den, fremgår det af Jens Peters vidneudsagn for retten. Lampen kunne brænde cirka tre kvarter på en fuld tank, men skulle pumpes cirka hvert tyvende minut.

Valdemar havde som nævnt sat maskinen i gang, mens tovene og voddet blev roet ud. Valdemar fortalte også i retten, at han altid havde været forsigtig med ild, når han var i maskinrummet. For eksempel slukkede han altid en tændstik ved at knibe den glødende ende sammen mellem tommel- og pegefinger. Først da ville tændstikstumpen blive smidt på dørken. Der var i øvrigt også en anden lampe i maskinrummet. Dette var en lanternelampe, der blev brugt til oplysning af rummet. Denne lampe var også tændt, men det var usandsynligt, at den kunne have forårsaget branden.

Når branden så hurtigt kunne få et omfang som den fik, skyldtes det også, at der blev opbevaret petroleum og olie i maskinrummet. Der var to dunke med olie, som hver kunne tage fem – seks liter, og som havde været godt og vel halvfylde, da de var sejlet hjemmefra om mandagen. Desuden var der en petroleumstank, der kunne tage ca. 110 liter, hvor der nok havde været omkring 70 liter tilbage, da ulykken skete. Det meste træværk i maskinrummet var temmelig gennemtrukket af petroleum, da de ikke kunne undgå at spilde nogle dråber, hver gang lamperne skulle fyldes, og når der skulle hældes petroleum på maskinens petroleumskanale. I de tilfælde tappede de petroleum fra den store tønde over i en lille dunk, som de så brugte til at fylde maskinens petroleumskanale.

Kortskitsen illustrerer forløbet, som det kan have set ud onsdag den 10. oktober 1900. Den røde cirkel markerer Rusmandsbanken. Den røde kryds viser ankerpladsen natten mellem tirsdag og onsdag. Den røde trekant markerer fiskepladsen onsdag morgen. De fulde blå pile viser sejlruten onsdag. Den røde runde stjerne markerer stedet hvor "Petra" brændte. De tomme blå pile angiver roning hjem om aftenen og natten mellem onsdag og torsdag.

Valdemar mente, at han havde været nede i maskinrummet i hvert fald tre gange, mens de lå på østre side af Rusmandsbanken, og han havde på intet tidspunkt observeret noget usædvanligt. Sidste gang han var dernede var ca. et kvarter, før de opdagede ilden. Han havde tændt begge lamperne, dels lanternelampen, og dels primussen, der skulle holde motoren varm. Hvordan ilden var opstået, var det svært at have nogen ide om, men den måtte da være kommet fra en af lamperne, mente Valdemar. Og det mest sandsynlige ville være, at det var motorens blæselampe, der var eksploderet. Da motoren i sin tid var blevet sat i, havde smeden nemlig sagt, at de skulle være omhyggelige med at rense lampen, for den slags lamper kunne godt eksplodere, hvis de ikke blev rensede.

Det gav naturligvis retten anledning til at spørge, om han nu havde holdt lampen ren. Til det forklarede Valdemar, at han skam gjorde lampen ren hver eneste dag og også havde gjort det den dag, da båden brændte.

Ilden opstod sidst på eftermiddag om onsdagen, da de netop havde hevet det første træk hjem. Jens Peter var stadig i jollen, de andre var på dækket og i færd med at rense voddet og klare op. Harald var den, der først fik øje på ilden, som slog op af begge luger. Det fik Jens Peter til straks at springe op på dækket, og hive en pøs vand ned i maskinrummet. Det hjalp nu ikke noget, og syntes bare at sprede ilden. Så greb Jens Peter en økse for at slå hul på dækket, så de kunne få vand ned langs klædningen. Men han slog så hårdt med øksen, at økseskaftet knækkede, så det måtte opgives. Herefter fortsatte Jens Peter og Valdemar med at pøse vand ned af forlugen. Det var tydeligt at situationen var farlig, så Niels Kristian gik ned i jollen for at gøre den klar, mens Harald gik ned i lukafet for at hente deres tøj og kompasset.

Mens Jens Peter havde slået en pøs vand ned af forlugen, fik han lejlighed til at kigge ned i maskinrummet, og så da, at petroleumstanken var væltet. Tanken var fremstillet af zink, som kunne være smeltet. Dermed kom der petroleum overalt, og flammerne stod højt op af agterlugen. Situationen var nu ganske kritisk, og de blev enige om at smide voddet og tovene overbord og håbede så på, at de ville kunne finde grejerne igen for derved i det mindste at redde noget. Da de havde gjort det, kunne de se, at ilden havde brændt hul i skroget lige i vandlinjen, så nu strømmede vandet ind. Nu havde de ikke andre muligheder end at gå i jollen, og tage det med sig, som de kunne nå at bjærge og havde plads til. Der var nu også brændt hul i skandækket, så de var nødt til

at støde fra. Tre – fire minutter efter at de havde stødt fra, sank "Petra". Det gik meget hurtigt, den sank med agterenden først. Det var næsten som "Petra" faldt ned.

Nu var der ikke andet at gøre end at ro mod land. De valgte da at ro hele den lange vej tilbage til havnen i Vesterø, hvor de ankom klokken halv et natten til torsdag, efter at have roet i næsten syv timer. Heldigvis havde vejret været temmeligt godt hele dagen og aftenen.

Sørettens konklusion blev, at branden måtte være foranlediget af en af de to tændte lamper i maskinrummet, og med størst sandsynlighed af den blæselampe, der blev anvendt til at holde motoren varm.

"Petra" var bestemt ikke den eneste kutter, der brød i brand i denne type motorers barndom. Det var slet ikke ualmindeligt. En del af forklaringen på dette har givetvis været uvidenhed, samt ikke mindst manglende erfaring med hensyn til at håndtere og vedligeholde den nye teknik i disse maskiner.

Hvor stort et tab Jens Peter og Valdemar led ved "Petras" brand og forlis er ikke klart, men kutteren var forsikret for 2900 kr., og hvis det var lykkedes at få fat i fiskegrejet igen, har tabet sikkert været overkommeligt.

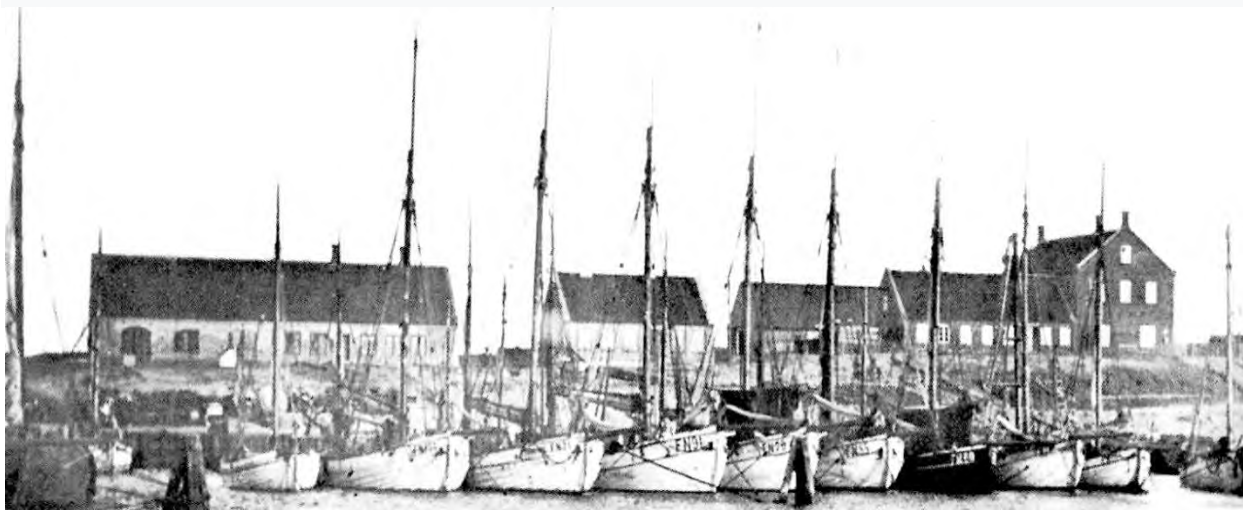
Frederikshavns Fiskeskipperskole

I 1890'erne og mange år frem var Frederikshavn omdrejningspunktet for udviklingen i havfiskeriet i Danmark. Det var i Frederikshavn, tingene skete i fiskeriet i de år. I 1898 havde byen da også fået en fiskeskipperskole. Der var nu ikke så stor søgning til skolen i de første år, men på holdet i 1900/1901 var der hele tre læsøboere ud af de 12, der bestod fiskeskipperprøven. Det var de to brødre, Jens Peter Nielsen og Peter Valdemar Nielsen samt Riis Jensen. De fulgte vinterkurset og Jens Peter og Valdemar havde indlogeret sig hos gæstgiver Lindholms i Lodsgade. Så ganske ruineret af "Petras" forlis kan de ikke være blevet. Jens Peter og Valdemar og Riis Jensen må være nogle af de allerførste læsøboere, der har taget en egentlig fiskeskipperuddannelse. De to nielsenbrødre endda med fine karakterer: Jens Peter klarede sig bedst af de tre øboere med 39 point ud af 42 mulige, mens Valdemar måtte nøjes med 38 point. Det rakte til en fjerdeplads og henholdsvis en femteplads på holdet. Riis Jensen fik niendepladsen med 34 point.

FN 50 "Pernille"

Hændelsen med "Petra" havde bestemt ikke taget modet fra dem, og vel hjemme på Læsø igen efter kursusopholdet i Frederikshavn må de have gået og spekuleret på, om de kunne finde en passende kutter, som de ville kunne overtage. Læsøkutteren FN 50 "Pernille" havde været til salg igennem noget tid, og var endt på tvangsauktion i foråret 1901, da Valdemar og Jens Peter var tilbage på Læsø. "Pernille" var ikke stor, kun en smule større end "Petra".

Hvad der så skete med "Pernille" er ikke helt klart, men det er ikke usandsynligt, at det var deres fætter Stoffer Jerup (Niels Christoffer Pedersen), der købte "Pernille" på tvangsauktionen. Ifølge Fiskeriårbogen, står Stoffer som ejer af "Pernille" i 1902, som i praksis betyder 1901, da Fiskeriårbogens oplysninger tidligere godt kunne være noget forsinkede.

Fiskekuttere i Læsø havn. Tallet FN 85 på kutter nummer fem fra højre ses tydeligt. Det er "Karoline", som brændte i 1907. Billedet må derfor være før 1907. Før havneudvidelsen i 1907 kunne der opstå trængsel i havnebassinet, hvilket måske kan fornemmes på billedet. Der er en sortmalet kutter ved siden af "Karoline". Med lidt god vilje kan det se ud som om dens nummer er FN 50. I så fald skal den sorte kutter være "Pernille". Bemærk også havnens pakhus oppe på bakken til venstre. Senere blev Sømandshjemmet bygget på stedet.

Foto: Læsø Museum

Muligvis har Valdemar og Jens Peter fisket med "Pernille" nogle måneder, inden de overtog den i november 1901. Samme dag fik de udstedt en obligation til Stoffer på 700 kroner, som skulle dække restkøbesummen. Det tyder på, at de har haft lidt penge at gøre godt med. Obligationen skulle være helt udbetalt til decembertermin 1905. Der kan have været andre personer inde over som medejere, således som det var tilfældet med "Petra". Under alle omstændigheder var det Jens Peter, der var skipper ombord, altså samme arrangement som tidligere på "Petra", selvom man måske kan synes, at det havde været mere naturligt, at det havde været den ældre Valdemar, der var skipper. Det må antages, at de følgende år er gået nogenlunde normalt med vodfiskeri efter rødspætter og om sommeren muligvis med hummertejner efter sorthummere. Fra tid til anden har de været i Frederikshavn med fisk, og "Pernille" betegnes da som kvase, og skipperen som "Nielsen". Det kan også være, at de indimellem har sejlet med levende fisk for deres fætter, Stoffer, som var Læsøs første egentlige fiskeopkøber.

I Fiskeriårbogen er Jens Peter opført som skipper på "Pernille" i fire år, frem til 1905. I 1906 er det Valdemar, der er noteret som skipper. Det følgende år må "Pernille" være blevet afhændet. Hvad der er sket og hvorfor samarbejdet om "Pernille" ophørte, har det ikke været muligt at få opklaret.

"Haabet"

Måske er samarbejdet om "Pernille" i virkeligheden ophørt noget tidligere end man kan få indtryk af i Fiskeriårbøgerne. I hvert fald købte Jens Peter nemlig en jagt "Haabet" i januar 1905. Det var ikke noget stort skib, bare på 20 bruttoregister tons. Desuden var det et gammelt skib bygget på Thurø helt tilbage i 1825. Til gengæld havde det været billigt, 600 kr. havde Jens Peter givet for det. Men så havde han også måttet ofre yderligere 1200 kr. på at sætte det i forsvarlig sejlklar stand¹⁾. "Komplet sejldygtigt" og "værd det fulde beløb, som det stod ham i", forklarede Jens Peter ved det senere søforhør i Skive.

Den beskedne størrelse kan have gjort "Haabet" velegnet til de mange småhavne og ladepladser i de danske farvande. En jagt som "Haabet" var den tids lastbil. Fra avisernes skibslistor kan man se,

at "Haabet" med "Nielsen" som skipper, har anløbet forskellige danske og svenske havne i 1905 og 1906. Nogle gange med "stykgoods", andre gange "ledig". Nogen guldgrube for Jens Peter har det næppe været, selvom han ikke havde bekostning på en stor besætning. Faktisk var der kun en letmatros foruden ham selv til at sejle "Haabet". I sommeren 1906 var det den 24-årige August Julius Nielsen, der også var fra Vesterø på Læsø. Selv om August Julius hed Nielsen, var han dog ikke i familie med Peter.

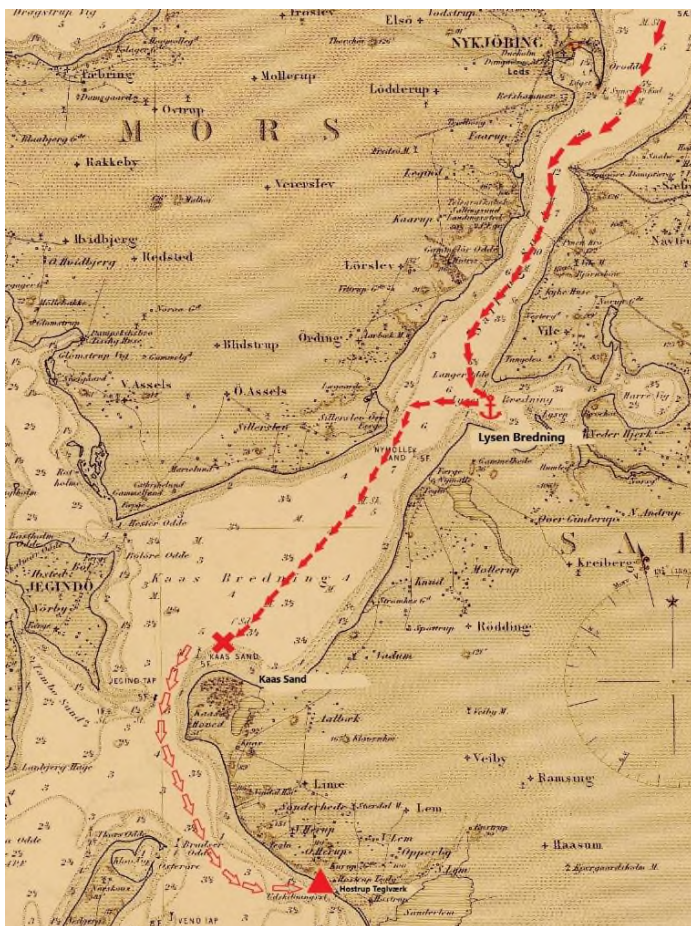
Det var torsdag morgen, den 23. august 1906, at det gik galt. "Haabet" strandede i Limfjorden og totalforliste. Hvor meget erfaring, Jens Peter havde med sejlads i Limfjorden vest for Aalborg, er måske et spørgsmål, men han havde netop i Aalborg købt et helt nyt søkort over Limfjorden. Kortet var stemplet af Søkortarkivet så sent som den 3. juli 1906. Først på ugen havde de indtaget en last på 300 tønner småkul. Kullene var bestemt for Hostrup Teglværk på den østre side af Venø bugten. Natten mellem onsdagen og torsdagen havde de ligget for anker i Lysen Bredning. Herfra lettede de, da det blev lyst, og styrede vestefter mod Sillerslev Øre, hvorfra de holdt sydvestover, omtrent midt efter Jegindø. Jens Peter havde roret hele tiden, og ved syvtiden var det begyndt at blæse mere og mere med byger. Men det var ikke mere diset, end at Jens Peter mente at kunne se kosten på Kaas Sand på et par kilometers afstand. Han holdt derfor godt klar af kosten. Men altså ikke nok, for ved otte-tiden stødte "Haabet" på grund på syv fod vand. Der var da et par hundrede meter hen til kosten i syd-sydvestlig retning.

Der var ingen tvivl om, at "Haabet" var blevet skubbet noget mod øst af den stærke strøm. Hertil kommer, som det fremgik af søforhøret i Skive om lørdagen, at kosten med stor sandsynlighed ikke stod på sin rigtige position. Det blev også bekræftet af, at "Haabet" var det sjette skib, der var gået på grund på Kaas Sand i 1906. Det havde dog været muligt at få de øvrige fem skibe flot igen.

Da "Haabet" gik på grund ved ottetiden, var der et par lokale fiskere, der havde set det, og de var straks kommet til stede for at hjælpe. Da vejret klarede et øjeblik og vinden samtidig løjede lidt af, var de alle enige om, at det ville være muligt at få skibet af grunden igen, hvis de fik ankeret ud mod nord og lettede skibet ved at kaste noget af dækslasten overbord. Så de gik alle fire i gang. Men mens de arbejdede hårdt på dette, tog stormen til igen. Hvad værre var, det viste sig, at "Haabet" tog vand ind. Skibet var utæt og blev mere og mere fyldt med vand. De måtte derfor opgive forsøget på at få "Haabet" fri af grunden. I stedet satte de sig for at redde, hvad der kunne reddes af tøj, kort, kompas og andre ting, som de straks kunne bringe i land.

Ved søforhøret på Skive rådhus lørdag den 25. august, ville dommeren også vide, om der havde været alkohol involveret. Her kunne Jens Peter forklare, at både hans medhjælper og han selv var meget moderate, hvad angik alkohol. Da de sejlede fra Aalborg, havde de to flasker brændevin ombord og flere dage efter havde de stadig én fuld flaske tilbage, forklarede Jens Peter. Så der blev drukket brændevin ombord på "Haabet", men det var - før der for alvor var noget, der hed spiritusafgifter - almindeligt i de fleste skibe. Hverken Jens Peter eller Julius var påvirket af alkohol, da de stødte på grund.

Vedrørende sin strandede jagt "Haabet" forklarede Jens Peter også, at han ikke mente, det kunne betale sig at forsøge at redde hverken skibet eller lasten. I stedet ville han forsøge at få skibet solgt, som det stod på grunden.

"Haabets" omtrentlige rute forbi Nykøbing på vej ned til Hostrup Teglværk med 300 tønder småkul. Natten til torsdag, den 23. august 1906, havde de lagt sig for anker inde i Lysen Bredning. Om morgenen lettede de ved sekstiden, og holdt vestover mod Sillerslev Øre, og derfra forsøgte Jens Peter så at styre efter Jegindø, men strømmen satte "Haabet" østover. Det blæste desuden kraftigt med byger. Da kosten på Kaas Sand ydermere ikke stod som den skulle, gik de på grund ved ottetiden torsdag morgen, den 23. august 1906. Det var det sjette skib, der strandede på Kaas Sand det år. I modsætning til de fem foregående strandinger, lykkedes det ikke at få "Haabet" fri af grunden igen. Hostrup Teglværk, hvor der var en landingsbro, er markeret ved trekanten nederst på kortet.

Udsnit af kort fra: www.historiskekort.dk/søkort.
Limfjorden vest for Aalborg 1896 -1946,
Søkortarkivet 1896.

Hele affæren var et hårdt slag for Jens Peter Frandsen og hans familie. "Haabet" kom ikke til at leve op til sit navn. Med to forliste både i løbet af bare seks år kunne det nok give anledning til overvejelser om, hvorvidt havet fortsat ville være den rette livsbane.

Strandingsauktion.

Torsdag d. 6. Septbr. d. A.
Efterm. Kl. 2 bortfjæles ved Auktion ved Strandingsstedet Jagten "Haabet" af Læsø, strandet ud for Hovedgaarden Kaas's Elov i Salling, eventuelt med Ladning — Smaakul —, maalt til 19.80 Tons Brutto med Mast, staaende Rigning, Rlyverbom og Jagerbom med staaende Grejer, Storbom og Gæster, Ankerpæl og Spil ved Masten, et udsagt Anker med Rætting, Røghtruf og Luger, Reserverblokke og Tovværk m. v.

Skibet er bygget af dansk Eg og Bøg. Eventuelt sælges endvidere Skibsinventar, Sejl og løbende Gods.

By- og Herredskontoret i Skive d. 28. August 1906.

H. Holm.

Announce i Skive Avis, den 30. august 1906. Auktionen blev holdt, torsdag den 6. september, altså 14 dage efter at strandingen var sket. Man må tænke sig, at Jens Peter i den periode har været ude ved "Haabet" adskillige gange, og har bragt det i land, som det har været muligt og umagen værd at tage med. I en notits i Skive Avis den 9. september 1906, fremgår det, at Jens Peter ikke fik meget ud af auktionen: "Haabet" som det stod på grunden blev solgt for 42 kroner, og ladningen, eller det der var tilbage af den, for 40 kr. Indtægterne fra auktionen har næppe kunnet dække omkostningerne ved afholdelsen, opholdet i Salling i perioden og rejsen hjem. Ladningen var ikke Jens Peters problem, og den var i øvrigt forsikret. Men det var "Haabet" ikke. Det var virkelig et meget føleligt tab for ham, og en trist besked at rejse hjem til Læsø med.

Gammelgaard, familien og fremtiden

I november 1902 var Jens Peter blevet gift med Anna Caroline Kirstine Christiansen, der også var fra Vesterø. Og et år senere begyndte der at komme børn mere eller mindre regelmæssigt med to års mellemrum, hvilket ikke var helt ualmindeligt dengang. Ved folketællingen i 1906 havde den lille familie to drenge. De boede i Jens Peters forældres hus på Gammelgaard i Vesterø. Jens Peters søskende var efterhånden alle flyttet hjemmefra, hvilket bestemt var med til at give plads i huset. Foruden Jens Peters forældre, Ane Marie og Niels Kristian Frandsen, boede også Caroline Kirstines lillesøster, Marie Christiansen i huset. Det blev så i alt til syv personer.

Alt i alt var begyndelsen af det 20. århundrede dramatisk for den lille familie.

- I august 1900 var Jens Peters bror, Niels Carl faldet over bord fra det skib, han var forhyret på og druknet i Atlanterhavet ikke ret langt fra New York. Niels Carl var året før blevet gift i Antwerpen. En måned før han faldt overbord, var han blevet far til en lille pige.
- I oktober 1900 var "Petra" brændt på nordøstre side af Læsø, og det var i sidste øjeblik, de havde reddet sig i jollen.
- I marts 1906 døde Jens Peters far, Niels Kristian Frandsen, 69 år gammel.
- I april 1906 døde Jens Peters svoger, der også var sømand, i havnen i Liepaja i Letland, efter at han var faldet ned i lastrummet på det skib, han arbejdede på. Jens Peters søster Kirstine Christiane stod således alene med fem små børn.
- I juli 1906 døde Jens Peters yngste søn, Rikard, af lungebetændelse. Han var kun otte måneder gammel.
- Også i juli 1906 overtog Jens Peter sit barndomshjem efter sin mor. Huset var opført af Jens Peters far i 1872 ved hjælp af et lån fra Læsø kommune på 70 rigsdaler²⁾. Det blev bygget på en lille, lejet grund, der tilhørte Gammelgaard. I 1886 købte Niels Kristian Frandsen så grunden, som huset stod på samt cirka 2,5 tønder land umiddelbart øst for det. Pengene fik han ved at låne 100 kroner af bestyreren af Læsø fattighus. På det sted voksede Ane Marie og Niels Kristians otte børn og plejesønnen, Thomas Christian Bertel, der var et barnebarn, op. Børnene havde den fordel, at skolen ikke var langt væk, og det var kirken heller ikke. Gammelgaard lå stort set midt imellem de to steder. Jens Peter overtog huset efter sin mor ved at overtage den gæld, der var i huset og en smule gæld, som Ane Marie havde derudover, i alt 370 kr. Derudover skulle Jens Peter - som det var sædvane - lave en aftægtskontrakt med sin mor på en sådan måde, at han garanterede sin mor mad, forsørgelse og husly resten af hendes liv. Det var en enkel og beskeden kontrakt med kun få linjer.
- I august 1906 ramte katastrofen, da "Haabet" sank, og dermed mistede Jens Peter hele sin opsparing og dermed de midler, han havde investeret i at kunne forsørge sin familie. Håbet sank bogstaveligt talt.

Amerika

Det er naturligt, hvis denne række af ulykker havde givet anledning til tanker om fremtiden, og om det virkelig kunne betale sig at satse på et sømandsliv. Men der var ikke så mange andre muligheder, når man nu boede på Læsø.

Og alligevel. Der var Amerika! – For de fleste i det gamle land var "Amerika" det samme som USA. Fire af Jens Peters ældre søskende var emigreret til Amerika for flere år siden. I april 1902 var Jens Peters nevø, Thomas Kristian Bertel Nielsen (Kristian), også rejst til Amerika. Kristian var fem år yngre end Jens Peter, og de var vokset op sammen på Gammelgaard, hvor Kristian hele sit liv var

blevet passet af sine bedsteforældre. Muligheden for at emigrere og rejse væk fra Læsø må have spillet en stor rolle i hele familiens overvejelser om fremtiden. Der har helt sikkert været breve fra Amerika, som har understøttet disse overvejelser og gjort dem mere relevante og realistiske.

Men foreløbig skulle der skaffes indtægter og kontanter til familien på Gammelgaard. I en periode var Jens Peter skipper på båden "John William". Det var en kutter af nogenlunde samme størrelse som "Petra", og ligeledes med fire mand ombord. "John William" var ejet af en anden af Jens Peters fætre, Carl Jerup. Der blev fisket med almindeligt snurrevod. Og i hornfiskesæsonen om foråret blev der sejlet hornfisk fra fiskepladserne syd for Læsø til Frederikshavn. I 1908 og 1909 var Jens Peter matros på fyrskipet "Læsø Trindel". En stilling på et fyrskip var eftertragtet af mange. Det betød en fast indkomst, ordnede forhold og mulighed for – med sædvanlig nøjsomhed – at forsørge en familie hjemme på øen. Og "Læsø Trindel" var ikke langt væk. I klart vejr, stående på ruffet eller i masterne, har man måske kunnet se øen fra skibet. Det var herude, Jens Peter fik besked om, at hans lille datter var død i marts 1909. Det vides ikke, om han kom hjem til begravelsen, men helt umuligt kan det næppe have været. Måske har livet på fyrskipet trods alt været for ensformigt for Jens Peter. Det havde i hvert fald givet ham god tid til at overveje andre muligheder. Det kan have været på fyrskipet "Læsø Trindel", at han tog beslutningen om at rejse fra Læsø.

I 1906 havde Caroline Kirstine og Jens Peter mistet drengen Rikard. Året efter kom en ny lille dreng til verden, som blev døbt Peter Rikard. I 1908 blev Martha Juline så født. Men Martha Juline døde allerede i marts 1909, mens Jens Peter var på fyrskipet. Dødsårsagen blev, som for Rikard i sin tid, opført som lungebetændelse. I 1909 havde den nu 29-årige Caroline Kirstine født fire børn, hvoraf to drenge var i live, Niels Carl Georg (George) født i 1903 og Peter Rikard (Richard) født i 1907. Om Martha Julines død havde nogen indflydelse på beslutningen om at emigrere vides ikke. Men der skete andre ting, som med stor sandsynlighed har spillet en rolle, og som vidner om den opbrudsstemning, der må have eksisteret i familien.

Jens Peters søster, Kirstine Christiane, var blevet enke og alene med fem små børn i 1906. Fremtidsudsigterne på Læsø for hende og hendes fem børn var ikke lyse. På dette tidspunkt havde hun to brødre og en søster bosat i Californien, desuden en søster og en nevø, der boede i Missouri.

Den ældste søster, Johanne Marie, var rejst til USA mange år tidligere og var blevet gift i Bakersfield i Californien. Og Johanne Marie og hendes mand, Hans Madsen, havde klaret sig godt. Den anden storesøster Caroline Amalia, havde allerede i mange år boet i Kansas City i Missouri. En storebror, Frederik Anthon, var havnet i Californien, hvor han i 1904 var blevet gift, og han og hans kone havde også slået sig ned i Bakersfield. Deres ældste bror, Jens Christian, havde endnu tidligere slået sig ned i udkanten af San Diego, ligeledes i Californien. Også Jens Christian havde klaret sig rigtig godt. Breve må have gået frem og tilbage, sikkert især mellem søstrene. I løbet af 1908 må beslutningen være blevet truffet: Kirstine Christiane solgte sin ejendom, som lå i udkanten af Svinehaven³⁾ til sin fætter Christian Marinus Vistrup, og rejste i april 1909 med sine fem børn til Amerika. Helt alene med sine fem børn rejste hun nu ikke. Hun havde også taget sin gamle mor, Ane Marie Frandsen, som nu var 73 år, med sig. De to kvinder og fem børn havde sat kursen mod Bakersfield i Californien.

Det var faktisk Jens Peter - i kraft af den aftægtsaftale, han havde lavet med sin mor, da han overtog huset i 1906 - der havde pligten til at forsørge sin mor, Ane Marie. Af Jens Peters otte

søskende, heriblandt Thomas Kristian, var der nu kun Valdemar tilbage på Læsø. Der var virkelig intet eller nogen, der holdt Jens Peter tilbage fra at emigrere til USA.

Tilsyneladende havde Caroline Kirstine og Jens Peter lavet en aftale om, at Jens Peter skulle drage afsted alene, finde et arbejde, etablere sig, og så kunne Caroline Kirstine følge efter med børnene, når tingene var på plads. Der var bare et lille problem, Caroline Kirstine var gravid igen, så Peter måtte love ikke at rejse, før barnet var født.

Martha Juline/Julia Frandsen (1910 -1995), fotograferet 1942. Hun var den sidste af Frandsenslægten, som blev født på Læsø, og hun var også den sidste og yngste, der udvandrede. Hun var kun 16 måneder gammel, da hendes mor i 1911 rejste med hende og hendes to brødre over til Jens Peter i Monett, Missouri. Omkring 1990 talte hun om sine forældre og deres emigration til Amerika. Det gjorde hun med sit barnebarn, Heather Watson, som heldigvis optog historien på bånd og senere fik den skrevet ned. Teksten og billederne af Christina, Jens Peter og Martha er meget venligt stillet til rådighed af Marthas søn og Heathers far, Kenneth Watson, North Carolina, USA.

Foto: Ken Watson

Martha Juline Frandsen blev født den 18. marts 1910. En måned senere, den 17. april, blev hun døbt i Vesterø kirke. Men Jens Peter var ikke med til barnedåben. Han var rejst ti dage efter fødslen. Da var Caroline Kirstine lige stået op fra barselsengen og kunne derfor følge ham til havnen i Vesterø for at sige farvel.

Fredag den 1. april sejlede han med "Oscar II" fra København, og ankom til New York om onsdagen, den 13. Som bekendte i USA havde Jens Peter noteret sin svoger, Bertel Thomsen i Kansas City, Missouri. Bertel Thomsen var far til Thomas Kristian Nielsen, som var det plejebarn, Jens Peter var vokset op med på Gammelgaard. Naturligvis kendte Jens Peter sin nevø Thomas Kristian langt bedre end han kendte sin svoger Bertel, som han muligvis aldrig havde mødt eller måske kun en enkelt gang som barn. Da Thomas Kristian rejste til Amerika i 1902, havde han også opgivet Bertel Thomsen som sin kontakt i USA. Thomas Kristian, som blev kaldt Chris i Amerika, havde arbejdet i nogle år i Kansas City, Missouri, men var senere flyttet til Monett, omkring 275 kilometer sydøst for Kansas City. Jens Peter og Thomas Kristian havde haft et ret tæt forhold på trods af de fem års aldersforskel. De var trods alt vokset op sammen på Gammelgaard på Læsø, og det var først og fremmest Thomas Kristian, der havde opfordret Jens Peter til at komme over.

Monett⁴⁾ og rejsen

Mens familien holdt barnedåb for den nyfødte, Martha hjemme på Læsø, var Jens Peter, som i USA kom til at hedde Pete Frandson, på vej til Kansas City, Missouri. Jens Peters søster Caroline Amalia, som var gift med Bertel Thomsen (Bert Thompson), boede dér. Det var samme sted, som Thomas Kristian (Chris Nelson) var rejst til i 1902. Som nævnt var Chris Berts og Amalias ældste søn, men han var vokset op på Gammelgaard i Vesterø sammen med Jens Peter. Både Bert og Chris arbejdede for The Saint Louis - San Francisco Railroad, kaldet Frisco Railroad. Bert gjorde jernbanevognene rene og blev senere leder af selskabets rengøringsafdeling i Kansas City.

Chris arbejdede derimod som værkfører på virksomhedens værksteder i Monett, som er en mindre by ca. 275 kilometer sydøst for Kansas City, men byen var dengang et vigtigt jernbaneknudepunkt.

Der var arbejde for Jens Peter at få på værkstederne i Monett. Da Jens Peter forlod Danmark på skibet "Oscar II" havde han kaldt sig tømrer, og dermed hverken sømand eller landmand. Måske var det også et udtryk for, at han virkelig ønskede at lægge sømandslivet bag sig. Men det var nu ganske almindeligt, at søfolk på Læsø også kunne mestre et håndværk. Under alle omstændigheder var der brug for en tømrer på jernbanens værksteder. Chris havde lovet, at der ville være arbejde til ham, når han kom. Så kunne Jens Peter prøve det, lære sproget og se, om det overhovedet var noget for ham.

Det hele var nyt for Jens Peter, men det gik tilsyneladende rigtig godt. Havet, som gennem hele Jens Peters liv indtil nu på godt og ondt havde været en del af hans levevilkår, lå næsten 1000 kilometer væk. Monett var ikke et sted, hvor danskere slog sig ned, hvad der på en måde syntes at passe Jens Peter helt godt. Det ser ikke ud til, at hverken havet eller landsmænd var noget, som han savnede. Men det, der manglede var Caroline Kirstine (Christina, som hun kom til at hedde i Amerika) og børnene, så Jens Peter havde travlt med at etablere sig og sørge for, at de kunne komme over. Dette skete så kun lidt mere end et år efter, at han selv var ankommet til Monett.

Jens Peter havde endda sørget for en rejseledsager til Christina. Det var Olga Larsen, der var 23 år. Olga var et godt bekendtskab af familien. Hun var datter af Jens Peters svoger, Anton Larsen som døde i april 1906 ved at falde ned i lastrummet på et skib. I 1895 var Anton Larsen blevet gift med Jens Peters søster, Kirstine Christiane, der i 1909 rejste til Californien med sine fem børn og sin gamle mor, Ane Marie. Anton havde dog været gift før, men hans første kone var død i 1892. Så Olga havde mistet sin mor i 1892 og sin far i 1906. Olga voksede op i huset ved Svinehaven med sin nye familie. Jens Peter havde også betalt for Olgas billet, og i hendes indrejsepapirer står Jens Peter Frandsen som Olgas onkel.

"S/S Oscar II" af København blev bygget i Skotland i 1902 til Skandinavien-Amerika Linjen. Det var et meget moderne skib for sin tid. Der var telegraf ombord, elektrisk lys, ordentlige og moderne bade- og toiletfaciliteter. Der var plads til 1170 passagerer, hvoraf 900 var på tredje klasse. Der var tredjeklasses kahytter, kaldet "state-rooms", til to, fire eller seks personer, så familierne havde mulighed for at bo sammen. Skibet var stort, 10.000 bruttotons og 158 meter langt. Skibet må have gjort et stort indtryk på Christina, Olga og børnene. Det elektriske lys alene må have været fantastisk. Hjemme på Gammelgaard kom det elektriske lys først årtier senere. Farvet postkort. Museet for Søfart. www.billedarkiv.mfs.dk

Christina må have sat pris på at have Olga til at hjælpe med at passe børnene undervejs, George på syv, Richard på fire og Martha på 16 måneder. Olga rejste videre til Californien, hvor hun blev gift med Christinas yngre bror, Lars Peter Christiansen, der boede i Napa. Det var ikke tilfældigt. Olga og Lars Peter havde kendt hinanden hjemme på Læsø.

Det havde været svært for Christina at afvikle det hele derhjemme og sige farvel til alt det, hun kendte og ikke mindst til familie og venner. Men Jens Peter havde arrangeret turen og arrangeret så meget, som han kunne fra Monett, så deres rejse kunne ske uden problemer og Christina have så lidt som muligt at bekymre sig om. Det hele gik godt, drengene havde været lidt søsyge, men da de

havde haft fine kahytter, havde det ikke været så slemt. Formaliteterne på Ellis Island gik også helt glat, og den lille gruppe kom igennem og ind i USA uden problemer.

Kahyt med to køjer på tredje klasse på "Oscar II". Under overfarten havde den lille læsøgruppe to kahytter, som blev kaldt "staterooms" på skibene. Der var alt, hvad de havde brug for: Køjer, sengelinned, vask og håndklæder, sæbe og vand. Der var sandsynligvis også et lille køje-arrangement eller en vugge til den 16 måneder gamle Martha. Der blev sørget for, at der var vand, som må have været opbevaret i en kande under vasken. Måltider var inkluderet i billetprisen og man spiste i tredje klasses spisesalon, men selv her var der uniformerede tjenere til at servere og sikre rene duge, service og bestik. Ifølge rederiets brochurer skulle menuen have været skandinavisk og både varieret og rigelig. Christina, Olga og børnene havde en ret bekvem overfart med "Oscar II". De må have oplevet omstændighederne ombord som tæt på at være luksus, sammenlignet med hvad de kom fra - alene lampen i loftet var helt uvant! Pladsen var dog begrænset, og der var en frygtelig masse mennesker. Men det faktum, at de havde deres egne kahytter, gjorde tingene tålelige.

Billede fra www.norwayheritage.no

Monett jernbanestation

Hele turen havde været godt planlagt, og alt var gået fint. Der var også planlagt god tid undervejs til at skifte tog, som var nødvendigt i Saint Louis. Derfra kunne Christina og børnene fortsætte og ankomme til den lille banegård i Monett sidst på eftermiddagen. Så ville Jens Peter have taget fri fra arbejde, og han havde så alt arrangeret til modtagelse af sin kone og børn. Christina og børnene kunne ikke tale det mindste engelsk, men venlige mennesker havde hjulpet dem i Saint Louis med at finde et tidligere tog, så de undgik at vente så lang tid på banegården der. De kom godt ombord på toget og ankom til Monett, hvor de stod af, da det standsede ved stationen. Men de var jo kommet meget tidligere end det, Jens Peter havde planlagt for dem. Så da Christina og børnene kom til Monett og var blevet hjulpet af toget og ind på på stationen, var der ingen Jens Peter til at byde dem velkommen. De forstod ikke noget af sproget og folk forstod ikke, hvad Christina sagde. Det var midt i august, og det var også brændende varmt i Monett den dag. Christina og børnene var klædt på efter Læsø-forhold og til rejsen over Atlanterhavet.

Det var en ubehagelig situation, og Christina, der skulle tage sig af sine tre børn og passe på deres få ejendele, var meget nervøs ved det hele. Der sad den lille gruppe i venteværelset og så frygtssomt ud. Folk kom og gik, nogle håndværkere stoppede op og tænkte: "Der er noget galt her. Vi har en familie med børn fra et andet land, som ikke kan engelsk." Endelig kom der en mand, som var en god ven og bekendt af Jens Peter og som vidste, at hans kone og børn var på vej. Han så Christina og børnene og tænkte, "Det må være Pete's familie, men de skulle jo ikke komme før sidst på dagen". Christina og drengene var nærmest skrækslagne. Lille Martha skreg og de var alle ved at smelte i varmen med alt det uldne tøj, de havde på. Nu var det heldigt, at det var jernbanen, Jens Peter arbejdede ved, så hans arbejdsplads var ikke så langt væk.

Gammelt postkort, der viser Monett Station. Stationen er bygningen til venstre. Det var her Christina og hendes børn spændt sad og ventede på, at Jens Peter skulle dukke op en brændende varm augustdag i 1911. Den toetagers bygning ved siden af stationen er Harvey's Hotel. Harvey's havde restauranter og hoteller mange steder langs Frisco-jernbanerne.

Billede fra: [www.frisco.org/Frisco Archives/Postcards](http://www.frisco.org/Frisco%20Archives/Postcards)

Jens Peters bekendte fik fat i ham og forklarede ham, at hans kone og børn var ovre på stationen. Jens Peter troede ikke rigtig på det i starten, da de først skulle komme sidst på eftermiddagen. Men så gik det op for ham, at det kunne være sandt og han kastede, hvad han havde i hænderne, og løb over til stationshuset. Her blev familien genforenet efter 16 måneders adskillelse.

Stueuret

Jens Peter havde bedt Christina om at skille sig af med alt hvad, de ejede før hun rejste. Hun skulle kun medbringe, hvad der var nødvendigt for hende selv og børnene til selve rejsen. Det var nødvendigt, dels for ikke at have for meget at slæbe rundt på, men især for ikke at blive stoppet eller have problemer i tolden. Det havde virkelig været svært for Christina. Der var mange ting, hun havde svært ved at skille sig af med. Noget blev givet væk til venner og familie. Kun tøjet og det mest nødvendige blev medbragt sammen med en dyne og fire puder. Men så var der jo stueuret! Det havde Christina og Jens Peter fået tilbage i 1902 af deres venner, som var gået sammen om at købe det som en bryllupsgave til dem. Christina kunne ikke skille sig af med uret!

Uret - bryllupsgaven - måtte med til Amerika. Det blev pakket ind i dynen og puderne og gjorde turen til Monett i fin form. "Hvordan i alverden..." udbrød Jens Peter, da han så det. Og Christina måtte forklare, at hun ikke havde kunnet skille sig af med uret. Jens Peter hængte det op på en af væggene i huset i Monett.

Christina og Peters stueur. Peter havde bedt Christina om kun at medbringe det mest nødvendige til rejsen. Men hun kunne ikke skille sig af med det ur, som deres venner havde skillinget sammen til i bryllupsgave til hende og Jens Peter. Så hun pakkede uret ind i en dyne og fik det slæbt med sig hele vejen til Monett, uden at det tog skade. I Monett gik uret med samme rolige tikken, og dets timeslag lød præcis, som det havde gjort på Læsø. Lyden mindede Christina om gamle dage. Bare ved at lukke øjnene og lytte til uret kunne hun bringe sig tilbage til den gamle stue, huset og øen, de var rejst fra. For Christina var uret et lille stykke Læsø, som hun havde taget med til Amerika. På et tidspunkt knækkede en fjeder i uret, og hun fik det repareret. Men det satte Christina i et dilemma, for der måtte en ny fjeder til. Men uret var det eneste stykke Læsø, som Christina i virkeligheden havde, så hun var ikke glad for eventuelle ændringer. Urmageren foreslog så, at han kunne afkorte fjederen, så ville der ikke være brug for en ny. Det blev resultatet, men det kom virkelig også med en pris: Timeslagene kom til at lyde anderledes, og desværre ikke helt med samme blide klang som hjemme på Læsø. Uret eksisterer stadig og kan stadig slå sine timeslag.

Foto: Ken Watson

Det fungerede fint og tilpassede sig amerikansk tid uden problemer. Uret var et af familiens meget få fysiske minder fra Læsø, og det var et rigtig vigtigt minde for Christina.

Frisco railways og friscomandens erklæring

Selskabets egentlige navn var "St. Louis–San Francisco Railways", men det blev kaldt "Frisco Railways" eller bare "Frisco". Det var et stort jernbaneselskab med hovedkvarter i Springfield, Missouri. Springfield er lige godt 70 km øst for Monett. På trods af navnet havde virksomheden ingen linje til Californien. Den havde to hovedlinjer, der begge gik gennem Springfield, sydvestlinjen, St. Louis (Missouri) – Texas samt den sydøstlige linje, Kansas City (Missouri) – Alabama. Hertil kom en lang række sidelinjer og lokallinjer.

Linjen til Texas gik gennem Monett, og blev her krydset af lokale linjer, som dermed gjorde Monett til et jernbaneknudepunkt.

Linjen Kansas – Alabama gik også gennem byen Memphis i Tennessee, hvor den danske digter og forfatter, Johannes V. Jensen i 1903 skrev sit – i Danmark – berømte digt "På Memphis Station". Det var med stor sandsynlighed Frisco Railways' lokomotiver, der inspirerede Johannes V. Jensen og som - efter lang ventetid og mange overvejelser - bragte digtets fortæller videre ud i verden, selvom han også kunne være blevet og have slået sig ned som borger i Memphis. I direkte modsætning til Jens Peter Frandsen, der i 1911 slog sig ned og etablerede sig med kone og børn og et hus i Monett og blev der resten af livet. Men det, Jens Peter havde tilfælles med Johannes V. Jensen, var begejstringen for maskinerne, moderne teknologi og de fordele, teknologien kunne give.

Og Frisco var en stor og moderne virksomhed, før bilerne for alvor erobrede persontransporten og store dele af godstransporten. Selvom det ikke var det største jernbaneselskab i USA, havde det på sit højeste mere end 17.000 medarbejdere. Virksomheden havde sit eget hospital for sine ansatte i

St. Louis og udgav flere gange om året et medarbejderblad med information om virksomheden, de lokale stationer, depoter og medarbejderne.

I dokumentet "Frisco-Man Creed" erklærer Jens Peter sin loyalitet over for sit nye hjemland, USA såvel som til sin arbejdsplads, Frisco Railroad. Erklæringen blev underskrevet under første verdenskrig i 1917, da Jens Peter og hans familie blev amerikanske statsborgere. "Frisco-Man Creed" var ikke et officielt papir, men snarere et personligt dokument, der fortalte, hvad Jens Peter mente var rigtigt. Det var så vigtigt for ham, at han fik dokumentet indrammet og hængt på væggen i sit hjem. Så kunne husets gæster også vide, hvad det var for en mand, de besøgte.

Loyalitetserklæringer som denne var ikke almindelige under første verdenskrig, på trods af præsident Woodrow Wilsons forsøg på at lovgive om det, men virksomheder som Frisco Railways kunne lave deres egne. Senere, under anden verdenskrig, blev sådanne loyalitetserklæringer obligatoriske mange steder.

Foto: Ken Watson

Det opfordrede også virksomhedens ansatte til at huske at skrive hilsner til de kolleger, som lå syge på hospitalet i Saint Louis. Det var alt sammen med til at skabe det, man kunne kalde "korpsånd", og som skabte medarbejderloyalitet og gjorde mange stolte over at arbejde for Frisco Railways.

The New DORT

Five Passenger Touring **\$680**

Two Passenger Roadster **\$495**

Backed by 28 Years of Successful Vehicle Manufacturing Experience

Simplicity, Accessibility, Durability, Power, Speed, Light Weight, Superior Hill Climbing Ability, Wonderful Cooling Qualities of Motor, Flexibility of Motor, Perfect Spring Suspension, Deep Upholstery, Ample Leg Room, Elegant Streamline Body Styles, Completeness in Every Detail—these are but a few of the many Qualities that make the "DORT" stand out so prominently in its class.

The "DORT" embodies all of the desirable features of the large-sized and high-priced cars minus the two undesirable ones—large initial investment and high cost of upkeep.

The "DORT" Roadster was designed and built to carry an anticipated two-passenger load. In design and construction of chassis, it is similar to the touring car. The one big grade of materials are used in every part of the frame so that it has a smooth, wide, light, and an efficient running base.

In both models, every ounce of power is transmitted to the rear wheels through gears and shafts of nickel steel.

DORT cars open up to dealers a new class of prospects—those who want a real automobile at a low price. Write for agency particulars.

**DORT MOTOR CAR COMPANY
FLINT, MICHIGAN**

Jens Peters første bil var en Dort Touring, som ses på billedet. Efter annoncen havde bilen plads til fem passagerer og kostede i 1921 680 dollars. Dort Motor Car Company, der hørte hjemme i Michigan, eksisterede fra 1915 til 1925. Firmaet var kendt for sine gode og pålidelige biler. Prisen på firmaets biler var i den dyre ende og kunne ikke konkurrere prismæssigt med Henry Fords biler. Billedet og annoncen er fra avisen Monett Times, 1921. Det har ikke kunnet bekræftes, men det kunne godt være Jens Peters bil på billedet. Han købte bilen i sommeren 1921. Det var en stor nok begivenhed til, at avisen fandt det værd at nævne, at Pete Frandson i Monett havde købt en ny Dort bil.

Foto og annonce: Ken Watson.

Det var en ny og meget anderledes verden, Jens Peter Frandsen var trådt ind i, og det havde også givet ham større tryghed i livet og mulighed for en højere levestandard, end han og hans familie nogensinde ville have kunnet opnå på Læsø. Jens Peter var stolt over at være blevet en del af det. Det kan være denne følelse, der fik ham til at underskrive den lidt usædvanlige erklæring: "Frisco-Man Creed".

Det er nok tvivlsomt om Jens Peters personlighed ændrede sig ved at bosætte sig i Monett. Måske tog den en lidt anden retning: Han var en af de første i Monett, der ejede en bil, og på det tidspunkt havde han allerede telefon. Og få år senere kom der også et radioapparat i hjemmet. Jens Peter var på forkant med alle de teknologiske nyskabelser på den tid.

USA er et stort land. Kansas City ligger næsten midt i det hele og Monett ligger ca. 275 kilometer sydøst for Kansas City. Til Bakersfield i Californien, hvor i 1911 to af Jens Peters søstre, Johanne Marie og Kirstine Christiane, hans bror Frederik Anthon og hans gamle mor, Ane Marie boede, er der mere end 2200 kilometer. Til New York er der næsten 2000 kilometer. Jens Peter, der i sin barndom havde været vant til at se havet hver eneste dag, måtte rejse næsten 1000 kilometer sydpå, hvis han ønskede at se det igen. Det var der imidlertid ikke noget det tydede på, at han gjorde.

I hvert fald én rejse gjorde Jens Peter til Californien. Da var han kommet i 50-årsalderen. Jens Peters ældste bror, Jens Christian havde i 1890-erne slået sig ned i Potrero lidt uden for San Diego i det allersydligste Californien tæt ved grænsen til Mexico. Da Jens Peter blev født i 1877, var Jens Christian for længst taget hjemmefra, så de to brødre havde aldrig truffet hinanden. Jens Christian havde klaret sig godt i Potrero, og i slutningen af 1920-erne rejste Jens Peter med to af sine drenge til Potrero for at møde sin storebror for første gang. Desværre findes der ingen optegnelser eller beretninger fra rejsen og mødet mellem de to brødre.

Kortet er gengivet fra www.commons.wikimedia.org

Denne evne til at tilpasse sig ny teknologi var naturligvis også nyttig i hans daglige arbejdsliv. I 1917 var familien blevet amerikanske statsborgere, og i omkring 35 år arbejdede Jens Peter ved Frisco Railroad i Monett. Ifølge folketællingerne arbejdede han som tømrer og snedker ved jernbanen. Han tog sig også af polstringen, når det var nødvendigt at udbedre sædernes polstring i de berømte Pullman-togvogne, der især var kendte for deres store komfort.

Efter de ydre omstændigheder havde familien klaret sig godt. Huset, nr. 406 på Second Street, der var købt den 1. december 1919, blev ved folketællingen i 1930 ansat til en værdi af 3.000 dollars. Det var formentligt uden at radioapparatet, som ifølge samme folketælling også fandtes i husstanden, var talt med. Allerede i 1920 havde familien fået telefon. Nummeret var Monett 669.

Tiden i Monett

Christina var kommet over med børnene i august 1911. Det var til et noget varmere klima, end de havde været vant til hjemme. Hjemme og på rejsen over havde de været vant til at være klædt varmt på. Men i Monett i Missouri i august var der varmt, og de måtte lige vænne sig til ikke at have helt så meget tøj på, som de havde været vant til. Men tilsyneladende faldt de hurtigt til, og er vel også blevet hjulpet af Jens Peters nevø, Chris og hans kone Mary, der i øvrigt var fra England. I august 1911 havde Jens Peters mor, Ane Marie boet i mere end to år hos Jens Peters søster, Johanne Marie, og hendes mand Hans Madsen i Bakersfield. Hun har sikkert været ivrig efter at høre nyt fra Læsø, så Ane Marie kom til Monett til julen 1911. Det er ikke klart, om meningen var, at hun skulle blive i Monett resten af livet. Ifølge aftægtskontrakten fra 1906 var Jens Peter jo strengt taget den, der måtte tage sig af hende.

<p>DIED IN HER CHAIR</p> <p>Mrs. Marie Frandsen Dies Suddenly of Heart Failure</p> <p>Mrs. Marie Frandsen died suddenly at the home of her son Pete Frandsen, 801 Fourth street Thursday evening a little after 6 o'clock, aged 76 years.</p> <p>Mrs. Frandsen had been in her usual health and death came suddenly as she sat in a chair sewing. A physician pronounced her death due to heart trouble.</p> <p>Mrs. Frandsen came to Monett from California about two months ago. Her native home was in Denmark. She has two sons and two daughters in California. Chris Nelson, of Monett, is her grandson.</p> <p>Funeral arrangements will not be made until word is received from relatives in California.</p>
--

Jens Peters mor, Ane Marie døde torsdag aften, den 29. februar 1912. Hun blev 76 år gammel, og døde uden forudgående sygdom - formentligt ramt af et hjertetilfælde - mens hun sad i sin stol med noget sytøj i Christina og Jens Peters hjem i Monett. Det fremgår af notitsen om hendes død, at hun havde boet i Monett et par måneder. – Mon ikke vi kan antage, at Ane Marie, der jo var rejst til Californien med Kirstine Christiane og hendes fem børn i 1909, har ønsket at besøge sine to yngste drenge, Jens Peter og Chris i Monett i julen 1911 og ikke mindst høre Christina fortælle nyt fra Læsø. Det er tvivlsomt, om Ane Marie nogensinde fik lært noget videre engelsk. Hun skulle have været den i familien, der længtes allermest tilbage til Læsø. – Der var jo også en aftægtskontrakt fra 1906, men om den kan have været årsagen til hendes ophold i Monett, er ikke givet. Dødsannoncen blev bragt i Monett Times fredag den 1. marts 1912.

Annoncen stillet til rådighed af Ken Watson.

Imidlertid døde Ane Marie efter blot et par måneders ophold i Monett. Tilværelsen havde ikke altid været let for hende.

Men livet gik videre, og hos familien Frandsen i Monett kom der nye familiemedlemmer til. I 1912 blev Fred født, i 1914 Walter og i 1916 Rosalee. I efteråret 1918 blev Carl født, men han døde som spæd. I 1918 havde den verdensomspændende influenzaepidemi kendt som "den spanske syge" godt fat i USA. Carl blev født en måned for tidligt og for svag til at overleve til at overleve influenzaen, som også hans mor Christina var ramt af.

Christina havde nu født ni børn, hvoraf de tre var døde. Eftervirkningerne af Carls fødsel og den spanske syge, gjorde at Christina aldrig rigtigt kom sig igen. I september 1920 måtte Jens Peter avertere i Monett Times efter en pige, der kunne hjælpe Christina i huset og med de mange børn. Året efter i december, måtte han igen rykke en annonce i avisen for at få pladsen besat.

Christina og Jens Peters børn:

Født på Læsø

Niels Karl Georg Frandsen (1903 – 1992)

Rikard Frandsen (1905 – 1906)

Peder Rikard Frandsen (1907 – 1960)

Martha Juline Frandsen (1908 – 1909)

Martha Juline Frandsen (1910 – 1995)

Født i Monett

Fred Frandsen (1912 – 1996)

Walter Frandsen (1914 – 1995)

Rosalee Frandsen (1916 – 1977)

Carl Frandsen (1918 – 1918)

Desværre blev Christinas helbred ikke bedre, faktisk blev det dårligere og dårligere. Hun døde i maj måned 1935, efter 24 år i USA og efter næsten 33 års ægteskab med Jens Peter. Christina blev 54 år gammel.

Anna Caroline Kirstine Christiansen/Christina Frandsen (1881 – 1935). Foto fra omkring 1930. I 1920-erne planlagde Christina og Jens Peter at rejse en tur til Læsø. Christina havde stadig sin søster Marie (1885 – 1965) og sin mor Ane Juline (1845 – 1927) boende i Vesterø. Men rejsen blev hele tiden udskudt i forventning og forhåbning om, at Christinas helbred skulle blive bedre. Desværre gik det den stik modsatte vej, helbredet blev fortsat dårligere. Og rejsen blev aldrig til noget. Christina kom ikke til at gense sin fødeø igen. Men hun skrev jævnligt med Marie, så hun på den måde kunne følge lidt med i det "derhjemme".

Foto: Ken Watson

Dette var nok det hårdeste slag, som Jens Peter havde oplevet indtil da. Han blev boende i huset, og ved folketællingen i 1940 boede han der stadig, men nu alene. Men alligevel kunne skæbnen ikke lade Jens Peter være i fred. Hans næstældste søn, Richard – der var blevet født og døbt Peter Rikard på Læsø – var blevet ramt af parkinsons syge kort før anden verdenskrig. Til sidst måtte Richard flytte tilbage til sin far for at bo hos ham i huset i Monett. Ifølge folketællingen fra 1950 boede Richard sammen med Jens Peter, men var "ude af stand til at arbejde".

Jens Peter Frandsen / Pete Frandson (1877 – 1955) fotograferet omkring 1930. Da Christina døde i 1935 opgav Jens Peter alle planer om at rejse en tur til Læsø, for han ville ikke rejse uden hende. Men hans børn fik ham alligevel overtalt, det hele blev arrangeret og Jens Peter var klar til at drage afsted. Men så måtte alt alligevel aflyses, for tyskerne havde besat Danmark, og det var ikke længere muligt at rejse frit. At rejsen skulle aflyses på den måde passede ham bestemt ikke, og efter krigen kunne det af forskellige årsager heller ikke blive til noget. Så heller ikke Jens Peter fik genset sin fødeø. Foto: Ken Watson.

Med de kilder, der har været tilgængelige og som de er blevet brugt her, kan vi få en fornemmelse af, hvordan Jens Peters liv formede sig. Det er dog sværere at forestille sig personen selv, og hvordan han var. Af de glimt af minder, der heldigvis er blevet registreret fremgår det, at han var samvittighedsfuld og velorganiseret. Men han kunne godt virke noget gnaven, og nogle gange måske endda brysk, og en gang imellem viste han et vist temperament. Ved sådanne lejligheder brugte han visse mindre pæne udtryk fra sømandssproget. Men så var sproget dansk, og familien var så glade for, at ingen i nabolaget forstod det. Men han havde skam også humoristisk sans og fandt det let at grine sammen med familien og med venner.

Familien Frandsens bopæl på Second Street no. 406 i Monett. På sine ældre dage begyndte Martha at male på hobbyplan. Omkring 1980 malede hun et billede af det hus, hun var vokset op i i Monett. Det er malet efter hukommelsen og som hun kunne huske, at det så ud i hendes barndom. Huset eksisterer stadigvæk og kan findes på Google Maps. Muligvis har huset virket lidt større i Marthas erindring, end det i virkeligheden var. Det er Marthas billede til venstre. Huset var Jens Peters og hans families hjem lige til hans død i 1955.

Malet billede (til venstre) stillet til rådighed af Ken Watson / Foto (til højre) fra Google Maps (2013).

I omkring 35 år arbejdede Jens Peter for Frisco Railroad i Monett. Det er som om han bevidst lagde sømandslivet i Danmark bag sig eller undertrykte de første 10-20 år af sit arbejdsliv. Alligevel har det ligget dybt i ham, ellers ville han næppe bande på dansk sømandssprog. Jens Peter døde i 1955. I sine seneste år blev han noget dement, når han så et par lagner blafre på en tøjsnor, kunne man godt høre ham give ordrer om, at nu skulle de sejl altså trimmes!

Den perfekte indvandrer

De sidste måneder inden Christina rejste til USA boede hun med sine børn ved havnen i Vesterø som nærmeste nabo til sin søster Marie, der var gift med Edvard Nielsen. Christina og Marie holdt kontakten igennem alle årene, indtil Christina døde i 1935. Christina ville høre nyt hjemmefra, om Marie og hendes børn og om deres gamle mor, der levede til 1927. Da Christina døde i 1935, døde også forbindelsen til Læsø. Årsagen hertil kendes ikke, men det var som om Jens Peter ikke havde samme behov for kontakt til det gamle land og øen i Kattegat, som mange andre havde. Christina og Jens Peter talte ganske vist dansk sammen i de første år, men de gjorde sig ingen anstrengelser for at lære deres børn sproget eller holde nogle af de gamle skikke i live, som de måtte have kendt hjemmefra. Da deres børn var gamle nok til at undre sig over det, fik de svaret fra Jens Peter: "Vi kom til Amerika for at blive amerikanere". Jens Peter havde intet ønske om, at det gamle land skulle fylde særligt meget i familiens bevidsthed eller hukommelse. I USA var det fremtiden, der betød noget. Skæbnen havde givet Jens Peter Frandsen mange slag. Hver gang havde han formået at rejse

sig igen, finde fornyet fodfæste og ny energi til at bære sig selv og sin familie videre uden at være en byrde for nogen. Da han kom til USA i 1910, fik han straks arbejde hos Frisco Railroads i Monett, Missouri. Det var et job han beholdt, indtil han kunne gå på pension mere end 35 år senere. Det gav stabile og trygge rammer for ham selv og hans voksende familie. Her, på en afstand af mere end 100 år efter rejsen fra Læsø til Monett, ville han sikkert af mange være blevet betragtet som den perfekte indvandrer.

Den svenske forfatter Vilhelm Moberg, skrev i perioden 1949-59 sin berømte roman "Udvandrerne". I 1959 blev der rejst en statue af romanens to hovedfigurer, Kristina og Karl-Oskar, i Karlshamn i Sverige ikke langt fra det sted, hvor de to var tænkt at have udvandret fra. Karl-Oskars Kristina kigger sig tilbage over skulderen. Hun kan ikke give slip på det, hun nu skal rejse fra. Karl-Oskar ser sig ikke tilbage. Nu er det fremtiden det gælder.

Det var det samme med Jens Peter Frandsen fra Læsø. Han så sig ikke tilbage, og ønskede heller ikke at gøre det. Men for Jens Peters Christina var det anderledes. Hendes ældste datter Martha sagde: "Hun affandt sig aldrig med, at hun måtte forlade Læsø". Da Christina blev syg, måtte Martha afbryde sin skolegang for at kunne være hjemme og tage sig af hende. "Hun døde af et bristet hjerte", forklarede Martha mange år senere.

Karl-Oskars Kristina havde taget et æble med hjemmefra, da de drog afsted. Da æblet var spist, gemte Kristina kernerne. Det lykkedes hende at få en kerne til at gro i det nye land. Træet voksede og blev til et lille stykke Sverige, som Kristina kunne glæde sig ved og som kunne minde hende om alt det derhjemme, som hun havde måttet forlade. Det var på samme måde med Jens Peters Christina. Med stort besvær havde hun slæbt deres stueur med til Amerika. Hun bragte lyden fra stuen hjemme på Læsø med sig. Når uret slog sine timeslag blev hun mindet om den ø og de mennesker, hun havde måttet forlade.

Billede fra www.commons.wikimedia.org

Noter:

- 1) "... komplet sejldygtigt": Da Jens Peter udvandrede i 1910, kaldte han sig selv "tømrer" på de immigrationspapirer han måtte udfylde. Dette kunne have været i forventning om lettere adgang til det nye land og til det arbejde, han forventede at kunne finde og leve af. Men det kan også afspejle, at han faktisk også følte sig som tømrer. Han har bestemt lavet meget af tømrerarbejdet selv, da "Haabet" blev sat i stand. - 1200 DKK i 1905 er ganske mange penge. I 1907 fik tømrerne på bådeværftet i Vesterø havn hævet deres løn til 0,35 kr. i timen. Med en gennemsnitlig arbejdsdag på ti timer i 1907 ville dagslønnen blive 3,50 kr. De 1200 kr. afspejler altså lidt mere end et helt års arbejde af en faglært tømrer.
- 2) Rigsdaler: Dansk mønt indtil kronens indførelse i 1874. En rigsdaler svarede da til to kroner.
- 3) Svinehaven: Et oprindeligt indhegnet område med mange egetræer. Vistnok oprindeligt beregnet til svineopdræt, beliggende ca. midt i Vesterø sogn.

4) Monett, Missouri, godt 250 kilometer sydøst for Kansas City. Når indvandrerne kom til Amerika, blev deres navne som oftest "amerikaniseret". Det betyder at de blev gjort kortere og enklere. Jens Peter blev kaldt "Pete", Caroline Kirstine blev "Christina", Christian Nielsen "Chris Nelson", Bertel Thomsen blev til "Bert Thompson." Her er fastholdt det danske navn, Jens Peter. Til gengæld – og måske lidt inkonsekvent - anvendes den amerikanske form "Christina" efterfølgende for Caroline Kirstine.

Kilder:

Ancestry.com (især amerikanske folketællinger og personoplysninger)

Arkivalier-on-line.dk

- Diverse kirkebøger (personoplysninger)
- Diverse folketællinger (personoplysninger)
- Læsø Birkedommer, skøde- og panteprotokol (1768-1927) (lånesager, aftægtskontrakt, kaution).
- Læsø Birkedommer, Justitsprotokol 1878-1901 (søforhør om "Petras" brand og forlis)
- Sallinglands Herredsfogeds Justitsprotokol 1905-1907 (søforhør om "Haabets" stranding og forlis)

FamilySearch.org Civilstandsregisteret i Antwerpen1900: (Om Niels Carl Nielsen overbordfald i Nordatlanten)

Lenescorner.dk Skibsdatabasen (oplysninger om "John William")

MediaStream (statsbiblioteket.dk):

- Tidens aviser (især i forbindelse med "Haabets" stranding og forlis)

Newspaperscom (især Monett Times, notitser relateret til Peter Frandsen).

Nordjyske Avisarkiv.dk:

- Tidens aviser (især "Petras" brand, og diverse skibslister)

Statueofliberty.org (passenger search)

Udvandrerarkivet.dk (udvandrerprotokollerne)

Watson, Kenneth:

- "Transcription of tape made by Martha Julia (Frandsen) Watson about 1990 at 28 Hourigan Drive in Columbia, Mo., for Heather Watson". (Skriftet fylder 10 sider og er Martha Frandsens erindringer om sine forældre og deres udvandring til USA. Martha var kun 16 måneder, da hun rejste med sin mor, så en del af hendes erindringer baserer sig på det, som hun har fået fortalt.)
- Diverse emails med oplysninger om familien og Jens Peter Frandsen, som er Ken's morfar. (Ken var 9 år gammel da Jens Peter døde, og har derfor kendt ham).

Efterord

Hvordan gik det så? Fik børnene fra Gammelgaard i Vesterø på Læsø realiseret den amerikanske drøm? Her er svaret vistnok ja. I et vist omfang i hvert fald og i det mindste for nogle af dem. At de fik en bedre materiel levestandard, end de ville have kunnet opnå på Læsø, er vel hævet over al tvivl. At det blev opnået ved hårdt arbejde – og ind imellem med et drag over nakken fra det, man kalder skæbnen – kan der heller ikke være den mindste tvivl om.

I flere tilfælde ved vi dog for lidt om, hvordan livet har været for dem til at kunne drage nogle håndfaste konklusioner. Om Fred og Lotties liv i Bakersfield findes der ikke mange oplysninger. Det samme gælder Niels Carl og Joanna Marias liv i Antwerpen i Belgien. Plejesønnen, Thomas Kristian og hans kone Mary Ellen, døde begge inden de blev fyrré år gamle. Deres børn endte på børnehjem. Det samme gjaldt Niels Carl og Joanna Marie, som også døde inden de nåede fyrréårsalderen. Deres datter Eugenie Francisca endte på et børnehjem i Belgien. Fred nåede at blive 51 år, inden han omkom i en trafikulykke ved San Luis Obispo. Hans kone Lottie måtte tilbringe mere end 30 år af sit liv på plejehjem. Caroline Amalia døde som 47-årig i Kansas. Fire af de otte – eller præcis halvdelen – af de af Ane Mariés børn, der rejste fra Læsø, døde i en forholdsvis ung alder. For en del af hendes børnebørn blev livet også alt, alt for kort. Det har bestemt ikke været en del af drømmen, selvom det på ingen måde behøver at have noget med deres nye fædreland at gøre. For de øvrige søskende og de fleste børnebørn fik livsbanen en mere naturlig afslutning i alderdommen.

Hvorfor rejste så otte af Ane Mariés børn ud, når hendes søskendebørn ikke gjorde det? Der er bestemt ingen grund til at tro, at vilkårene i hjemmene hos lillebroren, Peder Christian Jerup, hans kone, Karen, og deres seks børn eller hos lillesøsteren Christenze, hendes mand Anders Hansen Vistrup og deres seks børn, var væsentlig anderledes eller bedre end hos Ane Marie og Niels Christian Frandsen. Et par mulige forklaringer kan være:

- Ane Mariés børn var – i runde tal – fem år ældre end Peder Christians, og 10 år ældre end Christenzes. Den fremgang i fiskeri, søfart og landbrug som på Læsø begyndte i 1890'erne kunne det have været vanskeligere for Ane Mariés børn at forudse.
- Det ældste af børnene Jens Christian var gået i land i San Diego i 1881 og havde etableret sig i oplandet, hvor han befandt sig rigtigt godt. Det gik ham godt, og han gjorde utvivlsomt sit til at påvirke sine søskende til at komme til Californien, hvor klimaet var meget mere behageligt end på Læsø, og hvor der var arbejde at få for dem, der ville arbejde. Han hjalp også med betalingen af billetterne.
- Ulykkerne i 1906 – især Carl Anton Larsens død og "Haabets" forlis - har utvivlsomt haft stor betydning for at de to sidste søskende, Kirstine Christiane i 1909 og Jens Peter i 1910, besluttede at drage til Amerika. Ane Marie rejste sammen med Kirstine Christiane.

Måske var der en ting til, som kan have spillet en rolle, men som det dog ikke har været muligt at få noget fastere hold om: Ingen af de overlevende søskende rejste nogensinde tilbage til Læsø eller Danmark for at se det gamle land igen. Kun fra den ældste og den yngste søn fås visse antydninger af årsagen hertil. Den ældste, Jens Christian, mindedes ikke sin barndom på Læsø som specielt positiv: Evtigt forfrossen, evtigt sulten, og de evige kartofler til at dulme den konstante rumlen i maven. Det var hans erindring om barndommen på Læsø. Så var det noget andet i det sydligste Californien: God varme og gode afgrøder af alle mulige slags sydfrugter. Jens Christian blev selv en dygtig ferskendyrker. Der var på flere måder langt fra Potrero til Læsø.

Jens Christians yngste bror, Jens Peter, slog sig ned i Monett langt fra Californien, fik arbejde ved jernbanen og klarede sig i almindelighed godt. I hjemmet hos Pete, som han blev kaldt, blev der ikke talt meget om Danmark og Læsø. Det var som om, han ikke ønskede at se sig tilbage. Måske har denne holdning også været gældende for hans øvrige søskende. Da Pete's børn på et tidspunkt undrede sig over dette, og direkte spurgte om grunden til, at han aldrig talte om Læsø eller Danmark, fik de svaret "Vi kom til Amerika for at blive amerikanere!"

***Tusind tak til Sally Rasmussen og Kenneth Watson for at have bidraget med mængder af uvurderlig information om deres bedsteforældres liv og skæbne og med spændende fotos. Det har kunnet give beretningerne om Jens Christen og Jens Peter mange flere og langt mere personlige nuancer, end det ellers ville have været muligt.
Stor tak til Inge Hansen for korrekturlæsning.***

AJW
Farstrup
December 2024

En udvandrerhistorie fra Læsø

Familien Frandsen på Gammelgaard i Vesterø bestod – foruden af de to gamle – af 8 børn og et plejebarn. De, der kunne, rejste fra øen. Kun to blev tilbage: Faren, der lå på kirkegården i Vesterø, og den næstyngste søn, som foretrak at leve sit liv på Læsø. Nu er der ikke længere efterkommere af familien tilbage på øen.

Gammelgaard i Vesterø sogn på Læsø

Billedet er taget ca. fyrre år efter, at Frandsenfamiliens sidste medlemmer udvandrede. Der er stadig tang på en del af stuehuset. Staldlængen eller dele deraf må være en nyere tilføjelse. Der har aldrig været noget storslået over Gammelgaard. Måske hører det til skæbnens ironi, at Ane Maries morfar – den gamle Peder Jerup – havde ejet stedet i en årrække, indtil han i 1824 måtte opgive og gå derfra.